

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Ιούλης - Αύγουστος 2018
No129 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

ΣΤΟ ΚΛΟΥΒΙ
ΟΙ ΡΑΤΣΙΣΤΕΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

- ΙΤΑΛΙΑ- ο «αδύνατος κρίκος» της ΕΕ • ΙΣΠΑΝΙΑ - Ο Ραχόι έφυγε, η κρίση μένει
- Έκτρωση - Κάτω τα χέρια από τις γυναίκες • Σύνταγμα και πολιτική κρίση
- Γιατί χρειαζόμαστε ένα επαναστατικό κόμμα; • Εργατική τάξη - Ο "ιστορικός νεκροθάφτης"
- Μέση Ανατολή • Πώς απαντάμε στην "επιστροφή των εθνικισμών";

Ιούλης - Αύγουστος 2018

2

**Μαντρώστε τους ρατσιστές
Ανοίξτε τα σύνορα στους πρόσφυγες**

Μαρία Στύλληου

8

ΙΤΑΛΙΑ
Ο «αδύνατος κρίκος» της ΕΕ

Πάνος Γκαργκάνας

13

ΙΣΠΑΝΙΑ
Ο Ραχόι έφυγε, η κρίση μένει

Νίκος Λούντος

18

**Έκτρωση: Κάτω τα χέρια
από τις γυναίκες**

Κατερίνα Θωίδου

22

Σύνταγμα και πολιτική κρίση

Μπάμπης Κουρουνδής

27

**Γιατί χρειαζόμαστε
ένα επαναστατικό κόμμα;**

Λίλιαν Μπουρίτη

31

**Εργατική τάξη:
Ο “ιστορικός νεκροθάφτης” σήμερα**

Λέανδρος Μπόλιαρης

35

ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ
**Αντίσταση στις ιμπεριαλιστικές
επεμβάσεις και στην κλιμάκωση
των ανταγωνισμών**

Σωτήρης Κοντογιάννης

40

**Πώς απαντάμε στην
“επιστροφή των εθνικισμών”;**

Γιώργος Πίττας

45

Βιβλιοκριτική
Μάικ Γκονζάλες
**Ένας επαναστατικός οδηγός
για τον Καρλ Μαρξ**

Κώστας Πίττας

Κρις Χάρμαν

Βάση και Εποικοδόμημα

Αποστόλης Λυκούργος

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλληου

Σύνταξη: Κώστας Βήασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος

Λούντος, Λέανδρος Μπόλιαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης,

Υπεύθυνη διακίνησης: Εθεάννα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση, σελιδοποίηση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,

Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Κινητοποίηση προσφύγων στην πόλη Μάνιγγκ της Βαυαρίας, όπου κρατούνται σε στρατόπεδο.

Μαντρώστε τους ρατσιστές – Ανοίξτε τα σύνορα στους πρόσφυγες

«**Ν**ομίζω ότι το μεγαλύτερο κατόρθωμα της κυβέρνησης είναι ότι η Ελλάδα για περισσότερα από πέντε χρόνια ήταν κομμάτι του ευρωπαϊκού προβλήματος και τώρα είναι μέρος της λύσης» ομολογεί ο Αλέξης Τσίπρας σε συνέντευξη στους Financial Times (1). Στο ίδιο άρθρο ο δημοσιογράφος κάνει ένα flash back στο πρώτο εξάμηνο του 2015, τότε που ο σχηματισμός κυβέρνησης της Αριστεράς για πρώτη φορά σε περίοδο κρίσης και μνημονίων σε όλη την Ευρώπη, κόντεψε να τινάξει την ηγεσία της Ε.Ε. στον αέρα. «**Το ότι ο ΣΥΡΙΖΑ κέρδισε την κυβέρνηση πάνω σε ένα τεράστιο κύμα εργατικών αγώνων και αντιστάσεων σε μια πολιτική λιτότητας και μνημονίων τρομοκράτησε όλες τις κυβερνήσεις**» (2).

Τώρα, όπως κομπορημονεί ο Τσίπρας, «**Βρίσκομαι μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο και συνεργάζομαι με το κέντρο και τη δεξιά, απέναντι**

Η Μαρία Στύλληου παρουσιάζει τί σημαίνει η ενσωμάτωση του Τσίπρα στο “ευρωπαϊκό πλαίσιο” και προτείνει απαντήσεις.

στους Ευρωσκεπτικιστές» (3).

Είναι η πιο αποκαλυπτική ομολογία ότι τα συμφέροντα της Μέρκελ, της κυρίαρχης τάξης και της υψηλής γραφειοκρατίας της Ε.Ε. μπαίνουν πάνω από τις ανάγκες της πλειοψηφίας, των εργατών/τριών, του κόσμου που πάλεψε και συνεχίζει να παλεύει τα μνημόνια και τη λιτότητα. Η προσπάθεια να πείσει η κυβέρνηση ότι, παρόλο που «βρίσκεται στα αριστερά», κάνει την επιλογή να συνεργαστεί με τις «άλλες δημοκρατικές δυνάμεις» μέσα στην Ευρώπη, ενάντια στην ακροδεξιά που μεγαλώνει, δεν πείθει κανέναν. Κι αυτό βγαίνει ξεκάθαρα από τις τρεις βασικές επιλογές της μέσα στο τελευταίο χρονικό διάστημα: Η συμφωνία για το χρέος, οι πιέσεις στη Δημοκρατία της Μακεδονίας να αλ-

λάξει όνομα και Συνταγμα για να διευκολύνει τις γεωπολιτικές επιδιώξεις του ελληνικού καπιταλισμού στην περιοχή, και τέλος η διπλή συμφωνία με Μέρκελ και ακροδεξιές κυβερνήσεις της Ε.Ε. για τους πρόσφυγες.

Τρεις εγκληματικές συμφωνίες για την εργατική τάξη και τη νεολαία όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά διεθνώς. Προγράμματα και στόχοι που η κυρίαρχη τάξη και τα κόμματα της τα ήθελαν αλλά δεν τολμούσαν να τα βάλουν κάτω και να τα εφαρμόσουν.

Η συμφωνία «για το χρέος» ή οι τραπεζίτες πάνω απ’ όλα

Στη συμφωνία του Eurogroup στις 21 Ιούνη στις Βρυξέλες, ο Τσακαλώτος υιοθέτησε όλα όσα ζήτησε η

Τροίκα.

• Τα πρωτογενή πλεονάσματα, που αρχίζουν από 3,5% και συνεχίζονται μέχρι το 2060 με ανοιχτό πόσο πιο ψηλά θα χρειαστεί να πάνε. Την επόμενη μέρα της συμφωνίας ακόμα και το Δ.Ν.Τ. αναγνώρισε ότι είναι δύσκολο να κρατηθούν, πολύ περισσότερο καθώς κανένα κράτος μέχρι τώρα δεν έχει βάλει ούτε έχει πετύχει τέτοιο στόχο.

• Το δεύτερο, που είναι στροφή 180 μοιρών όχι μόνο σε σύγκριση με το αρχικό πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ αλλά ακόμα και με τις δηλώσεις που έκανε όταν κατέβαζε στη Βουλή τα προαπαιτούμενα για την τρίτη αξιολόγηση, είναι η επιμήκυνση του χρέους και όχι η διαγραφή έστω και ενός μέρους.

Αυτά σημαίνουν πληρωμή ενός χρέους που έχουμε πληρώσει στο πολλαπλάσιο.

«Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας υπολογίζεται σήμερα στα 343 δις ευρώ. Αλλά πρόκειται για ένα χρέος που έχει πληρωθεί και με το πα-ραπάνω. Σύμφωνα με τον οργανισμό διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, από το 1991 μέχρι το 2011, το σύνολο των χρημάτων σε ευρώ που είχε πληρώσει το δημόσιο ήταν περίπου 462 δις ευρώ σε χρεολύσια και 199 δις ευρώ σε τόκους. Από το 2011 μέχρι το 2017 καταβλήθηκαν ακόμα 110 δις ευρώ σε χρεολύσια και 68 δις ευρώ σε τόκους, φτάνοντας ένα σύνολο 839 δις ευρώ για όλα. Η κυβέρνηση συμφώνησε να ξεπληρώσει επιπλέον μέχρι το 2060 άλλα 246 δις ευρώ... Η μεγαλύτερη τοκογλυφία που έχει γίνει...» (4).

Η μόνη διευκόλυνση που αναγνώρισε το Eurogroup είναι αναβολές πληρωμών για μια δεκαετία μέχρι το 2032.

Η συμφωνία είναι ότι θα υπάρχει συστηματική εποπτεία – με στενό έλεγχο κάθε τρίμηνο που θα εξασφαλίζει ότι το σκληρό πρόγραμμα των μνημονιακών μέτρων θα συνεχίζει να εφαρμόζεται, ότι οποιαδήποτε υπερπλεονάσματα θα πάνε σε φοροαπαλλαγές όπως υποστηρίζει και ο Μητσοτάκης, ότι οι περικοπές

στις συντάξεις από το 2019 και η μείωση του αφορολόγητου για τους μισθωτούς των 450 ευρώ το μήνα από το 2020 δεν πρόκειται να αλλάξουν.

Μπορεί μετά απ' αυτή τη συμφωνία να βγαίνουν οι υπουργοί και να πουλάνε κοινωνική ευαισθησία, αλλά κανένας δεν τους πιστεύει. Ακόμα και στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ έχουν εξαγριωθεί. Η Εφημερίδα των Συντακτών δημοσίευσε άρθρο του Φίλη που τόνιζε ότι η κυβέρνηση δεν πρέπει να εφαρμόσει το κόψιμο των συντάξεων και του αφορολόγητου που έχει συμφωνήσει. Αυτή η κριτική ακούστηκε και στο πολιτικό συμβούλιο, αλλά και στην κοινοβουλευτική ομάδα, στη συνεδρίαση που διεκδίκησε ένας μεγάλος αριθμός στελεχών, αλλά ποτέ δεν έγινε έτσι όπως τη ζήτησαν.

Μια ομάδα στελεχών, πρώην υπουργοί και υφυπουργοί, διεκδίκησε εγγράφως να γίνει έκτακτη συνεδρίαση της κοινοβουλευτικής ομάδας πριν καταθέσει η κυβέρνηση τα προαπαιτούμενα της τέταρτης αξιολόγησης στη Βουλή. Βασικό σημείο της διεκδίκησης ήταν να γίνει ενημέρωση από τον ίδιο τον πρωθυπουργό. Ο Τσίπρας δεν τόλμησε να πάει και έστειλε τον Τσακαλώτο και άλλους πέντε για να τους καθησυχάσουν. Στο τέλος η κοινοβουλευτική ομάδα του ΣΥΡΙΖΑ, έφτασε να ψηφίσει στη Βουλή και τα προαπαιτούμενα και το Μεσοπρόθεσμο πρό-

γραμμα.

Το συμπέρασμα είναι καθαρό, η απάντηση είναι μια: Κλιμάκωση των εργατικών αγώνων για να μην περάσουν τα πλεονάσματα. Λεφτά για μισθούς, συντάξεις και μαζικές προσλήψεις – σύγκρουση με τους τραπεζίτες για να μπουνέ οι ανάγκες μας στο κέντρο.

Η συμφωνία για το Μακεδονικό

Οι ΗΠΑ και η Ε.Ε. διεκδίκησαν τον έλεγχο της Γιουγκοσλαβίας αμέσως μετά την κατάρρευση του '89. Η Γερμανία έβαλε χέρι στην Κροατία, ανοίγοντας ένα σήριαλ ανταγωνισμών, εθνικισμών και συγκρούσεων ανάμεσα στα ομόσπονδα κράτη. Η Ελλάδα μπήκε από την αρχή σ' αυτή τη μοιρασιά με στόχο να μπορέσει να αρπάξει τη Δημοκρατία της Μακεδονίας. Σήμερα, έρχεται η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ και πραγματοποιεί τους στόχους που είχαν βάλει οι κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ.

Η κυβέρνηση των Μητσοτάκη – Σαμαρά το 1992 διαπραγματευόταν τον διαμελισμό της Δημοκρατίας της Μακεδονίας, το ΠΑΣΟΚ το 1995 επέβαλε εμπάργκο και στη συνέχεια βοήθησε τους καπιταλιστές να προχωρήσουν στην εξαγορά επιχειρήσεων και τραπεζών στα Σκόπια που ήταν κρατικές. Το 1999 ο Σημίτης συμμετείχε τους Νατοϊκούς βομβαρδισμούς ενάντια στη Σερβία.

Τώρα, το δίδυμο Κοτζιά – Τσίπρας

Πρόσφυγες αποκλεισμένοι στη Σαχάρα.

Απεργόι των νοσοκομείων έξω από το υπουργείο Υγείας.

φτάνει να υλοποιήσει τις απαιτήσεις του ελληνικού καπιταλισμού με μια Συμφωνία που επιβάλλει αλλαγή ονόματος και Συντάγματος στο γειτονικό κράτος. Η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας γίνεται επίσημα και γεωπολιτικός εκτός από οικονομικός δορυφόρος του ελληνικού καπιταλισμού, εξασφαλίζοντας την αναβάθμιση της Ελλάδας στους γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς στην περιοχή σε στενή συνεργασία με Τραμπ και Μέρκελ.

Ο έλεγχος των Δυτικών Βαλκανίων είναι μέρος των ανταγωνιστικών συγκρούσεων ανάμεσα σε Δύση και Ρωσία και η Συμφωνία Τσίπρα-Ζάεφ τοποθετεί τις δυο χώρες στο επίκεντρο αυτών των εξορμήσεων. Όσο και να κραυγάζουν μαζί Δεξιά και ακροδεξιά για «εθνικές προδοσίες» το Μητσοτακείο ξέρει ότι η Συμφωνία ολοκληρώνει την προσπάθεια που ξεκίνησε ο Μητσοτάκης και γι' αυτό θα την εφαρμόσει στο ακέραιο αν φτάσει να γίνει κυβέρνηση.

Οι συνδικαλιστές του ΣΥΡΙΖΑ που υπογράφουν ένα κείμενο στήριξης της κυβέρνησης ενάντια στην επίθεση που δέχεται από τα δεξιά για τη συμφωνία με τη Δημοκρατία της Μακεδονίας παραλείπουν δυο βασικά πράγματα. Το πρώτο, ότι θα

έπρεπε να διεκδικήσουν από την κυβέρνηση τους να υπογράψει συμφωνία χωρίς να βάλει όρους ούτε για το όνομα, ούτε για τη γλώσσα, ούτε για το Σύνταγμα, γιατί η φιλία των λαών δεν κερδίζεται με πιέσεις και εκβιασμούς. Και δεύτερο, ότι θα έπρεπε παράλληλα να έριχναν γέφυρα και συνεργασία με τα συνδικάτα της Μακεδονίας διεκδικώντας από κοινού αυξήσεις, προσλήψεις, σύγκρουση με τη λιτότητα και το ΝΑΤΟ. Αυτή είναι η σωστή απάντηση του εργατικού κινήματος και των συνδικάτων απ' αυτή τη μεριά των συνόρων.

Πρόσφυγες- μα μαύρη συμφωνία

Τρία μέτρα προβλέπει η καινούργια συμφωνία για τους πρόσφυγες που έχουν υπογράψει όλοι οι ηγέτες της ΕΕ, μαζί τους και ο Τσίπρας. Το πρώτο μέτρο είναι ελεγχόμενα κλειστά κέντρα προσφύγων, το δεύτερο «πλατφόρμες αποβίβασης» έξω από τα ευρωπαϊκά σύνορα και τρίτο fast-track απελάσεις από τα σύνορα των κρατών μελών.

Επειδή όμως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Μέρκελ και όλη η υψηλή γραφειοκρατία της δεν προχωράνε σε μέτρα χωρίς να τα έχουν δοκιμάσει,

έχουν στήσει ήδη τα παραδείγματα. Στα νότια σύνορα της Βαυαρίας έχει δημιουργηθεί κλειστό στρατόπεδο με 3.500 έγκλειστους πρόσφυγες που περιμένουν μήνες και χρόνια για το ποια θα είναι η τύχη τους. Στην τελευταία συμφωνία που έκαναν Μέρκελ – Ζεεχόφερ για να συνεχίσουν τη συνεργασία τους και να μην πέσει η κυβέρνηση των Χριστιανικών Κομμάτων της Γερμανίας (CDU και CSU), η απόφαση είναι να δημιουργηθούν κλειστά στρατόπεδα περιμετρικά σε όλη τη Γερμανία, που να είναι επανδρωμένα με δυνάμεις ελέγχου και καταστολής που θα τους απελαίνουν όσο γίνεται πιο γρήγορα

Σύμφωνα με ρεπορτάζ του δημοσιογράφου Μπάμπη Αγορλάμπου στην Εφ.Συν., «ο πρωθυπουργός της Βαυαρίας Μάρκος Σέντερ ετοιμάζεται να δημιουργήσει επτά κλειστά κέντρα και να ξεκινήσει τις απελάσεις αμέσως» (5). Οι αντιδράσεις ενάντια στα στρατόπεδα έχουν ξεκινήσει ήδη στη Γερμανία, με κινητοποιήσεις των ίδιων των προσφύγων: «έχουμε κουραστεί να ζούμε σε στρατόπεδα» γράφει μια πικέτα, «Θέλουμε να μας μεταφέρετε». Στην πόλη Μάνσινγκ στη νότια Βαυαρία ξεσηκώθηκαν οι πρόσφυγες, οι περισσότεροι από τη Νιγηρία,

γιατί είναι έγγλειστοι, χωρίς λεφτά και βοήθεια και με αβέβαια την απόφαση τι πρόκειται να κάνει η κυβέρνηση. Πολύς κόσμος – απελπισμένος από την άθλια ζωή μέσα στο στρατόπεδο το σκάει. Εάν η αίτηση τους για άσυλο απορριφθεί, θα απελαθούν από το Μάνσινγκ στη Νιγηρία ή απ’ όπου αλλού είναι η καταγωγή τους (6).

Η τύχη των προσφύγων που θα γυρίσουν πίσω περιγράφεται με τα πιο μελανά χρώματα από ανταποκριτή του Associated Press. Σύμφωνα με μαρτυρίες επιζώντων που έρχονται από την Αλγερία, «τα άτομα προς απέλαση, στην πλειοψηφία τους αφρικανοί μετανάστες, τσουλιάζονται σε φορτηγά που τους μεταφέρουν στο επονομαζόμενο «σημείο μηδέν», μια νεκρή ζώνη κοντά στη μεθόριο. Από ‘κει αποκοιλιούνται σε πορεία μέσα στην έρημο της Σαχάρας όπου οι περισσότεροι πεθαίνουν από αστία και δίψα. Μέχρι τώρα οι θάνατοι προσφύγων και μεταναστών στη Σαχάρα είναι τουλάχιστον διπλάσιοι συγκριτικά με τους πνιγμούς στη Μεσόγειο» (7).

Σε συνέντευξη του Παπαδημούλη στην Αυγή, το νέο δίπολο για τον ΣΥΡΙΖΑ περιγράφεται ως «πρόοδος» ή «συντήρηση». Εάν πρόοδος είναι η Μέρκελ, ο Ζεεχόφερ, ο Σάλβίνι, ο Κουρτς, ο Μακρόν, ο Όρμπαν και όλοι οι 28 με τους οποίους υπέγραψε τη συμφωνία για τους πρόσφυγες ο Τσίπρας, τότε ποιος

άλλος μένει που ανήκει στη συντήρηση;

Η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ έφτασε σ’ αυτές τις συμφωνίες μέσα από καθαρές επιλογές της – και επειδή οι επιλογές της και τα μέτρα της είναι σκληρά για την εργατική τάξη και την αριστερά, χρειάζεται να ξεκαθαρίσουμε τα καθήκοντα που έχει η πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ αριστερά για όλο το επόμενο διάστημα.

Οι αντιδράσεις

Ούτε οι δηλώσεις του Παπαδημούλη, ούτε η έκκληση του Τσίπρα για στήριξη της κυβέρνησης του μπορούν να σταματήσουν τη δεξιά και ακροδεξιά επίθεση που βρίσκεται σε εξέλιξη. Τα παραδείγματα από τη σοσιαλδημοκρατία στην Ευρώπη δείχνουν πού οδηγούν τέτοιες δήθεν «προοδευτικές» συμμαχίες.

Μέσα στην τελευταία διετία καταρρέουν όχι μόνο εκλογικά αλλά και οργανωτικά τα τρία μεγάλα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα στην Ευρώπη. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα στη Γαλλία, το Δημοκρατικό στην Ιταλία και το SPD στη Γερμανία. Η αιτία της κατάρρευσης τους βρίσκεται στην εφαρμογή των πιο σκληρών πακέτων λιτότητας με τα οποία νόμιζαν ότι θα έδιναν τη δυνατότητα στον καπιταλισμό να βγει από την κρίση. Στην πράξη, η κρίση συνεχίζεται και τα αβάσταχτα μέτρα λιτότητας δημιούργησαν απέραντες δεξαμενές πικρίας μέσα στην εργατι-

κή τάξη και στην ίδια τη βάση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων.

Μια τέτοια επίθεση δεν στηρίζεται μόνο σε οικονομικά μέτρα αλλά ταυτόχρονα ανοίγουν πολιτικές και ιδεολογικές επιθέσεις με στόχο τη διαίρεση και το αποδυνάμωμα των εργατικών αντιστάσεων. Σε όλη την Ευρώπη αυτή η εξέλιξη οδήγησε στο δυνάμωμα της ακροδεξιάς, του ρατσισμού και του εθνικισμού. Το ίδιο κινδυνεύει να γίνει και εδώ με τις επιλογές της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ. Η ενεργοποίηση της δεξιάς και της ακροδεξιάς στην Ελλάδα δεν πρόκειται να απαντηθεί με στήριξη του ΣΥΡΙΖΑ και των επιλογών του.

Ο Μητσοτάκης δίνει ολόκληρη μάχη να κερδίσει τις εκλογές και να σχηματίσει κυβέρνηση, όχι για να εφαρμόσει διαφορετικό πρόγραμμα – ίσα-ίσα, το ίδιο και χειρότερο και στα κλειστά σύνορα, και στο Μακεδονικό και σίγουρα πάνω απ’ όλα στις μνημονιακές «μεταρρυθμίσεις» και τα πλεονάσματα. Αυτό που όμως ελπίζει ότι θα πετύχει καλύτερα είναι να κτυπήσει το εργατικό κίνημα, τις αντιστάσεις του, και την ανάπτυξη της αριστερής ριζοσπαστικοποίησης που βρίσκεται μέσα και πρωτοστατεί σε όλες τις μάχες.

Αυτός ο κίνδυνος βρίσκεται μπροστά μας και στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Η επαναστατική αριστερά βρίσκεται μπροστά σε καινούργια καθήκοντα πολύ πιο καθοριστικά για το μέλλον της ανθρωπότητας και

Η Μέρκελ και οι “πρόθυμοι”, Σάντσεσ και Τσίπρας.

πάνω απ' όλα για το μέλλον του εργατικού κινήματος και της αριστεράς απ' ό,τι μέχρι σήμερα.

Αφετηρία για να αντιμετωπίσουμε αυτά τα καθήκοντα είναι η διαπίστωση ότι η αντίσταση και οι μάχες της εργατικής τάξης δεν έχουν σταματήσει παρά την προσπάθεια της κυβέρνησης του Τσίπρα και της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Αυτό είναι κρίσιμο γιατί κάθε αγώνας και κάθε μάχη μπορεί να καθορίσει δυο πράγματα – το πρώτο, την αυτοπεποίθηση και το ανέβασμα της οργανωτικότητας αυτών που τη δίνουν, και το δεύτερο, να αναγκάσει την ίδια την κυβέρνηση σε υποχωρήσεις. Οι πιέσεις από μια απεργία είναι μεγάλες προς όλες τις κατευθύνσεις.

Ενδεικτικό είναι το τι γίνεται στα νοσοκομεία και στο χώρο της υγείας, όπου το ετοιμοπόλεμο του χώρου έχει αναγκάσει τη συνδικαλιστική ηγεσία σε κήρυξη απεργιών πολύ πιο συχνά από κάθε άλλο κλάδο και την κυβέρνηση σε ελιγμούς με προσωρινές κωλοτούμπες και μέτρα. Αυτό που συμβαίνει στα νοσοκομεία είναι ένας παρατεταμένος πόλεμος με μικρές ή μεγαλύτερες προσαρμογές και υποχωρήσεις από την κυβέρνηση. Ανάλογη κατάσταση επικρατεί σε μια σειρά από χώρους και κλάδους και ο στόχος είναι αυτές οι οργανωμένες αντιστάσεις να γενικευτούν και όχι να περιοριστούν.

Γενίκευση, όμως, δεν έρχεται μόνο με συντονισμό των απεργιών από χώρο σε χώρο και από κλάδο σε κλάδο, έστω κι αν αυτό είναι βασική φροντίδα των επαναστατών σε όλους τους χώρους. Χρειάζονται και πολιτικές μάχες ενάντια στις διασπαστικές και αποπροσανατολιστικές πρωτοβουλίες.

Μάχη ενάντια στο ρατσισμό και τους φασίστες. Ανοιχτά σύνορα.

Η σύνοδος κορυφής της Ε.Ε. αποφάσισε ότι οι ρατσιστικοί αποκλεισμοί των προσφύγων και των μεταναστών που ίσχυαν μέχρι τώρα δεν

τους φτάνουν. Προφανώς θεώρησαν ότι δεν είναι αρκετοί ούτε για να διαιρέσουν την εργατική τάξη, ούτε για να εξασφαλίσουν δυνάμωμα των μηχανισμών καταστολής και στρατιωτικοποίησης του κράτους τους.

Είναι ανοιχτή αναγνώριση από τον σκληρό πυρήνα της Ε.Ε. και του νεοφιλελευθερισμού ότι ο μόνος τρόπος για να συνεχίσουν να έχουν τον έλεγχο και μέσα στις χώρες τους, και στην ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι να εφαρμόσουν τα μέτρα, τους περιορισμούς και τα εθνικιστικά εργαλεία που απαιτεί η ακροδεξιά και τα ρατσιστικά κόμματα. Η συμφωνία της Ε.Ε. με την Τουρκία ήταν το πρώτο βήμα για το κλείσιμο των συνόρων της Ε.Ε. Τώρα με τα καινούργια μέτρα προχώρησαν πιο μακριά.

Αυτή τη νέα συμφωνία την υπέγραψε και η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ, όπως είχε υπογράψει και την προηγούμενη με την Τουρκία. Επιπλέον στη συνέχεια έγινε και μια συνάντηση με την Μέρκελ, για να λειτουργήσει η Ελλάδα σαν ανάχωμα για την μετακίνηση των προσφύγων: και σκληρός έλεγχος στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο σε συνεργασία με την Frontex, και στρατόπεδα διαλογής και απελάσεων από νησιά, Έβρο και ενδοχώρα. Παράλληλα βάζει εμπόδια στις μετακινήσεις των προσφύγων που θέλουν να πάνε στη Γερμανία και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, και οργανώνει μαζικές απελάσεις στις χώρες καταγωγής ή προέλευσής τους.

Ο Δημήτρης Χριστόπουλος σε άρθρο του στην Εφημερίδα των Συντακτών (8) κάνει την πιο εύστοχη κριτική σ' αυτές τις επιλογές «Οι συνειδήσεις αυτές όμως, με τον τρόπο αυτό, παύουν πλέον να είναι φιλελεύθερες. Ο φασισμός δεν είναι κάποιος εξωγήινος που αποβιβάστηκε στην Ευρώπη αλλά «δικό μας παιδί». Η μοιραία Ε.Ε. έχει πλήρως αποδεχτεί το θεώρημα πώς, τάχα, για να μην έχουμε φασίστες πρέπει να μην έχουμε μετανάστες. Από τον φόβο του αντιευρωπαϊκού ακροδε-

ξιού λόγου, ενσωματώνουμε τις παραδοχές του και η ολέθρια ζημιά γίνεται. Έτσι έγινε το 1930 και έτσι – σε άλλο περιβάλλον – γίνεται και σήμερα».

Αυτό είναι προειδοποίηση για τον Τσίπρα, τον Σάντσεζ, και όλη τη σοσιαλδημοκρατία. Το SPD στη Γερμανία, κάτω από καινούργια «αριστερή» υποτίθεται ηγεσία, της Αντρέα Νάλες, στηρίζει τη συμφωνία Μέρκελ – Ζεεχόφερ για δημιουργία στρατοπέδων συγκέντρωσης σε όλη τη Γερμανία και ειδικά στα σύνορα με την Αυστρία. Δεν κάνουν τίποτε άλλο με όλα αυτά από το να ανοίγουν το δρόμο στο AfD, την Εναλλακτική για τη Γερμανία. Όλοι μαζί ανοίγουν το δρόμο στην ακροδεξιά και στους φασίστες που σηκώνουν κεφάλι, σε όλη την ΕΕ και στην Ελλάδα.

Μόνο η δύναμη του αντιρατσιστικού κινήματος και της εργατικής τάξης μπορεί να σταματήσει αυτή την κατρακύλα. Όπως το 2015 ξεσηκώθηκε γιαυτό ένα τεράστιο κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες, το ίδιο χρειάζεται και σήμερα. Με βασικά αιτήματα ανοιχτά σύνορα, ελεύθερη μετακίνηση, όχι στις απελάσεις, άσυλο και στέγη στους πρόσφυγες και μετανάστες, χρειάζεται να μετατρέψουμε σε αντιρατσιστικά μετερίζια κάθε χώρο δουλειάς, κάθε σωματείο, κάθε γειτονιά.

Τα συνδικάτα έχουν τεράστια εμπειρία απ' αυτόν τον αγώνα. Παλέψαμε για ανοιχτά σύνορα το '90-'91 όταν ερχόταν μαζικά ο κόσμος από την Αλβανία, συνεχίσαμε μια δεκαετία αργότερα μαζί με τα αδέρφια μας που έτρεχαν να γλυτώσουν τους βομβαρδισμούς των ΗΠΑ στο Ιράκ και του Ισραήλ στην Παλαιστίνη, και μαζί με το σύνθημα έξω το ΝΑΤΟ και ο ελληνικός στρατός από τους «πρόθυμους» των ΗΠΑ, διεκδικούσαμε ανοιχτά σύνορα, δουλειές και όχι βόμβες. Αυτή τη μάχη οργανώνουμε και σήμερα, σε μια πιο κρίσιμη περίοδο για την τύχη των προσφύγων, της εργατικής τάξης και της αριστεράς σε όλη την Ευρώπη και όχι μόνο.

Σπουδαστές της ΣΓΤΚΣ σε αντιρατσιστικό - αντιφασιστικό συλλαλητήριο.

Παράλληλα οργανώνουμε τη μάχη ενάντια στους φασίστες. Φτάσαμε να τους στείλουμε στα δικαστήρια με την κατηγορία της εγκληματικής οργάνωσης, αλλά δεν σταματάμε. Επιμένουμε να τελειώσει η δίκη, αλλά τώρα διεκδικώντας να γίνει άμεση η σύλληψη της ηγεσίας της Χρυσής Αυγής μετά την ανοιχτή πρόκληση να καλέσουν σε πραξικόπημα με τις δηλώσεις Μπαρμπαρούση στη Βουλή. Χρειάζεται να είναι καθαρό σε όλους ότι η μάχη ενάντια στον ρατσισμό δεν ξεχωρίζεται από τη μάχη ενάντια στη Χρυσή Αυγή. Θέλουμε να καθαρίσουν οι δρόμοι απ' όλα τα φασιστικά αποβράσματα και δεν θέλουμε τη συμφωνία Τσίπρα με την Ε.Ε. να ανοίξει το δρόμο για καινούργια.

Η συμφωνία με τη Μακεδονία, η διεκδίκηση της κυβέρνησης να καθορίσει το όνομα και το Σύνταγμα, άνοιξαν το δρόμο για την ενεργοποίηση της ακροδεξιάς και των φασιστών. Δεν πρέπει να τους αφήσουμε να το ξανακάνουν. Η Ν.Δ. και ο Μητσοτάκης προσπαθούν να ψαρέψουν μέσα σ' αυτές τις εξελί-

ξεις και να σπρώξουν το κλίμα δεξιά. Δεν πρέπει να τους αφήσουμε. Όπως τους κλείσαμε το δρόμο με τις εργατικές μάχες ενάντια στα μνημόνια, έτσι θα τους κλείσουμε και σήμερα το δρόμο με ένα μεγάλο αντιρατσιστικό κίνημα που θα ξεσκώσει τους πάντες όπως το 2015.

Σ' αυτή τη μάχη θέλουμε όλη την αριστερά, διεκδικούμε να μπει σε αυτόν τον αγώνα ο κόσμος που στήριξε και μπορεί να στηρίζει ακόμα τον ΣΥΡΙΖΑ αλλά παλεύει για ανοιχτά σύνορα, για ανοιχτές πόλεις, για να κλείσουν τα στρατόπεδα.

Ενιαίο μέτωπο σημαίνει να μην βάλουμε τις πολιτικές και ιδεολογικές διαφορές μας φράχτη στην κοινή δράση. Στη Γερμανία του '30, μια τέτοια αντιμετώπιση οδήγησε στην άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία. Στη Γαλλία, η κοινή δράση των συνδικάτων και όλων των κομμάτων και κομματιών της αριστεράς οδήγησε στις εργατικές καταλήψεις του '36. Διαλέγουμε το δεύτερο δρόμο, παλεύοντας παράλληλα για το κτίσιμο μιας δυνατής επαναστατικής αρι-

στεράς. Έτσι μόνο εργατικές αντιπιθέσεις όπως του '36 στη Γαλλία μπορούν όχι μόνο να φράξουν το δρόμο στην ακροδεξιά και τους φασίστες αλλά να φτάσουν στην ανατροπή αυτού του συστήματος που βυθίζεται ξανά στην ίδια δίνη. ■

Σημειώσεις

- (1) F.T. - Παρασκευή 29/6 - συνέντευξη από τον δημοσιογράφο Jim Brunsten στο Λονδίνο - Η επίσκεψη του Τσίπρα στην Τερέζα Μέι.
- (2) Jim Brunsten - όπως και παραπάνω
- (3) Jim Brunsten - όπως και παραπάνω
- (4) Γιώργος Πίπτας, «Το πολύχρονο σκάνδαλο του χρέους - Η μόνη λύση είναι η διαγραφή του», εφημ. Εργατική Αλληλεγγύη ν. 1329, 20 Ιούνη 2018
- (5) Μπάμπης Αγραλλάμπος, Βερολίνο, Εφημερίδα των Συντακτών, 30 Ιούνη-1η Ιούλη 2018
- (6) Το στρατόπεδο που συμβολίζει τη σκλήρυνση της Γερμανίας απέναντι στους πρόσφυγες, άρθρο στους F.T. από τον Guy Chazan, 21 Μάη 2018.
- (7) Βίκη Καπετανοπούλου, «Το σημείο μηδέν της ανθρωπίνης ζωής», άρθρο στην Εφημερίδα των Συντακτών, 30/6-1/7
- (8) Δημήτρης Χριστόπουλος, Η μοιραία Ευρώπη του Μεταναστευτικού, Εφ.Συν. 3/7/2018

Από αριστερά:
Ντι Μάιο, Κόντε, Σαλβίνι

ΙΤΑΛΙΑ

Η κρίση στην Ιταλία ξύνει παλιές βαθιές πληγές.
Ο Πάνος Γκαργκάνας εξηγεί.

ο «αδύνατος κρίκος» της ΕΕ

Χωρίς αμφιβολία, ο σχηματισμός της συγκυβέρνησης Πέντε Αστέρων-Λέγκας στην Ιταλία στις αρχές Ιούνη μετά από βδομάδες διαπραγματεύσεων που σηματοδεύτηκαν από πιέσεις της ΕΕ και πανικούς στις αγορές, αποτελεί το ξεκίνημα μιας νέας φάσης για την μακρόσυρτη κρίση των ευρωπαϊκών καπιταλισμών και της Ένωσης τους σε όλα τα επίπεδα.

Σε πρώτο πλάνο βρέθηκε η εκστρατεία του γιγάντη της Λέγκας και νέου υπουργού Εσωτερικών Ματέο Σαλβίνι να κλείσει τα λιμάνια της Ιταλίας για τους πρόσφυγες και συνακόλουθα η έκτακτη συνάντηση ηγετών της ΕΕ για να συζητήσουν την κοινή μεταναστευτική πολιτική μια βδομάδα πριν από την τακτική καλοκαιρινή Σύνοδο Κορυφής. Το γεγονός ότι αυτή η εξέλιξη συνδέ-

θηκε με αμφισβήτηση του ηγετικού ρόλου της Άνγκελα Μέρκελ μέσα στην ίδια τη Γερμανία, ήταν από μόνο του μια ένδειξη για τις διαστάσεις που παίρνει αυτή η κρίση. Αλλά δεν ήταν η μόνη.

Παράλληλα, άνοιξε η συζήτηση για άλλες δυο πλευρές που έχουν να κάνουν με το βάθος των προβλημάτων που αναδεικνύονται. Η μια είναι η οικονομική: είναι το ιταλικό χρέος βιώσιμο, μπορούν οι ιταλικές τράπεζες να διαχειριστούν τα κόκκινα δάνειά τους χωρίς να φτάσουμε σε μια ιταλική ρήξη με το ευρώ; Και άρρηκτα δεμένη με αυτήν είναι η πολιτική πλευρά της κρίσης: αντέχει το πολιτικό σύστημα όχι μόνο στην Ιταλία αλλά σε όλη την Ευρώπη μπροστά σε τέτοιες προκλήσεις που έρχονται στην ημερήσια διάταξη;

Προσωρινά, η κυρίαρχη άποψη είναι ότι όλα θα αντιμετωπιστούν

μέσα από τη λειτουργία των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ήδη συζητούν μεταρρυθμίσεις για να απορροφήσουν τους κραδασμούς, οικονομικούς και πολιτικούς. Αλλά όλο και περισσότεροι αναλυτές δεν κρύβουν τις ανησυχίες τους. Και δικαιολογημένα. Οι μέρες των διαπραγματεύσεων για το σχηματισμό της νέας κυβέρνησης στη Ρώμη ήταν από μόνες τους ενδεικτικές.

Η νέα κυβέρνηση

Στις 3 του Μάη ο πρώην πρωθυπουργός Ματέο Ρέντσι επέβαλε στο Δημοκρατικό Κόμμα την άποψη του ότι δεν θα έπρεπε να συμμετάσχει σε κοινή κυβέρνηση με το Κίνημα των 5 Αστέρων. Με βάση τα αποτελέσματα των εκλογών του Μαρτίου, όπου πρώτο κόμμα ήταν τα 5 Αστέρια, δεύτερο το Δημοκρατικό και τρίτο η Λέγκα, οι μόνες επιλογές

που απέμεναν ήταν είτε συγκυβέρνηση του πρώτου με το τρίτο είτε νέες εκλογές.

Κάτω από αυτές τις πιέσεις άρχισαν διαπραγματεύσεις ανάμεσα στον Λουίτζι ντι Μάιο των Πέντε αστέρων και τον Ματέο Σαλβίνι της Λέγκας που κράτησαν επί ένα μήνα μέχρι το σχηματισμό της νέας κυβέρνησης, αφού πέρασαν από τα κόσκινα των αγορών, της ΕΚΤ, της ΕΕ και του Προέδρου Σέρτζιο Ματαρέλα.

Το σαββατοκύριακο 19-20 Μάη ο Ντι Μάιο και ο Σαλβίνι κατέληξαν σε συμφωνία για το κυβερνητικό πρόγραμμα. Πίσω από τις υπερβολές των ΜΜΕ περί «λαϊκιστικού, ευρωσκεπτικιστικού» προγράμματος, οι ρυθμίσεις που πρόβλεπε η συμφωνία ήταν οικονομικά μετριοπαθείς. Συγκεκριμένα υποσχόταν ότι ο ιταλικός προϋπολογισμός θα ξοδέψει πάνω από 100 δισεκατομμύρια ευρώ για αναθέρμανση της οικονομίας μέσα στην πενταετή θητεία της νέας κυβέρνησης, δηλαδή κάτι παραπάνω από 20 δις το χρόνο. Ένα μέρος αυτού του ποσού θα προοριζόταν για φοροελαφρύνσεις και ένα τμήμα για αύξηση των δημοσίων δαπανών. Για να καλυφθεί αυτή η «δημοσιονομική επέκταση», η συμφωνία μιλούσε και για περικοπές δαπανών του προϋπολογισμού «σε άλλους τομείς».

Ωστόσο, οι αντιδράσεις των αγορών είχαν ήδη ξεκινήσει. Στις 21 Μάη το επιτόκιο του δεκαετούς ιταλικού ομολόγου στις δευτερογενείς αγορές έφτασε στο 2,418% σε σύγκριση με το 1,719% που βρισκόταν

στις 18 Απρίλη. Ο γνωστός μας «οίκος αξιολόγησης» Fitch έβγαλε προειδοποίηση ότι απειλείται η αξιοπιστία του ιταλικού χρέους.

Οι πιέσεις κορυφώθηκαν όταν έγινε γνωστό ότι για τη θέση του νέου υπουργού Οικονομικών προτινόταν ο Πάολο Σαβόνα, ένας τεχνοκράτης 82 ετών με μεγάλη καριέρα στον χρηματοπιστωτικό τομέα επί δεκαετίες, που είχε διατελέσει και υπουργός βιομηχανίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ξαφνικά, έγινε κόκκινο πανί καθώς είχε γράψει άρθρα επικριτικά για το Ευρώ και την ανάγκη για «Σχέδιο Β, εξόδου από το ευρώ αν μας αναγκάσουν». Τα ΜΜΕ άρχισαν να προβάλλουν ότι η Λέγκα είχε σχέδια για αποχώρηση από το ευρώ καθώς στην προεκλογική εκστρατεία της είχε μιλήσει για «εναλλακτικό νόμισμα» σε περίπτωση σύγκρουσης με την ΕΚΤ (ένα σενάριο παρόμοιο με τις σκέψεις Βαρουφάκη στην ελληνική περίπτωση).

Ο Πρόεδρος Ματαρέλα μπλόκαρε την υπουργοποίηση Σαβόνα και έδωσε την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Κάρλο Κοταρέλι, έναν τεχνοκράτη του ΔΝΤ που δεν είχε καμιά προοπτική να πάρει ψήφο εμπιστοσύνης από την ιταλική Βουλή. Κυκλοφόρησαν πληροφορίες ότι ο Μάριο Ντράγκι της ΕΚΤ μιλούσε στο τηλέφωνο με τον Ματαρέλα για να ασκήσει πιέσεις. Η ΕΚΤ κατέχει το 15% των ομολόγων του ιταλικού δημοσίου και αυτό δίνει ξεχωριστή σημασία στις κινήσεις του Ντράγκι. Τη Δευτέρα 28 Μάη το επιτόκιο των δεκαετών ομο-

λόγων άγγιξε το 2,7%. Μέσα στη βδομάδα εκείνη κατρακύλησαν οι μετοχές των τραπεζών. Παρά τις διακηρύξεις του Ντι Μάιο ότι θα βγάλει τον κόσμο στους δρόμους ενάντια σε αυτές τις μεθοδεύσεις, οι εταίροι της νέας συγκυβέρνησης υποχώρησαν και πρότειναν για υπουργό οικονομικών τον Τζιοβάνι Τρία που έγινε αποδεκτός από τον Πρόεδρο και σχηματίστηκε τελικά κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Τζιουζέπε Κόντε, υπουργό Εσωτερικών τον Σαλβίνι και υπουργό Ανάπτυξης τον Ντι Μάιο.

Η υποχώρηση δεν αφορούσε απλά στο πρόσωπο του υπουργού οικονομικών. Ο νέος υπουργός Τζιοβάνι Τρία έδωσε συνέντευξη στην Κοριέρε ντελα Σέρα στις 10 Ιούνη και ξεκαθάρισε ότι: «Δεν συζητάμε οποιαδήποτε πρόταση για έξοδο από το ευρώ. Η κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να αποφύγει τη δημιουργία συνθηκών στην αγορά οι οποίες θα πίεζαν προς την έξοδο με οποιονδήποτε τρόπο». Φρόντισε επίσης να διαψεύσει την προεκλογική υπόσχεση περί αλλαγής του νόμου για τις συντάξεις που είχε ανεβάσει τα όρια ηλικίας όταν ψηφίστηκε το 2011. Επίσης αποκήρυξε τις σκέψεις για πληρωμές οφειλών του δημοσίου με ομόλογα που θα έπαιζαν ρόλο «εναλλακτικού νομίσματος». Εκπρόσωπος του Δημοκρατικού Κόμματος πανηγύρισε ότι «ο Τρία έσκισε μια-μια τις κατά φαντασία συνταγές των μαθητευόμενων μάγων Σαλβίνι και Ντι Μάιο».(1) Οι αγορές ηρέμησαν.

Τράπεζες και οικονομία

Η αναταραχή στις χρηματαγορές στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για το σχηματισμό κυβέρνησης, όμως, δεν ήταν απλά και μόνο μια κίνηση εκβιασμού και πιέσεων για να προσαρμοστεί το οικονομικό πρόγραμμά της. Το υπόβαθρο είναι η κατάσταση των ιταλικών τραπεζών και του δημόσιου χρέους που αποτελεί απειλή για το τραπεζικό σύστημα της Ευρωζώνης.

Το ιταλικό δημόσιο χρέος ως πο-

Αντιφασίστες στη Ματσεράτα.

σοστό επί του ΑΕΠ βρίσκεται στο 130%. Μόνο το ελληνικό ρεκόρ το ξεπερνάει. Όμως το ιταλικό ΑΕΠ είναι ασύγκριτα μεγαλύτερο από το ελληνικό, είναι το τρίτο μεγαλύτερο της Ευρωζώνης. Η σκέψη ότι η Ιταλία μπορεί να χρειαστεί «διάσωση» προκαλεί εφιάλτες σε όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες γιατί τα μεγέθη είναι τεράστια. Σύμφωνα με δηλώσεις του πρώην εκπροσώπου των ΗΠΑ στο ΔΝΤ Νταγκ Ρέντιγκερ, η Ιταλία είναι πολύ μεγάλη για να αφεθεί να χρεοκοπήσει αλλά και πολύ μεγάλη για να διασωθεί.

Το πρόβλημα δεν είναι νέο. Ο ιταλικός καπιταλισμός κουβαλάει αμαρτίες από το παρελθόν. Το χρέος βρισκόταν στο 120% όταν η Ιταλία δεσμεύτηκε να μπει στο ευρώ και να το μειώσει στο 60% που όριζε η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Αντί για μείωση, όμως, το χρέος αυξήθηκε ξανά ξεπερνώντας τα αρχικά του επίπεδα μετά την διεθνή κρίση που ξέσπασε το 2007 και κορυφώθηκε στην Ευρωζώνη το 2011. Το ΔΝΤ εκτιμά ότι το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ιταλίας φέτος θα είναι 8% χαμηλότερο από τα επίπεδα του 2007 και μόνο 4% πάνω από τα επίπεδα το 1997!(2)

Η αξιοπιστία των ομολόγων του ιταλικού δημοσίου επηρεάζει άμεσα την κατάσταση των ιταλικών τραπεζών καθώς είναι κάτοχοι τεράστιων ποσοτήτων. Όλες μαζί κατέχουν 342 δις ευρώ σε ομόλογα, δηλαδή το 18% του ιταλικού δημοσίου χρέους. Στις πιο μεγάλες, όπως η Unicredit και η Intesa Sanpaolo, τα ομόλογα που έχουν στην κατοχή τους ξεπερνούν κατά πολύ την αξία του κεφαλαίου τους. Ένας πανικός στις αγορές ομολόγων θα ήταν καταστροφικός για το ιταλικό τραπεζικό σύστημα.

Αλλά και αντίστροφα. Κάθε δυσκολία σε ιταλική τράπεζα προκαλεί άμεσα ανησυχίες για το δημόσιο χρέος. Τα λεγόμενα «κόκκινα δάνεια», δηλαδή αυτά που δεν εξυπηρετούνται, φτάνουν στο 10% του συνόλου των δανείων που έχει παραχωρήσει το ιταλικό τραπεζικό σύστημα. Δημιουργείται έτσι ένας φαύλος κύκλος ή πιο σωστά ένας γόρδιος δε-

Παλέριο - Κινητοποίηση αλληλεγγύης στους πρόσφυγες του πλοίου Aquarius.

σμός ανάμεσα σε κράτος και τράπεζες της Ιταλίας- αυτό είναι το υπόβαθρο για την εκρηκτική σύνδεση ανάμεσα στην πολιτική και την οικονομική κρίση. Και δεν περιορίζεται στην Ιταλία, καθώς οι διασυνδέσεις ανάμεσα στις ιταλικές και τις άλλες ευρωπαϊκές τράπεζες είναι τεράστιες.

Τις μέρες που κορυφώνονταν το παζάρι για το σχηματισμό της νέας ιταλικής κυβέρνησης ήρθαν στη δημοσιότητα συζητήσεις για συγχώνευση της Unicredit με τη γαλλική Societe General. Ένας τέτοιος «γάμος» θα έδινε στο γαλλικό τραπεζικό κολοσσό εξέχουσα θέση και στην Ιταλία και στη Γερμανία. Η πολιτική κρίση έβαλε φρένο σε αυτά τα σχέδια, αλλά οι δεσμοί είναι υπαρκτοί. Διευθύνων σύμβουλος της Unicredit είναι ένας τραπεζίτης που στο παρελθόν ήταν επικεφαλής του επενδυτικού βραχίονα της Societe General.

Στα χρηματιστήρια εκείνες τις μέρες όταν η μετοχή της Unicredit έπεφτε 5,6%, η μετοχή της γερμανικής Commerzbank έπεφτε 4%, της ισπανικής Santander 5,4% και της γαλλικής BNP Paribas 4,5%. Στις 24 Μάη η μεγαλύτερη γερμανική τράπεζα, η Deutsche Bank ανακοίνωσε 10 000 απολύσεις. Ο επενδυτικός κλάδος της στις ΗΠΑ είχε κηρυχθεί «προβληματικός» από τις αμερικανικές εμποτικές αρχές.

Με άλλα λόγια, όχι μόνο η Ιταλία είναι πολύ μεγάλη για να διασωθεί, αλλά και οι υποψήφιοι διασώστες της, παρά τα τεράστια συμφέροντα που έχουν για να αποτρέψουν μια

ιταλική χρεοκοπία δεν είναι στην καλύτερη κατάσταση για να αναλάβουν ένα τέτοιο καθήκον. Ο φαύλος κύκλος αγκαλιάζει ολόκληρη την Ευρωζώνη.

Το πολιτικό σκέλος της κρίσης

Η διαχείριση αυτού του φαύλου κύκλου με αλληπάλληλες επιθέσεις λιτότητας που δεν λύνουν το οικονομικό πρόβλημα, αποτελεί από μόνη της εστία πολιτικής αποσταθεροποίησης. Αλλά και σε αυτόν τον τομέα η Ιταλία κουβαλάει παλιές αμαρτίες. Το 1992-1994 κατέρρευσε- μέσα σε ένα όργιο αποκαλύψεων για σκάνδαλα που έμεινε γνωστό με το όνομα Tangentopoli («μιζόπολι», λογοπαίγνιο πάνω στο επιτραπέζιο παιχνίδι «μόνοπολι»)- η κολώνα της διακυβέρνησης της Ιταλίας σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο.

Σε όλα τα χρόνια μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, το Χριστιανοδημοκρατικό κόμμα είχε διατηρήσει τον έλεγχο των κυβερνήσεων σε συνεργασία με άλλα μικρότερα κόμματα, κρατώντας το Ιταλικό Κομμουνιστικό κόμμα, το μεγαλύτερο ΚΚ της Δύσης, μόνιμα στην αντιπολίτευση. Όπως αποκαλύφθηκε, ο έλεγχος αυτός διαπλεκόταν με σκοτεινούς μηχανισμούς όπως η Μαφία, η «στοά» Ρ2 και η παρακρατική οργάνωση Gladio. Ο Τζούλιο Αντρεότι, ισχυρός άντρας της Χριστιανοδημοκρατίας, πρωθυπουργός της Ιταλίας επτά φορές, είχε τόσο στενούς δεσμούς με τον αρχιμαφιόζο Σαλβατόρε Ρίνα ώστε αντάλλαξαν το φιλόδοξο πίστη των μαφιόζων!(3)

Το κουβάρι με τα σκάνδαλα άρχισε να ξεδιπλώνεται όταν τον Φλεβάρη του 1992 ο Μάριο Κιέζα, ένα στέλεχος του Σοσιαλιστικού Κόμματος στο Μιλάνο, πιάστηκε στα πράσα να προσπαθεί να πετάξει τα χαρτονομίσματα μιας μίζας στην τουαλέτα. Οι πρόεδροι των διοικητικών συμβουλίων δυο ιταλικών κολοσσών που εμπλέκονταν σε υποθέσεις δωροδοκίας πολιτικών, της Montedison και της ENI, οδηγήθηκαν στην αυτοκτονία. Ο ηγέτης του Σοσιαλιστικού κόμματος Μπετίνο Κράξι, που είχε γίνει πρωθυπουργός με τη στήριξη των Χριστιανοδημοκρατών το 1983-87, κατέφυγε στην Τυνησία όπου πέθανε αργότερα αυτοεξόριστος.

Στις εκλογές τον Μάρτη του 1994 οι Χριστιανοδημοκράτες και το Σοσιαλιστικό κόμμα κατέρρευσαν. Το κόμμα του Κράξι πήρε μόλις 2,2%. Νικητής αναδείχθηκε ο Σίλβιο Μπερλουσκόνι επικεφαλής μιας τριπλής συμμαχίας ανάμεσα στο δικό του κόμμα Φόρτσα Ιτάλια, τους «μεταφασίστες» του Τζιανφράνκο Φίνι (Εθνική Συμμαχία, πρώην MSI) και την Λέγκα του Βορρά με ηγέτη τότε τον Ουμπέρτο Μπόσι.

Στα είκοσι περίπου χρόνια που μεσολάβησαν από τότε μέχρι τα χρόνια της σημερινής τραπεζικής κρίσης, το μονοπώλιο της Χριστιανοδημοκρατίας αντικαταστάθηκε από έναν αδύναμο «δικομματισμό» όπου εναλλάσσονταν κυβερνήσεις της συμμαχίας Μπερλουσκόνι με κυβερνήσεις γύρω από το Δημοκρατικό Κόμμα, την μετεξέλιξη του ΙΚΚ σε νεοφιλελεύθερη σοσιαλδημοκρατία. Σήμερα βρισκόμαστε σε μια νέα πολιτική κρίση με την κατάρρευση αυτού του «δικομματισμού» μετά την ήττα του Ματέο Ρέντσι στο δημοψήφισμα του Δεκέμβρη 2016. Ο Ρέντσι προσπάθησε να τροποποιήσει το Σύνταγμα της Ιταλίας ώστε να κάνει πιο σταθερές τις κυβερνήσεις. Έχασε με ένα σαρωτικό 60% εναντίον του.

Στις φετινές εκλογές, όλα μαζί τα κόμματα του «δικομματισμού» έχασαν περίπου πέντε εκατομμύρια ψή-

φους. Πρώτο κόμμα αναδείχθηκε το Κίνημα των Πέντε Αστέρων, ενώ στο εσωτερικό της εκλογικής συνεργασίας Μπερλουσκόνι προβάδισμα πήρε η ακροδεξιά Λέγκα με επικεφαλής τον Σαλβίνι.

Στο παρελθόν η Λέγκα εμφανιζόταν σαν κόμμα που υπερασπίζεται τον πλούσιο ιταλικό βορρά από τους «τεμπέληδες του νότου». Ακόμη και σχετικά πρόσφατα, το 2011 ο ίδιος ο Σαλβίνι αρνήθηκε να συμμετέχει στον εορτασμό για τα 150 χρόνια από την ενοποίηση της Ιταλίας. Στις εκλογές του 2013 η Λέγκα πήρε μόλις το 4%. Από τότε ο Σαλβίνι ανέλαβε την ηγεσία της Λέγκας και αυτοαναγορεύτηκε σε υπερασπιστή ολόκληρης της Ιταλίας απέναντι στους «γραφειοκράτες των Βρυξελλών»!

Παράλληλα, όμως, διατήρησε και κλιμάκωσε τα ανοίγματα προς τους φασίστες και τις ρατσιστικές εκστρατείες. Μετά το σχηματισμό της συγκυβέρνησης με τα Πέντε αστέρια και την κωλοτούμπα για το οικονομικό πρόγραμμα, ο Σαλβίνι βρέθηκε πρωταγωνιστής της επίθεσης στους πρόσφυγες, τους μετανάστες και τους Ρομά, ντυμένος με μανδύα σύγκρουσης με την ΕΕ που «δεν βοηθάει την Ιταλία να αντιμετωπίσει την εισβολή». Η Λέγκα πήρε 17% στις εκλογές και τώρα οι δημοσκοπήσεις της δίνουν περίπου 20%. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι ο ρατσισμός έγινε δημοφιλής. Οι μετακινήσεις αφορούν κυρίως ψηφοφόρους τους Μπερλουσκόνι που βλέπουν ότι ο παλιός ηγέτης της δεξιάς συμμαχίας σβήνει και στρέφονται προς τη νέα ηγετική δύναμη της δεξιάς.

Και η Αριστερά;

Όλο το διάστημα που ξεδιπλωνόταν η ακροδεξιά και η φασιστική ρατσιστική εκστρατεία ήδη από την προεκλογική περίοδο, υπήρξαν μαζικές αντιστάσεις.

Το Σάββατο 10 Φλεβάρη «Αντιφασίστες/τριες και αντιρατσιστές/τριες βγήκαν σε διαδηλώσεις σε ολόκληρη τη χώρα. Πρώτα απ' όλα στην ίδια τη Ματσεράτα όπου πάνω από 20 χιλιάδες κόσμος δήλωσε την

αλληλεγγύη του στους μετανάστες και παρόντες στη μάχη ενάντια στο ρατσισμό που θα ενταθεί μετά τις εκλογές. Αντιρατσιστικές και αντιφασιστικές οργανώσεις, οι σύνδεσμοι των παρτιζάνων και των αντιφασιστών του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, η Αριστερά, έδωσαν μια δύσκολη μάχη σε πλατείες και δρόμους από το Παλέρμο της Σικελίας ως το Μιλάνο στο Βορρά».

Αυτό που είχε προηγηθεί ήταν ότι «ο Λούκα Τραϊνι, ένας φασίστας στις 3 Φλεβάρη πήρε ένα όπλο και άρχισε να κυνηγεί και να πυροβολεί επί δύο ώρες μετανάστες στη Ματσεράτα, μια πόλη κοντά στην Ανκόνα. Κατάφερε να τραυματίσει πέντε άντρες και μια γυναίκα. Εκτός από άλλα όπλα, στο σπίτι του βρέθηκε φασιστικό υλικό και ο “Αγώνας” του Χίτλερ. Ο φασίστας δηλώνει αμετανόητος και δικαιωμένος και δεν είναι παράξενο. Η ιταλική πολιτική σκηνή του είχε ανοίξει το δρόμο.

Η πρώτη δήλωση του Μπερλουσκόνι μετά το έγκλημα ήταν ότι αν εκλεγεί πρωθυπουργός θα απελάσει 600 χιλιάδες μετανάστες και θα αφήσει μόνο 30 χιλιάδες νόμους. Η δεξιά και οι διάφορες πτέρυγες της ακροδεξιάς έτρεξαν για το ποιος θα πρωταγκαλιάσει πολιτικά τον πιστολέρο φασίστα, φυσικά “καταδικάζοντας” το περιστατικό αλλά τονίζοντας ότι η αιτία είναι η παράνομη μετανάστευση. Υποτίθεται ότι ο Τραϊνι άρχισε να πυροβολεί επειδή εξοργίστηκε από τη δολοφονία μιας λευκής γυναίκας για την οποία η αστυνομία κατηγορεί κάποιους Νιγηριανούς μετανάστες».(5)

Αντιρατσιστικές διαδηλώσεις έγιναν ξανά από το Παλέρμο ως το Μιλάνο τις μέρες που ο Σαλβίνι απαγόρευε στο πλοίο Ακουάριους που μετέφερε πρόσφυγες να προσεγγίσει στα ιταλικά λιμάνια.

Η Ιταλία έχει τεράστια και πολύχρονη παράδοση εργατικών αγώνων, όχι μόνο στην περίοδο του περιβόητου «Καντού φθινόπωρου» του 1969, αλλά ξανά και ξανά. Το 1994 μια Γενική Απεργία και το με-

Οργή μεταναστών μετά τη δολοφονία ενός συνδικαλιστή μετανάστη.

γαλύτερο μέχρι τότε εργατικό συλλαλητήριο στη Ρώμη έφραξε το δρόμο στην πρώτη απόπειρα του Μπερλουσκόνι να «μεταρρυθμίσει» το ασφαλιστικό. Το ρεκόρ της μεγαλύτερης απεργιακής διαδήλωσης καταρρίφθηκε τον Μάρτη του 2002 όταν τρία εκατομμύρια εργάτες πλημμύρισαν τους δρόμους της Ρώμης ενάντια στην απόπειρα Μπερλουσκόνι να αλλάξει το «άρθρο 18» που έδινε στους εργαζόμενους τη δυνατότητα επαναπρόσληψης σε περιπτώσεις «άδικης απόλυσης». Είχαν μεσολαβήσει τα μεγάλα συλλαλητήρια σε όλες τις ιταλικές πόλεις μετά τη δολοφονία του Κάρλο Τζιουλιάνι από την αστυνομία τον Ιούλιο του 2001 στη Γένοβα.

Αυτή η δύναμη δεν έχει εξαφανιστεί. Το πρόβλημα βρίσκεται στην αδυναμία της Αριστεράς να την βοηθήσει.

Το Ιταλικό ΚΚ ήταν πρωτοπόρο στο ρεύμα του «Ευρωκομμουνισμού» και στις στρατηγικές του «ιστορικού συμβιβασμού». Μετά την κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ διασπάστηκε με την Ριφοντασιόνε Κομμουνίστα να αποχωρεί μετά τη μετονομασία του ΙΚΚ σε Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς αρχικά και σε Δημοκρατικό Κόμμα στη συνέχεια. Το Δημοκρατικό Κόμμα συνέχισε την πορεία προς τα δεξιά σχηματίζοντας κυβερνήσεις με νεοφιλελεύθερη πολιτική όπως οι σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις του Τόνι Μπλερ στη Βρετανία, του Γκέοργχαρτ Σρέντερ στη Γερμανία ή του Ζοσπέν στη Γαλλία.

Η Ριφοντασιόνε όμως δεν δικαιώσε τις προσδοκίες για «επανάδρυσή». Στη Γένοβα το 2001 στήριξε το κίνημα που πολιορκήσε τους G7 και το 2002-03 στήριξε το Κοινωνικό Φόρουμ στη Φλωρεντία και το συγκλονιστικό αντιπολεμικό κίνημα. Χάρη σε εκείνες τις πρωτοβουλίες, στις εκλογές του 2006 πήρε 2,2 εκατομμύρια ψήφους για τη Βουλή (5,8%) και 2,5 εκατομμύρια για τη Γερουσία (7,4%). Αλλά συμμετείχε στην κυβέρνηση Πρόντι που σχηματίστηκε μετά τις εκλογές και έφτασε στο σημείο να στηρίξει εκείνη την κυβέρνηση όταν έθεσε ζήτημα εμπιστοσύνης μετά την απόφασή της να επαναχρηματοδοτήσει την συμμετοχή 1300 στρατιωτών της Ιταλίας στην κατοχή του Αφγανιστάν.(5)

Ο επικεφαλής της Ριφοντασιόνε, ο Φάουστο Μπερτινόνι έγινε πρόεδρος της Βουλής εκείνη την περίοδο και οι χειρισμοί του κατακύλησαν μέχρι το επίπεδο να φωτογραφηθεί παρέα με τον «μεταφασίστα» Φίνι σε συνέδριο της νεολαίας όπου μίλησε για την «ανάγκη να χτίσουμε γέφυρες ανάμεσα στις διαφορετικές παραδόσεις».(6)

Αυτά ήταν σκληρά χτυπήματα για την αριστερά πέρα από το Δημοκρατικό Κόμμα, από τα οποία δεν έχει συνέλθει. Έφταιξαν γι' αυτό σίγουρα και οι αυταπάτες για τον ΣΥΡΙΖΑ, που κάποτε ήταν στο ίδιο Ευρωπαϊκό Κόμμα της Αριστεράς με την Ριφοντασιόνε και τώρα συνεργάζεται με μια ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία τόσο δεξιά ώστε μπροστά της ο Πρόντι θα έμοιαζε

«έξω αριστερά».

Ο Μπερτινόνι ποτέ δεν επέτρεψε να γίνει μέσα στη Ριφοντασιόνε μια συζήτηση για τις αιτίες που οδήγησαν το ΙΚΚ στο δεξιό κατήφορο. Πάντα θεωρούσε ότι ένα μίγμα κινηματικών πρωτοβουλιών και εκλογικών συνεργασιών είναι αρκετό για να υποκαταστήσει μια σοβαρή συγκρότηση πάνω σε επαναστατική στρατηγική. Τα θραύσματα της Αριστεράς που σήμερα προσπαθούν να κάνουν επανεκκίνηση πρέπει να αποφύγουν τα ίδια λάθη.

Η συγκυβέρνηση Πέντε Αστέρων-Λέγκας είναι ευάλωτη. Το τσουβάλιασμα «αριστερόν και δεξιόν λαϊκιστών» είναι ένα εφήμερο ιδεολόγημα των ΜΜΕ και των παλιών κυβερνητικών κομμάτων. Στην πράξη, το κόμμα του Σαλβίνι είναι μια ακροδεξιά μειοψηφία που είναι δυνατόν να απομονωθεί. Μέσα στο Κίνημα των 5 Αστέρων εμφανίστηκε ανοιχτά μια πτέρυγα που προτιμούσε τη συνεργασία με το Δημοκρατικό Κόμμα. Μεγάλο μέρος από το 32% που πήρε το Κίνημα 5 Α για να γίνει πρώτο κόμμα στις εκλογές προέρχεται από πικραμένους ψηφοφόρους του Δημοκρατικού Κόμματος που έχουν αυταπάτες ότι ο Ντι Μάιο θα σπάσει τη λιτότητα. Μια μαχητική αριστερή αντιπολίτευση ενάντια στους οικονομικούς συμβιβασμούς της νέας συγκυβέρνησης και ενάντια στα ρατσιστικά προγράμματα του Σαλβίνι μπορεί να αρχίσει να κερδίζει αυτόν τον κόσμο. Χτίζοντας αυτές τις αντιστάσεις και ξεκαθαρίζοντας τη στρατηγική της σε αντικαπιταλιστική κατεύθυνση, η Αριστερά στην Ιταλία μπορεί να αναγεννηθεί. ■

Σημειώσεις

- (1) Financial Times, 11 June 2018, "Italy finance minister vows to keep euro in bid to ease Brussels fears".
- (2) Martin Wolf, The Italian challenge to the Eurozone, Financial Times, 20 June 2018.
- (3) Megan Trudell, From Tangentopoli to Genoa, International Socialism Journal No 95, Summer 2002.
- (4) Εργατική Αλληλεγγύη No 1311, 14 Φεβράριου 2018, <http://ergatikiki.gr/article.php?id=17882&issue=1311>
- (5) Megan Trudell, Rifondazione votes for war, International Socialism Journal No 113, January 2007, <http://isj.org.uk/rifondazione-votes-for-war/>
- (6) Στο ίδιο.

Ο Νίκος Λούντος θυμίζει τους αγώνες που έφεραν την πολιτική κρίση και τονίζει την ανάγκη για μια αντικαπιταλιστική Αριστερά

ΙΣΠΑΝΙΑ Ο Ραχόι έφυγε, η κρίση μένει

Η ξαφνική κατάρρευση της δεξιάς κυβέρνησης της Ισπανίας είναι μια μεγάλη δικαίωση για τα κινήματα και τους αγώνες. Είναι παράλληλα και ένα σημαντικό κομμάτι στο παζλ της πολιτικής κρίσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αν δεν ήθελε κανείς να δει κάτω από την επιφάνεια, ο Ραχόι ήταν ο μεγάλος πολιτικός επιζήσας της κρίσης. Ανέλαβε στα τέλη του 2011, ξεκίνησε την πρωθυπουργία του με τη διάσωση των ισπανικών τραπεζών, πέρασε μια από τις μεγαλύτερες αντιμεταρρυθμίσεις για τα εργατικά δικαιώματα, είδε την ανεργία να πλησιάζει στο 30%, και παρόλα αυτά ανανέωσε τη θητεία του μέσα από τις διπλές εκλογές του 2015-2016 και πολλοί εκτιμούσαν ότι πηγαίνει για 9ετία μιας και τα δύσκολα τα είχε αφήσει πίσω του.

Στο μεταξύ φαινόταν να έχει αφήσει πίσω του και τους δυο μεγαλύτερους πολιτικούς σκοπέλους: την αποκάλυψη μιας σειράς σκανδάλων που έφταναν μέχρι την κορυφή του Λαϊκού Κόμματος και τον ίδιο προσωπικά, και την ανταρσία που ξέσπασε στην Καταλονία. Ο Ραχόι είχε ολοφάνερα τη στήριξη ολόκληρης της ηγεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και την αξιοποίησε όταν εξαπέλυσε τις δυνάμεις καταστολής να ακυρώσουν το δημοψήφισμα στην Καταλονία και όταν έστειλε την πολιτική ηγεσία της Καταλονίας στη φυλακή.

Η πρόταση μομφής που κατέθεσε το PSOE κατά της κυβέρνησης είχε

όλες τις προδιαγραφές μιας συμβολικής κίνησης. Οι εφημερίδες έχουν πλέον δημοσιεύσει τα κοινοβουλευτικά παρασκήνια εκείνων των ημερών. Κανείς δεν περίμενε ότι θα έριχνε την κυβέρνηση, ούτε ο ίδιος ο Σάντσεθ που την κατέθεσε. Ο Ραχόι υποτιμώντας την πρόταση μομφής πήγε ήσυχος να φάει σε ένα εστιατόριο όταν ξεκινούσε η διαδικασία, και από τηλεφωνήματα άρχισε να καταλαβαίνει ότι κάτι δεν πάει καλά. Το φαγητό έδωσε τη θέση του σε γλυκά, σε ποτά και στη συνέχεια με τους συνεργάτες του το έριξαν στα πούρα. Βγήκε από την πόρτα του εστιατορίου οχτώ ώρες μετά, μισοζαλισμένος, γνωρίζοντας ότι

Συλλαλητήριο στη Σεβίλλη για Δημόσια Υγεία.

παύει να είναι πρωθυπουργός. Το πολιτικό σύστημα στην Ισπανία είναι τόσο σαπισμένο που η κυβέρνηση πήγε τελικά από ατύχημα.

Ο κόσμος του κινήματος δεν έχει την παραμικρή ανταπάτη ότι η επιστροφή του PSOE στην εξουσία θα δικαιώσει τα αιτήματα των αγώνων. Το ξεκαθάρισε εξάλλου ο ίδιος ο Σάντσεθ δηλώνοντας ότι θα εφαρμόσει τον προϋπολογισμό που μόλις είχε καταφέρει να περάσει ο Ραχόι. Το ίδιο ισχύει και για την Καταλονία, όπου ο Σάντσεθ είχε δώσει και κοινοβουλευτική και πολιτική στήριξη στο πραξικόπημα του Ραχόι. Υπουργό Εξωτερικών έβαλε τον Τζοζέπ Μπορέλ, ένα από τα στελέχη του PSOE που μισεί περισσότερο το καταλανικό κίνημα. Ο Μπορέλ ήταν βασικός ομιλητής στο συλλαλητήριο στη Βαρκελώνη που έστησε τον περασμένο Οκτώβρη η δεξιά και η ακροδεξιά με τη στήριξη του κράτους ενάντια στο δικαίωμα της ανεξαρτησίας. Η μάσκα της “Κοινωνίας των Πολιτών” (το ‘συντονιστικό’ του αντικαταλανισμού) τον αξιοποιούσε μαζί και με παλιά στελέχη του Κομμουνιστικού Κόμματος ως απόδειξη ότι και η Αριστερά και η Κεντροαριστερά συμμετέχουν στον “πατριωτικό αγώνα”. Έγινε αγαπημένος της καταλανικής ακροδεξιάς όταν μίλησε για την ανάγκη να “απολυμάνουμε την Καταλονία”.

Ο νέος Υπουργός Εσωτερικών συμβολίζει τη συνέχεια του κράτους

καταστολής και στην Καταλονία αλλά και συνολικότερα. Ο δικαστής Μαρολάσκα κέρδισε την άνοδό του στα υψηλά πατώματα της “δικαιοσύνης” με τη στήριξη του Λαϊκού Κόμματος στέλνοντας Βάσκους αριστερούς στη φυλακή, δίνοντας κάλυψη σε βασανιστές χωροφύλακες και κνηγώντας καλλιτέχνες που “προσέβαλαν” τη βασιλική οικογένεια. Η πιο “φεμινιστική” κυβέρνηση της Ευρώπης όπως ισχυρίζεται ο Σάντσεθ (επειδή έχει πλειοψηφία γυναικών) έχει στους κόλπους της τον άνθρωπο που αρχειοθέτησε καταγγελίες Βάσκων αγωνιστριών για βιασμούς.

Στο Υπουργείο Οικονομικών έβαλε μια φιλελεύθερη “τεχνοκρατίσση”, δηλαδή μια ειδική στη λιτότητα, την Νάντια Καλβίνιο, παίρνοντας την κατευθείαν από τη θέση της Γενικής διευθύντριας Προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι υποσχέσεις των πρώτων ημερών κλαδεύτηκαν πολύ γρήγορα, με τη δικαιολογία ότι η κοινοβουλευτική αριθμητική δεν φτάνει, λες και οι αριθμοί των εδρών άλλαξαν ξαφνικά. Τα τρία μεγάλα μέτωπα στα οποία έγιναν υποσχέσεις, ή τουλάχιστον αυτοί άφησαν να εννοείται υψηλόβαθμα στελέχη του PSOE ήταν: η αντεργατική μεταρρύθμιση του 2012, το συνταξιοδοτικό και ο αντιδημοκρατικός νόμος-φίμωτρο κατά των διαδηλώσεων που είχε περάσει ο Ραχόι στα τέλη του 2014.

Μέσα σε λίγες βδομάδες, για τα εργατικά η απάντηση της νέας υπουργού είναι ότι δεν μπορεί να μείνει η χώρα χωρίς νόμο-πλαίσιο, οπότε δεν θα καταργηθεί. Αυτό που μπορεί να γίνει είναι να διορθωθούν ορισμένες “υπερβολές” στις οποίες συμφωνεί και το Λαϊκό Κόμμα. Για τις συντάξεις ήδη ο προϋπολογισμός του Ραχόι είχε αύξηση 1,6%, η οποία λέει το PSOE θεωρείται υπερβολική από τις Βρυξέλλες. Να καταργηθεί η μεταρρύθμιση του 2013 (που μειώνει σταδιακά το ποσό της πρώτης σύνταξης που παίρνει κάποιος) αδύνατο. Το μόνο που μένει είναι μια πρόταση να συνδεθούν οι συντάξεις με τον πληθωρισμό, κάτι που στην πράξη μικρή σημασία έχει, όταν ο πληθωρισμός του ‘17 έκλεισε σε 1,1%. Κι όσον αφορά το νόμο-φίμωτρο τώρα θα συζητηθούν μόνο πλευρές που “περιορίζουν δυσανάλογα το δικαίωμα της συνάθροισης, διαδήλωσης και ελεύθερης έκφρασης”.

Στις ισπανικές φυλακές βρίσκονται συνδικαλιστές γιατί οργανώσαν διαδηλώσεις, βρίσκονται μουσικοί γιατί τραγούδησαν στίχους που προσβάλλουν τα σύμβολα του κράτους. Υπάρχει κόσμος που βρίσκεται με την πλάτη στον τοίχο όταν του έρχονται στο σπίτι να πληρώσει κλήσεις πολλών χιλιάδων ευρώ επειδή ένας αστυνομικός τους “είδε” σε μια διαδήλωση να έχουν επιθετική συμπεριφορά, χωρίς καμιά

παραπέρα εξήγηση. Για όλα αυτά, το PSOE λέει ότι θα εξεταστεί μόνο αν υπάρχουν ορισμένες “δυσαναλογίες”. Η “κυβέρνηση της αλλαγής” που ανακοίνωσε ο Σάντσεθ ξεφούσκωσε ταχύτατα και τώρα αυτό που βάζει σαν στόχο είναι να αντέξει μέχρι να κλείσει η χρονιά και μετά βλέπουμε.

Η κατάσταση συνελπώς είναι πολύ πιο ασταθής από ότι ήταν μερικούς μήνες νωρίτερα. Ο Σάντσεθ κυβερνάει με 84 βουλευτές από τους 350. Είναι η πιο αδύναμη αριθμητικά κυβέρνηση από την πτώση του Φράνκο. Στην πραγματικότητα είναι ακόμη πιο αδύναμη από ό,τι δείχνουν οι κοινοβουλευτικές έδρες. Οι περισσότεροι βουλευτές του Σάντσεθ δεν τον είχαν ψηφίσει για αρχηγό στην τελευταία εσωτερική μάχη του κόμματος. Πολλοί είχαν πάρει ανοιχτά μέρος σε μια βρόμικη εκστρατεία για να πάει σπίτι του. Η Ελ Παΐς, η σημαντικότερη εφημερίδα της χώρας και σύμβολο της κεντροαριστεράς, μόλις πριν από ενάμιση χρόνο, όταν ο Σάντσεθ προσπαθούσε να στήσει κυβέρνηση είχε κυκλοφορήσει με κύριο άρθρο που τον αποκαλούσε: *“ανόητο και αδίστακτο που δεν είχε ενδοιασμό να καταστρέψει το ίδιο του το κόμμα, στο οποίο με τόση ανικανότητα ηγείται αντί να αναγνωρίσει την τεράστια προσωπική του αποτυχία”*. Οι εσωτερικές κόντρες του PSOE έχουν πολλές ρίζες, αλλά μία που αφορά άμεσα το μέλλον της κυβέρνησης έχει να κάνει με το ότι πολλά ηγετικά στελέχη του κόμματος στις αυτόνομες κοινότητες (τις περιφέρειες της χώρας) είχαν σίγουρο ότι τουλάχιστον η νέα κυβέρνηση θα έπαιρνε πίσω τις αλλαγές στη χρηματοδότηση των περιφερειών που είχε επιβάλει ο Ραχόι. Τελικά, ούτε αυτό βρίσκεται στα σχέδια της “κυβέρνησης της αλλαγής”.

Όλα αυτά δεν είναι επιφανειακά προβλήματα, ούτε απλώς αποτελεσμα ατυχών εκλογικών αποτελεσμάτων. Το πολιτικό σύστημα της Ισπανίας έχει πέσει πάνω στα βράχια και το οδήγησε εκεί η αδιάκοπη

αντίσταση που ανέπτυξε το κίνημα από το ξεκίνημα της κρίσης. Οι αντιφάσεις της κρίσης και οι αγώνες προκάλεσαν εντάσεις μέσα στην άρχουσα τάξη, αλλά μέχρι στιγμής κανένα κομμάτι της δεν βρήκε, ούτε πρότεινε κάποιον πειστικό δρόμο εξόδου από το αδιέξοδο. Αντίθετα μάλιστα, όλο το κομματικό σύστημα επέδειξε έναν βαθύ συντηρητισμό, μια προσκόλληση στη λογική ότι η κρίση είναι κάτι περαστικό και ότι τα πράγματα αργά ή γρήγορα θα επανέλθουν στο κανονικό. Και το Λαϊκό Κόμμα και το PSOE έπесαν και συνεχίζουν να πέφτουν θύματα αυτής της λογικής.

Από τις στήλες αυτού του περιοδικού αλλά και από την Εργατική Αλληλεγγύη έχουμε παρακολουθήσει την πορεία των αγώνων στην Ισπανία εδώ και 15 χρόνια τουλάχιστον. Δεν θα επαναλάβουμε μια ανασκόπηση εδώ. Ένα χαρακτηριστικό όμως που πρέπει να τονιστεί είναι η συνέχεια. Δεν υπήρξε σε κανένα σημείο πισωγύρισμα, οι κυβερνήσεις δεν αφέθηκαν να πάρουν ανάσα. Μοιάζει μακρινή η πανευρωπαϊκή διαδήλωση τον Ιούνιο του 2002 στη Σεβίλλη ενάντια στη Σύνοδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως μπήκαν οι βάσεις για την επανασύνδεση της Αριστεράς με τους μαζικούς αγώνες στους δρόμους.

Η προσπάθεια της Δεξιάς να ανασυνταχθεί σε πιο δεξιά βάση και να τελειώσει με τα “κόμπλεξ του αντιφρανκισμού” τσακίστηκε από το αντιπολεμικό κίνημα το 2004. Ο Αθνάρι που πρωτοστατούσε σε εκείνη την προσπάθεια κατέρρευσε κάτω από τα ψέματα του ρατσισμού, του πολέμου στο Ιράκ και των αγκυλιών με το Μπους. Το κίνημα είχε δείξει και είχε μάθει πώς ανατρέπονται οι κυβερνήσεις. Ο Αθνάρι είχε προσπαθήσει να ριζώσει το φταίξιμο για τη βομβιστική επίθεση στο σιδηροδρομικό σταθμό της Μαδρίτης στη βασκική ETA. Αποτέλεσμα ήταν ότι οι συνδέσεις μεταξύ του αντιρατσισμού, του αντιμπερριαλισμού και των εθνικών κινημάτων δυνάμωσαν.

Η επιστροφή του PSOE στην εξουσία έγινε τότε με ακόμη μεγαλύτερη δόση “κυβέρνησης αλλαγής”. Ο στρατός γύρισε αμέσως από το Ιράκ, η Ισπανία έγινε η 3η χώρα στον κόσμο που νομιμοποίησε τον γάμο μεταξύ απόμων του ίδιου φύλου, μπήκε σε εφαρμογή νομοθεσία κατά της βίας κατά των γυναικών. Η ίδια κυβέρνηση έγινε αυτή που ψηφισε το πιο άγριο πρόγραμμα λιτότητας, όταν η Ισπανία βρέθηκε μέσα στον ανεμοστρόβιλο της κρίσης. Αντί για απογοήτευση, γεννήθηκε το 15M, το πιο μεγάλο κίνημα από τη μεταπολίτευση, με ένα δίκτυο συνελεύσεων σε ολόκληρη τη χώρα που έμεινε ενεργό για χρόνια.

Όταν η πτώση του Θαπατέρο έφερε στην εξουσία το Ραχόι, τον οποίο είχε ορίσει διάδοχό του ο Αθνάρι, οι αγώνες έγιναν γενικές απεργίες (το 2012). Κι όταν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες αποφάσισαν ότι δεν θα ξανακαλέσουν απεργία, το κίνημα βρήκε τον τρόπο να συντονιστεί μέσα από τις “Πορείες Αξιοπρέπειας” που οργάνωσαν μια από τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις της ισπανικής ιστορίας στη Μαδρίτη το 2014. Οι εργατικοί αγώνες από τον τομέα των τροφίμων, την Coca-Cola και την Panrico ως τους συμβασιούχους στις τηλεφωνικές εταιρείες, τους λιμενεργάτες αλλά και χιλιάδες άλλους μικρούς και μεγάλους χώρους συνέχισαν στη διάρκεια της κρίσης και σε πολλές περιπτώσεις νίκησαν.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες εμφανίστηκε το Ποδέμος, σαν μια προσπάθεια να καλυφθεί το κενό σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο αυτής της μαζικής κινηματικής δραστηριότητας. Η συζήτηση στράφηκε για ένα μεγάλο διάστημα προς τις εκλογές. Ήταν ένα φαινόμενο αντιφατικό. Πατούσε από τη μια μεριά στη μαζική αισιοδοξία των κινημάτων και στην αίσθηση ότι αφού είμαστε καταγραμμένη πλειοψηφία μπορούμε να νικήσουμε και στις εκλογές. Συνέπεσε με έναν μεγάλο εκλογικό κύκλο, από τις Ευρωεκλογές του 2014, τις τοπικές και περιφερειακές

εκλογές του 2015 και τις εθνικές το 2015-16, και στη μέση όλων αυτών με τις εκλογές του Γενάρη του 2015 στην Ελλάδα που έφεραν τον ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία. Από την άλλη ήταν μια συγκροτημένη παρέμβαση από τη μεριά της ηγεσίας του Ποδέμος, ότι οι αγώνες μας έχουν φέρει μέχρι εδώ αλλά τώρα οι καλύτεροι ακτιβιστές πρέπει να μετατραπούν σε “εκλογικές μηχανές”.

Εκ των υστέρων ξέρουμε ότι όσο κι αν το επιδίωξε αυτό η ηγεσία του Ποδέμος, οι αγώνες δεν σταμάτησαν. Και ήταν αγώνες όχι μόνο οικονομικοί, αλλά ιδιαίτερα πολιτικοί. Η Καταλωνία ήταν η κορύφωση, με την εξέγερση που υπεράσπισε το “παράνομο” δημοψήφισμα, τις γενικές απεργίες και τις μαζικές διαδηλώσεις που στραπατσάρισαν το κύρος της Μαδρίτης, των κομμάτων της και της κατασταλτικής της δύναμης. Το αντιρατσιστικό και αντιφασιστικό κίνημα ιδιαίτερα στην Καταλωνία είχε ήδη από τα προηγούμενα χρόνια πνίξει τις απόπειρες να αποκτήσουν οι φασίστες εκπροσώπηση σε κοινοβούλια και δημοτικά συμβούλια, αλλά έφτασε σε νέα ύψη με τις μαζικές διαδηλώσεις που απαίτησαν να ανοίξουν τα σύνορα για τους πρόσφυγες -οι μεγαλύτερες με αυτό το αίτημα σε όλη την Ευρώπη. Και τη συνέχεια την έδωσε το γυναικείο κίνημα που έβραζε εδώ και χρόνια, αλλά βρήκε τις αφορμές μέσα στην τελευταία χρονιά να οργανώσει μια απεργία που ανάγκασε ακόμη και τις συνδικαλιστικές ηγεσίες να βγουν από το λήθαργο. Από δίπλα οι αγώνες για την υγεία που έχουν μετατραπεί σε “λευκές παλίρροιας” και κινητοποιούν εκατοντάδες χιλιάδες σε πολλά σημεία της χώρας, και μέσα στην περασμένη χρονιά γεννήθηκε ένα μαζικό κίνημα συνταξιούχων που έπαιξε επίσης κρίσιμο ρόλο στην κατάρρευση του Ραχόι.

Υπήρχαν απόψεις στην ευρωπαϊκή Αριστερά που πήραν τοις μετρητοίς τα συνθήματα της ηγεσίας του Ποδέμος και πίστεψαν ότι δεν μπορεί να συμπεριληφθεί στην “παρα-

δοσιακή” κατηγοριοποίηση της Αριστεράς. Είτε θετικά, θεωρώντας ότι η οικοδόμησή του πάνω σε τοπικές ανοιχτές συνελεύσεις το μετατρέπει σε “ανοιχτό σχέδιο” που είναι αντικειμενικά αντικαπιταλιστικό, είτε αρνητικά, με βάση τις λογικές “ούτε αριστερά, ούτε δεξιά” που έβαζαν το Ποδέμος στο “λαϊκιστικό” στρατόπεδο. Στην πραγματικότητα, το Ποδέμος εξελίχθηκε ταχύτατα σε ένα κανονικότατο ρεφορμιστικό κόμμα, ενσωματώνοντας όλες τις παραδόσεις του ισπανικού ευρωκομμουνισμού. Γι’ αυτό και φάνηκε εντελώς απροετοίμαστο να αντιμετωπίσει μια σειρά από πολιτικές προκλήσεις, όπως ήταν: η εξέλιξη του ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση, η αδυναμία της ηγεσίας του Ποδέμος να γίνει ρυθμιστικός παράγοντας μετά τις εθνικές εκλογές του ‘15 και η υποχώρηση σε ψήφους το ‘16, το καταλανικό ζήτημα.

Η κατάληξη του ΣΥΡΙΖΑ προκάλεσε μεγάλα προβλήματα σε όλες τις πτέρυγες του Ποδέμος. Η λογική ότι αρκεί να έρθει η Αριστερά στην κυβέρνηση και όλα λύνονται προσέκρουσε σε ύφαλο. Αρχισαν να αποφεύγουν το ζήτημα και να χρησιμοποιούν τα επιχειρήματα του συστήματος: όπως “η Ισπανία δεν είναι Ελλάδα”. Η αδυναμία συνδέεται με την κεντρικότητα που έχει ο μύθος της προοδευτικής ΕΕ στο Ποδέμος. Ο Πάμπλο Ιγκλέσιανος δήλωνε περήφανος που το Ποδέμος ήταν το μόνο ισπανικό κόμμα που έκανε καμπάνια στους μετανάστες στη Βρετανία ενάντια στο Μπρέξιτ. Το ευρωπαϊκό πρότζεκτ είναι ζήτημα ζωής και θανάτου για ολόκληρο το ισπανικό πολιτικό σύστημα και όλα αυτά τα ψέματα έχουν μπολιάσει πολύ άσχημα και την Αριστερά. Η κυβέρνηση του Σάντσεθ περριφανεύεται ότι είναι η πιο... φιλοευρωπαϊκή κυβέρνηση στην ΕΕ.

Ακόμη πιο άσχημη ήταν η τοποθέτηση του Ποδέμος στο ζήτημα της Καταλωνίας. Υπερασπίστηκε την ενότητα του ισπανικού κράτους απέναντι στους “ακραιοίς” και των δύο πλευρών, βάζοντας στο ίδιο

τσουβάλι τον κόσμο που αγωνίζεται με τους μπάτσους που πήγαν να ανοίξουν κεφάλια. Στο κεντρικό πολιτικό ζήτημα η στροφή ήταν ακόμη πιο απότομη. Τα δυο μεγάλα πολιτικά κόμματα αποκαλούνταν αρχικά “κάστα” και δεν διαχωρίζονταν μεταξύ τους. Στις εκλογές του ‘15-’16 έγινε πρόταση συγκυβέρνησης με το PSOE και τώρα οι βουλευτές σηκώθηκαν να πανηγυρίσουν όταν το κοινοβούλιο εξέλεξε πρωθυπουργό τον Σάντσεθ. Ο Ίνιγκο Ερεχόν λέει πως “το Ποδέμος πρέπει να είναι δύναμη που υπερασπίζει, στηρίζει και σπρώχνει αυτή την κυβέρνηση”. Ο Ερεχόν είναι ο ηγέτης της πιο δεξιάς πτέρυγας του Ποδέμος. Έσπασε τον στενό δεσμό του με τον Ιγκλέσιανος μετά τις εκλογές του ‘16 και πέρασε σε δεύτερο πλάνο.

Η διαμάχη τότε εκφράστηκε πολιτικά μέσα από το δίλημμα αν έχει επιστρέψει η σταθερότητα στη χώρα ή όχι. Ο Ερεχόν έλεγε πως δεν έχει επιστρέψει η σταθερότητα, γι’ αυτό πρέπει να δοθεί βάρος στα κοινοβουλευτικά παιχνίδια με το PSOE αλλά και με τους Θιουδαδάνος ώστε το Ποδέμος να αναδειχθεί ως σταθερή δύναμη. Ο Ιγκλέσιανος έλεγε πως η σταθερότητα επέστρεψε, ο Ραχόι έχει μια τετραετία μπροστά του, γι’ αυτό και το Ποδέμος πρέπει να κάνει σκληρή αντιπολίτευση. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο Ερεχόν δικαιώθηκε για την πολιτική κρίση, και πλέον ο Ιγκλέσιανος δεν ακολουθεί διαφορετική πολιτική από αυτή που πρότεινε ο εσωκομματικός του αντίπαλος. Η πιο αριστερή πτέρυγα του Ποδέμος γύρω από τους Αντικαπιταλιστές (της 4ης Διεθνούς) σέρνεται πίσω από τις επιλογές του Ιγκλέσιανος. Η πολιτική τους αντιπαράθεση εκφράζεται στο κυνήγι θέσεων ευθύνης μέσα στο κόμμα. Στην ουσία, στα ζητήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της οικονομικής κρίσης υποστηρίζουν παρόμοια πράγματα. Ακόμη και στο καταλανικό, παρότι ένα μεγάλο μέρος της οργάνωσης στήριξε το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, υποτάχθηκαν με-

Γυναίκες απεργού ενάντια στις διακρίσεις.

τά από μια εσωκομματική δεξιά ανταρσία των στελεχών που έχουν κοινοβουλευτικό βάρος, ιδιαίτερα στην Ανδαλουσία, που φοβούνται ότι χάνουν ψήφους και οπαδούς λόγω της φιλοκαταλανικής γραμμής.

Η αντικαπιταλιστική Αριστερά σε οργανωμένο επίπεδο είναι αδύναμη στο ισπανικό κράτος. Η ανάδυση του Ποδέμος άσκησε ακόμη μεγαλύτερη πίεση στις μικρές της δυνάμεις, με τον κίνδυνο είτε να την σπρώξει σε σεχταριστική ανυπαρξία, είτε -πολύ πιο έντονα- σε ενσωμάτωση στη ρεφορμιστική λογική. Ήταν πολύ δύσκολο να υπερασπίσει κανείς την οργανωτική του ανεξαρτησία όταν όλος ο κόσμος πήγαινε στο Ποδέμος και πολλοί έβλεπαν το χτίσιμο του Ποδέμος ως πειστικότερη εναλλακτική απέναντι στο χτίσιμο κινήματων. Σήμερα τα πράγματα έχουν ξεκαθαρίσει, χάρη στα κινήματα που ξανάπιασαν τα πράγματα στα χέρια τους. Μια ολόκληρη φουρνιά νεότερων και παλιότερων αγωνιστών είδαν σε κινηματογραφικό ρυθμό τι σημαίνει κοινοβουλευτική προσαρμογή. Παράλληλα, υπάρχει ένα μαζικό αντικαπιταλιστικό δυναμικό που είτε είναι εντός Ποδέμος, είτε εκτός, αλλά κυρίως οργανώνει τα εναλλακτικά συνδικάτα (CGT, SAT κλπ) και τα

κινήματα (το γυναικείο, το αντιρατσιστικό και τα πιο ιδιαίτερα κινήματα στη Χώρα των Βάσκων και την Καταλονία). Ο ρυθμός με τον οποίο τρέχουν οι αγώνες, αλλά και οι πολιτικές παραδόσεις της χώρας (ευρωκομμουνισμός, αναρχοσυνδικαλισμός) δεν έχει δώσει χώρο για πολιτική έκφραση σε αυτούς τους αγωνιστές. Είτε κάτω από τη λογική του ότι το συνδικάτο είναι η οργάνωσή μου και μου αρκεί, είτε -και ορισμένες φορές σε συνδυασμό- ότι σε πολιτικό επίπεδο υπάρχει το Ποδέμος με όλα του τα στραβά και το ψηφίζω στις εκλογές.

Ένα παράλληλο κομμάτι αυτής της πρακτικής έχει να κάνει με τα συνδικάτα. Επειδή οι ηγεσίες των δύο μεγαλύτερων (UGT και CCOO) είναι κομμάτι του συστήματος, εγκαταλείπεται εύκολα ο στόχος της γενικής απεργίας και της κινητοποίησης της τάξης στο σύνολό της.

Οι δυο τελευταίες χρονιές έχουν δείξει την ανάγκη της ύπαρξης μιας οργανωμένης αντικαπιταλιστικής αριστεράς που δεν βάζει σε προτεραιότητα ούτε τις εκλογές, ούτε το επιμέρους του κάθε κινήματος, αλλά το κίνημα στο σύνολό του. Μια αριστερά που θα μπορούσε να έχει πάρει πρωτοβουλία σε όλη τη χώρα

όταν οι Καταλανοί και οι Καταλανές εξεγείρονταν. Ή που θα μπορούσε να απαντήσει στο μύθο της προοδευτικής Ευρωπαϊκής Ένωσης, βάζοντας στην πρώτη γραμμή τη μη πληρωμή του χρέους και τη ρήξη με την ΕΕ και το ευρώ. Και μέσα στο Ποδέμος αυτή η συζήτηση κάθε άλλο παρά έχει κλείσει, άσχετα που καμιά από τις συγκροτημένες δυνάμεις δεν θέλει να την οργανώσει.

Το πολιτικό σύστημα στην Ισπανία δεν έχει κλείσει καμιά από τις πληγές του. Η δεξιά πάει σε εσωκομματικές εκλογές που φαίνεται να αναπαράγουν τη λογική “δεν έγινε και τίποτα”. Το Λαϊκό Κόμμα έχει μετατραπεί σε κόμμα περιθωριακό στην Καταλονία και τη χώρα των Βάσκων. Το PSOE ανά πάσα στιγμή μπορεί να σπάσει σε χίλια κομμάτια. Οι Θεουδαδάνος αναδείχθηκαν ως πιθανή ανανέωση του συστήματος και κατέληξαν να στηρίζουν το Ραχόι στη Βουλή, ενώ μαζεύουν τις ψήφους της σκληρής δεξιάς που θέλει ακόμη μεγαλύτερες περιπέτειες στην Καταλονία. Και όλοι μαζί αναπαράγουν ένα παραμύθι ότι ο ισπανικός καπιταλισμός έχει βγει με μεγάλη ασφάλεια από την κρίση και μάλιστα είναι έτοιμος να αρχίσει να “αποκαθιστά τις αδικίες” σε όσους βγήκαν χαμένοι την τελευταία δεκαετία. Τα σκάνδαλα συνεχίζουν να τους τυλίγουν όλους και φτάνουν μέχρι την ίδια τη βασιλική οικογένεια που είδε μέλη της να περνάνε τις πύλες των φυλακών.

Τα κινήματα που έχουν δυναμώσει μέσα από όλη αυτή την πορεία άνοιξαν το δρόμο του αντικαπιταλισμού. Χρειάζονται μια συγκροτημένη αντικαπιταλιστική αριστερά που θα αξιοποιήσει ακόμη πιο δυνατά τις ευκαιρίες που είναι μπροστά. ■

Κάτω τα χέρια από τις γυναίκες

Το συντριπτικό 66% υπέρ της έκτρωσης στο δημοψήφισμα της Ιρλανδίας είναι ένα ακόμα δείγμα της δύναμης ενός νέου κινήματος σε όλο τον πλανήτη, που παλεύει ενάντια στο σεξισμό και τις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών και τα βάζει με την άρχουσα τάξη, την Εκκλησία και τη μαύρη αντίδραση.

Οι Ιρλανδοί ψήφισαν "ναι" στην ανάκληση της διαβόητης "όγδοης τροπολογίας" του συντάγματος που από το 1983 αναγνώριζε "ίσα δικαιώματα" για τα "αγέννητα παιδιά" (τα έμβρυα δηλαδή), απαγορεύοντας και ποινικοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τις αμβλώσεις. Στο Δουβλίνο το ποσοστό του "ναι" έφτασε στο 75% ενώ σε πολλές εργατογειτονιές το "ναι" έφτασε στο 90%.

Στην Ιρλανδία εξαιτίας της απαγόρευσης των εκτρώσεων, πριν έξι χρόνια είχε χάσει τη ζωή της η Σαβίτα Χαλαπαναβάρ, όταν οι γιατροί της είχαν αρνηθεί την έκτρωση πα-

Μαζικά οι γυναίκες αντιστέκονται στις σεξιστικές επιθέσεις που δέχονται. Η Κατερίνα Θωίδου εξηγεί το υπόβαθρο αυτών των μαχών.

ρά τις ιατρικές επιπλοκές, με αποτέλεσμα να πάθει σηψαιμία και να πεθάνει. Αυτή η σεξιστική δολοφονία σε συνδυασμό με τη ριζοσπαστικοποίηση που έχει συνοδέψει τους αγώνες που έχει δώσει η εργατική τάξη και η νεολαία στην Ιρλανδία, ενάντια στα μνημόνια, στην ιδιωτικοποίηση του νερού, στις μεταρρυθμίσεις της αγοράς, στους περιορισμούς σε βάρος των ομόφυλων ζευγαριών, έφεραν αυτό το συντριπτικό αποτέλεσμα υπέρ της έκτρωσης.

Η Ιρλανδία δεν είναι το μόνο παράδειγμα χώρας που εξακολουθούν να υπάρχουν νομικοί περιορισμοί στο δικαίωμα της γυναίκας να αποφασίζει για το σώμα της. Στην Κύπρο μόλις φέτος ψηφίστηκε ο νόμος που δίνει το δικαίωμα στη γυναίκα να κάνει έκτρωση μέχρι τη 12η

εβδομάδα κύησης. Στη Μάλτα οι εκτρώσεις είναι παράνομες. Σε χώρες όπως το Μεξικό και το Ελ Σαλβαδόρ συνεχίζουν να επιβάλλουν ποινές έως και 30 χρόνια για παράνομη έκτρωση. Στην Πολωνία χρειάστηκαν μαζικές κινητοποιήσεις για να βάλουν φρένο σε νομοσχέδια που θα απαγόρευαν τις εκτρώσεις.

Στην Ισπανία στις αρχές του 2014, η κυβέρνηση προσπάθησε να περάσει ανάλογο νομοσχέδιο που προέβλεπε την απαγόρευση των αμβλώσεων, εκτός εάν η εγκυμοσύνη είναι αποδεδειγμένα αποτέλεσμα βιασμού. Αποτελούσε μια προεκλογική δέσμευση του Λαϊκού Κόμματος στους συντηρητικούς και σκληροπυρηνικούς χριστιανούς ψηφοφόρους του. Το κίνημα που συγκροτήθηκε απλώθηκε σε πολλές πόλεις, οργά-

νωσε πολύμορφες δράσεις και καμπάνιες που συσπείρωσαν γυναίκες και άντρες στον αγώνα για την υπεράσπιση του δικαιώματος στην επιλογή. Τελικά η κυβέρνηση αναγκάστηκε να πάρει πίσω το νομοσχέδιο και ο αρμόδιος υπουργός δικαιοσύνης και βασικός υπερασπιστής του νομοσχεδίου Αλβέρτο-Ρουίζ Γαριαρδόν, παραιτήθηκε.

Στις ΗΠΑ σε όλη τη διάρκεια της εκστρατείας του, ο Τραμπ χαρακτήριζε την άμβλωση ως μια βίαιη διαδικασία και υποστήριζε την επιβολή κάποιας μορφής τιμωρίας. Όμως το αποτέλεσμα αυτής της σεξιστικής επίθεσης ήταν να ξεσηκώσει την οργή των γυναικών που πραγματοποίησαν δυναμικές κινητοποιήσεις σε όλες τις πολιτείες των ΗΠΑ, την ημέρα της ορκωμοσίας του. Σήμερα το κίνημα των γυναικών ενάντια στο σεξισμό στις ΗΠΑ έχει δημιουργήσει θύελλα στην καθωσπρέπει κοινωνία, διεκδικώντας ίσα δικαιώματα στην εργασία, την αυτοδιάθεση του σώματος, να μη διαλυθούν οι κοινωνικές υπηρεσίες, δικαιοσύνη για τα θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων. Από το περασμένο καλοκαίρι έχει ξεκινήσει από τις ΗΠΑ μια διεθνής καμπάνια αλληλεγγύης, το

#metoo, όπου εκατομμύρια γυναίκες προέβαλλαν μαζικά τις σεξουαλικές επιθέσεις που έχουν δεχτεί σε χώρους εργασίας, εντός κι εκτός Χόλιγουντ. Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ήταν το γεγονός ότι στις 25 Μάη συνελήφθη και πρόκειται να δικαστεί ο Χάρβεϊ Γουάινσταϊν, μεγαλοπαραγωγός του Χόλιγουντ, για το βιασμό δύο γυναικών, ο οποίος μάλιστα κατηγορείται από περισσότερες από 80 γυναίκες για σεξουαλικά εγκλήματα σε βάρος τους, που έχουν γίνει σε μια περίοδο τριάντα ετών.

Οι γυναίκες στη σημερινή περίοδο ξαναπιάνουν το νήμα των αγώνων της δεκαετίας του '60-'70, διεκδικώντας το δικαίωμα να ορίζουν το σώμα τους, τη γονιμότητά τους και την ίδια τους τη ζωή, πέρα από νομικούς και ηθικούς εκβιασμούς. Τα κινήματα των γυναικών που αναπτύχθηκαν μετά το Μάη του '68, έσπασαν όλο το πέπλο του συντηρητισμού και του σκοταδισμού που εξακολουθούσε να επιβάλλει η Εκκλησία και το κράτος, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη διατήρηση της πυρηνικής οικογένειας. Οι γυναίκες για πρώτη φορά σε τόσο μαζικό επίπεδο βρήκαν την αυτοπεποίθηση να

μιλήσουν ανοιχτά για το δικαίωμά τους όχι μόνο στον έλεγχο του σώματός τους αλλά και στο διαχωρισμό της σεξουαλικής επαφής και ευχαρίστησης από την αναπαραγωγή, κάτι που αιώνες πριν ήταν δικαίωμα μόνο των ανδρών. Κάτω από την πίεση εκείνου του κινήματος σεξουαλικής απελευθέρωσης άρχισαν να εμφανίζονται οι μέθοδοι αντισύλληψης, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, οι παιδικοί σταθμοί και όλες εκείνες οι κατακτήσεις που ελάφρυναν τη γυναίκα και συνολικά την οικογένεια από το βάρος της ανατροφής των παιδιών και του νοικοκυριού.

Στην Ελλάδα η νομιμοποίηση της έκτρωσης ήταν αποτέλεσμα του τεράστιου κινήματος της Μεταπολίτευσης. Τον Οκτώβρη του 1981 το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις εκλογές έχοντας στο πρόγραμμά του ότι θα «θέσει τέρμα στο απαράδεκτο καθεστώς των παράνομων εκτρώσεων με την πλήρη και επιστημονική ενημέρωση πάνω στον οικογενειακό προγραμματισμό, την αντισύλληψη και τη νομιμοποίηση των αμβλώσεων». Οι γυναίκες άρχισαν να οργανώνουν επιτροπές μέσα στα συνδικάτα και να επιβάλουν στην πράξη τις

Διαδήλωση στο Λονδίνο στο πλευρό των Γυναικών στην Ιρλανδία.

«Να μείνουν νόμιμες οι εκτρώσεις».

υποσχέσεις που τους είχε μοιράσει προεκλογικά η κυβέρνηση. Τον Απρίλιο του 1983, με πρωτοβουλία της Αυτόνομης Κίνησης Γυναικών ξεκινά καμπάνια για τη νομομοποίηση της έκτρωσης. Κυκλοφορεί κείμενο που υπογράφουν 500 γυναίκες και δηλώνουν δημόσια ότι έχουν κάνει εκτρώσεις, καταγγέλλουν το υπάρχον καθεστώς και απαιτούν άμεση αποποινικοποίηση. Τον Ιανουάριο του 1985, ο εισαγγελέας καλεί σε ανάκριση εφτά από τις 500 γυναίκες που έχουν υπογράψει το κείμενο. Αμέσως πολιορκείται το ανακριτικό γραφείο και ακολουθεί μία τεράστια συγκέντρωση αλληλεγγύης στα Προπύλαια με κεντρικό σύνθημα «είμαστε όλες παράνομες», που αναγκάζει την κυβέρνηση και τα δικαστήρια να βάλουν το φάκελο στο αρχείο. Ένα χρόνο μετά, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αναγκάστηκε να ψηφίσει το νόμο για τη νομομοποίηση της έκτρωσης και τα επόμενα χρόνια να προωθήσει κοινωνικές υπηρεσίες όπως οι παιδικοί σταθμοί, τα ΚΑΠΗ, το ΕΣΥ, κέντρα οικογενειακού προγραμματισμού για δωρεάν αντισύλληψη.

Στην Ελλάδα των μνημονίων, η πολιτική της λιτότητας και των περιοχών περιορίζει τους παιδικούς σταθμούς, τα επιδόματα μητρότητας, τις συντάξεις χηρείας, τη δημόσια και δωρεάν παιδεία και υγεία. Όλες αυτές οι υπηρεσίες μεταφέρονται όλο και περισσότερο πάνω στις πλάτες της οικογένειας και η γυναίκα-μητέρα φορτώνεται όλο και μεγαλύτερα βάρη που την εξαντλούν

σωματικά και την καταπιέζουν ψυχολογικά. Σήμερα τα υπερβολικά βάρη που φορτώνει η οικονομική κρίση στην εργατική οικογένεια, κάνει τη ζωή των γυναικών αλλά και των αντρών της εργατικής τάξης ανυπόφορη. Αυτό το δείχνει η αύξηση των διαζυγίων και τα μεγάλα ποσοστά της ενδοοικογενειακής βίας, αλλά και η αύξηση του αριθμού των μονογονεϊκών οικογενειών.

Παράλληλα με αυτή την επίθεση, κάνει ακόμα πιο έντονα την εμφάνισή της η κυρίαρχη προπαγάνδα περί φυσικού προορισμού της γυναίκας ως μάνα, νοικοκυράς και συζύγου, που αν δεν ακολουθήσει πιστά αυτό το ρόλο που της έχει αναθέσει η “φύση”, τότε είναι “ανεύθυνη” ή “ανίκανη” ή ακόμα και “τέρας”. Κάπως έτσι παρουσίασαν τα ΜΜΕ την 22χρονη φοιτήτρια από τη Ν. Σμύρνη, που κρατούσε κρυφή την εγκυμοσύνη της, γέννησε μόνη της σε μία μπανιέρα και στη συνέχεια πέταξε το παιδί στον ακάλυπτο. Κανείς βέβαια δε σχολίασε το γεγονός ότι αυτή η κοπέλα δεν είχε τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε μία ασφαλή έκτρωση και μία κρυφή και επώδυνη εγκυμοσύνη, αλλά και την ανυπαρξία οποιασδήποτε κρατικής μέριμνας προς τις ανύπαντρες γυναίκες που μεγαλώνουν μόνες τους τα παιδιά τους.

Σήμερα τα προχωρήματα της επιστήμης δίνουν τη δυνατότητα στη γυναίκα να έχει τον πλήρη έλεγχο της υγείας της και της αναπαραγωγικής της ικανότητας, μέσα από τις νέες μεθόδους αντισύλληψης πχ γυ-

ναικείο προφυλακτικό, αντισυλληπτικά κ.α, το χάπι για την έκτρωση ή με τις προληπτικές εξετάσεις όπως το ΤΕΣΤ ΠΑΠ, η ψηφιακή μαστογραφία, το εμβόλιο για τον καρκίνο της μήτρας. Όμως μέσα σε μία μνημονιακή περίοδο που διαλύεται το ΕΣΥ και η Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας, ο έλεγχος της γονιμότητας και τους σώματος της κάθε γυναίκας, αντί να είναι υπόθεση του δημόσιου συστήματος υγείας, που γίνεται υπό ιατρική παρακολούθηση, γίνεται μία όλο και πιο δαπανηρή προσωπική υπόθεση, απλησίαστη οικονομικά για χιλιάδες γυναίκες άνεργες, ανασφάλιστες, κακοπληρωμένες. Η αντισύλληψη αφήνεται στην τύχη, η έκτρωση γίνεται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων σε ιδιωτικές κλινικές και μαιευτήρια, τα οποία θησαυρίζουν από την ανάγκη των γυναικών να ελέγχουν το σώμα τους.

Έτσι παρά το γεγονός ότι η έκτρωση είναι νόμιμη στην Ελλάδα, στην πράξη αμφισβητείται. Το περασμένο φθινόπωρο, στο πλαίσιο της Πανευρωπαϊκής Καμπάνιας για το Δικαίωμα στην Έκτρωση, η Γενική Γραμματεία Ισότητας στην Ελλάδα ανακοίνωσε: «Παρ’ όλο που η έκτρωση αποτελεί μία από τις σημαντικότερες κατακτήσεις του φεμινιστικού κινήματος στη χώρα μας εδώ και 30 χρόνια, στην πραγματικότητα η πρόσβαση στη δωρεάν, νόμιμη και ασφαλή έκτρωση για όλες –ανεξαρτέτως– τις γυναίκες (εργαζόμενες ή μη, ασφαλισμένες ή ανασφάλιστες, Ελληνίδες ή πρόσφυγες, οικονομικά ασθενείς, Ρομά, τοξικοεξαρτημένες ή/και άλλες γυναικείες πληθυσμιακές ομάδες) συχνά αποτελεί δύσκολη υπόθεση».

Στην πραγματικότητα, η έκτρωση είτε νόμιμη είτε παράνομη, εξακολουθεί να θεωρείται παρέκκλιση από το φυσιολογικό “βιολογικό” ρόλο της γυναίκας. Η πρόσφατη άρνηση των αναισθησιολόγων στο νοσοκομείο της Σάμου να προχωρήσουν στην έκτρωση μιας γυναίκας, είναι ένα καμπανάκι για τα κενά που αφήνει η νομοθεσία. Οι αναισθησιολόγοι επικαλέστηκαν το άρθρο 31 του Νόμου 3418/2005 (κώδι-

κας ιατρικής δεοντολογίας) το οποίο αναφέρει ότι «ο ιατρός μπορεί να επικαλεσθεί τους κανόνες και τις αρχές της ηθικής συνείδησης του και να αρνηθεί να εφαρμόσει ή να συμπράξει στις διαδικασίες τεχνητής διακοπής της κύησης, εκτός εάν υπάρχει αναπότρεπτος κίνδυνος για τη ζωή της εγκύου ή κίνδυνος σοβαρής και διαρκούς βλάβης της υγείας της».

Όπως κατήγγειλε πρόσφατα η γιατρός Ελένη Τζαχρήστα, με επιστολή της στον Ιατρικό Σύλλογο, στην Ένωση Μαιευτήρων Γυναικολόγων και στο Συνήγορο του πολίτη, ενώ σύμφωνα με το νόμο η διακοπή της κύησης μπορεί να αποτελεί απόφαση της εγκυμονούσας, οι κωδικοί που δικαιολογούν τη διαδικασία της άμβλωσης στον ΕΟΠΥΥ συμπεριλαμβάνουν μόνον παθολογικές παράγοντες.

Μέσα στο όλο κλίμα που έχει διαμορφωθεί παγκόσμια σε βάρος των δικαιωμάτων της γυναίκας, βρήκαν την ευκαιρία θρησκευτικές οργανώσεις, να διοργανώσουν στο Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας, μια αναχρονιστική ημερίδα υπέρ της κατάργησης των εκτρώσεων, στην οποία εκφράστηκαν δημόσια απόψεις ότι η έκτρωση είναι δολοφονία, ότι ο νόμος πρέπει να καταργηθεί, ότι το Υπουργείο Παιδείας πρέπει να σταματήσει τις πενθήμερες εκδρομές του Λυκείου, από τις οποίες επιστρέφουν έγκυες πολλές κοπέλες. Τιμητική θέση στην Ημερίδα είχε ο υπόδικος βουλευτής της Χρυσής Αυγής Ηλίας Παναγιώταρος. Άλλωστε για τη Χρυσή Αυγή και τους Ναζί η έκτρωση θεωρείται «έγκλημα κατά της φυλής», ενώ σύμφωνα με τη ναζιστική θεωρία του Χίτλερ οι γυναίκες πρέπει να υποτάσσονται στα «τρία Κ» (Kinder, Küche, Kirche), δηλαδή Παιδιά, Κουζίνα και Εκκλησία.

Το ερώτημα στο οποίο χρειάζεται να δοθούν απαντήσεις είναι γιατί ενώ τα τελευταία 50 χρόνια άλλαξε τόσο πολύ η θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία, συνεχίζει να βιώνει την καταπίεση; Γιατί στη σημερινή περίοδο της οικονομικής κρίσης εντείνονται οι επιθέσεις στις κατακτήσεις των γυναικών και εν τέλει

Πορεία γυναικών στη Μαδρίτη.

ποιος ωφελείται από αυτές;

Ο καπιταλισμός κερδίζει από την απλήρωτη δουλειά που προσφέρει η γυναίκα μέσα στην οικογένεια, (αφού είναι ο πιο φτηνός τρόπος αναπαραγωγής της εργατικής τάξης) αλλά και από την εκμετάλλευσή των γυναικών ως πιο κακοπληρωμένο εργατικό δυναμικό. Γι' αυτό δεν μπορεί να αφήσει στο τυχαίο τον τρόπο που η εργατική τάξη επιλέγει να ζει. Έτσι το αυτονόητο δικαίωμα της επιλογής της κάθε γυναίκας και της αυτοδιάθεσης του σώματός της, μπαίνει συνεχώς στο στόχαστρο, ιδιαίτερα σήμερα που εξαιτίας της οικονομικής κρίσης το κράτος και οι καπιταλιστές ψάχνουν φόρμουλες να φορτώσουν ακόμα μεγαλύτερα βάρη στις πλάτες της εργατικής τάξης.

Αυτό το ρόλο παίζει η σεξιστική ιδεολογία και τα στερεότυπα που καλλιεργούνται συστηματικά από τους θεσμούς του καπιταλισμού (ΜΜΕ, Εκκλησία, Οικογένεια, Σχολείο κ.α) προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι η κατωτερότητα του γυναικείου φύλου και η υποταγή στην ανδρική κυριαρχία, εμφανίζεται στις συνειδήσεις των ανθρώπων ως φυσιολογική. Σύμφωνα με την κυρίαρχη ιδεολογία μοιάζει αυτονόητο το γεγονός ότι η οικογένεια επωμίζεται όλο το βάρος της αναπαραγωγής της επόμενης γενιάς και ότι η γυναίκα θα πρέπει να έχει τα προσόντα που ανταποκρίνονται σε αυτό το ρόλο της συζύγου, της στοργικής μητέρας και ταυτόχρονα να

είναι “θηλυκή” και “ελκυστική”.

Το αίτημα κάτω τα χέρια από τα δικαιώματα των γυναικών είναι μία μάχη που αφορά όλη την εργατική τάξη και χρειάζεται να γίνει υπόθεση των συνδικάτων και της συλλογικής πάλης σε κάθε χώρο δουλειάς, σπουδών ή γειτονιάς. Διεκδικούμε το δικαίωμα της κάθε γυναίκας να αποφασίζει πότε θέλει να κάνει παιδιά και πότε επιλέγει να κάνει ελεύθερη, δωρεάν και ασφαλή έκτρωση. Να έχει κάθε γυναίκα πρόσβαση σε γυναικολογικό έλεγχο, δημόσιο και δωρεάν. Το κράτος να αναλαμβάνει να παρέχει 24ωρους παιδικούς σταθμούς και συμμετοχή σε όλη τη διαδικασία ανατροφής των παιδιών, φροντίδας των ηλικιωμένων και των αρρώστων. Δουλειά με δικαιώματα και συλλογικές συμβάσεις και περισσότερο ελεύθερο χρόνο για την κάθε γυναίκα. Διεκδικούμε διαγραφή του χρέους και απαιτούμε τα δισεκατομμύρια που γεμίζουν τα σεντούκια των τραπεζιτών και των καπιταλιστών να πάνε για τις ανάγκες των γυναικών και της οικογένειας.

Παλεύουμε για τη γυναικεία απελευθέρωση μέσα από τους κοινούς αγώνες, τη συλλογική πάλη και την αλληλεγγύη που διαμορφώνεται από τα κάτω και σπάει τις διαχωριστικές γραμμές του φύλου, της καταγωγής, της σεξουαλικής επιλογής που επιβάλλει το σύστημα. Έτσι ανοίγει ο δρόμος για μία κοινωνία χωρίς καταπίεση, χωρίς κέρδος, χωρίς καπιταλισμό.

24 Ιούλη 1974. Ο Καραμανλής με τον πρόεδρο της Χούντας Γκιζίκη.

Σύνταγμα και πολιτική κρίση

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2007-2008 επεκτάθηκε γρήγορα σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που αυτοδιαφημίζεται ως όαση φιλελευθερισμού και δημοκρατίας και μάλιστα πολλές φορές εξάγει τις αξίες της σε μακρινές χώρες με επεμβάσεις και πολέμους, εμφανίστηκαν φαινόμενα που έμοιαζαν ξεχασμένα στο παρελθόν. Το βέτο του Προέδρου της Δημοκρατίας στο διορισμό «ευρωσκεπτικιστή» υπουργού Οικονομικών στην Ιταλία και η καθάρση της τοπικής κυβέρνησης της Καταλονίας από την κεντρική κυβέρνηση του ισπανικού κράτους, είναι τα πιο πρόσφατα παραδείγματα. Έτσι, τα Συντάγματα, που αποτυπώνουν εξ ορισμού ένα πλαίσιο διευθέτησης των βασικών πολιτικών ζητημάτων με γνώμονα το μακροπρόθεσμο συμφέρον της κυ-

Τα Συντάγματα είναι νομικές εκφράσεις της αστικής ηγεμονίας αλήθ και των ταξικών συσχετισμών. Ο Μπάμπης Κουρουνδής εξηγεί τι σημαίνει αυτό μέσα στις σημερινές συνθήκες.

ρίαρχης τάξης, αναδείχθηκαν ξανά σε πεδίο σύγκρουσης. Δεν είναι περιέργο. Η αστική διαχείριση της κρίσης συγκρούεται πλέον πολύ συχνά με δικαιώματα ή διαδικασίες που είχαν κατοχυρωθεί εδώ και δεκαετίες και θεωρούνταν αντονόητα και χρήσιμα για τη νομιμοποίηση του συστήματος. Παρακάτω θα δούμε πώς αυτή η αλλαγή εκφράστηκε πρόσφατα στην Ιταλία και στην Ισπανία, ώστε να προσεγγίσουμε τη σχετική συζήτηση που έχει ανοίξει στην Ελλάδα. Για να κατανοήσουμε τις νέες εξελίξεις όμως, πρέπει πρώτα να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στη γέννηση, τη διαμόρφωση και τη διαδρομή των Συνταγμάτων μέχρι σήμερα.

Η γέννηση των Συνταγμάτων

Τα Συντάγματα δεν υπήρχαν πάντα: μάταια θα τα αναζητούσε κάποιος στις αρχαίες πόλεις-κράτη, στις κινέζικες δυναστείες ή στο Μεσαίωνα. Τα Συντάγματα είναι καρπός των αστικών επαναστάσεων. Στην εποχή της μετάβασης από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό, το απολυταρχικό κράτος είχε στην κορυφή του τον μονάρχη, ο οποίος συγκέντρωνε στο πρόσωπό του όλες τις εξουσίες, νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική. Η αστική τάξη, καθώς γινόταν οικονομικά κυρίαρχη, διεκδίκησε να έχει μερίδιο στη νομή της πολιτικής εξουσίας, ώστε να έχει άμεση πρόσβαση στα κέ-

ντρα αποφάσεων. Τα Συντάγματα ήταν ακριβώς οι νομικές εκφράσεις της οικονομικής και πολιτικής ανόδου της αστικής τάξης. Δεν είναι τυχαίο ότι τα πρώτα συνταγματικά κείμενα διαμορφώθηκαν στα πλαίσια της αμερικανικής επανάστασης του 1776 και της γαλλικής του 1789. Σε αυτά, αποτυπώνονται με αυξημένη τυπική ισχύ (ανώτερη δηλαδή από τους κοινούς νόμους), οι θεμελιώδεις κανόνες που ρυθμίζουν την άσκηση και τη συγκρότηση της κρατικής εξουσίας.

Η φιλελεύθερη ιδεολογία της αστικής τάξης εκείνης της περιόδου αποτυπώθηκε στα Συντάγματα σε δύο βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος ήταν η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων, ιδίως της ελευθερίας και της ιδιοκτησίας, που χρησίμευε στους καπιταλιστές για τη συσσώρευση κεφαλαίου χωρίς φεουδαρχικά εμπόδια. Ο δεύτερος ήταν η αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Οι αστοί διεκδίκησαν και πέτυχαν την καθιέρωση του δικαιώματος να εκλέγουν και να εκλέγονται μέλη ενός αντιπροσωπευτικού σώματος, του Κοινοβουλίου. Μέσα απ' αυτό, μοιράστηκαν αρχικά με το μονάρχη και την αριστοκρατία την άσκηση της εξουσίας, κυρίως της νομοθετικής. Έτσι, τα φιλελεύθερα πολιτεύματα του 19ου αιώνα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Βρετανία, δεν ήταν και δημοκρατικά. Το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι περιοριζόταν με βάση την περιουσία, αποκλείοντας την εργατική τάξη, τους φτωχούς, τους άνεργους και φυσικά τις γυναίκες. Στη Γαλλία πχ το 1830, σε πληθυσμό 25 εκατομμυρίων περίπου, ο αριθμός των πολιτών που είχαν δικαίωμα ψήφου ήταν περίπου 130.000 και ο Γκυζό απαντούσε «Πλούτιστε» σε όσους διεκδικούσαν την επέκτασή του.¹

Τα δημοκρατικά δικαιώματα δεν παραχωρήθηκαν. Κατακτήθηκαν σε σύγκρουση με την αστική τάξη. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Αγγλίας, όπου το εργατικό κίνημα των Χαρτιστών αγωνίστηκε

σκληρά, με απεργίες, διαδηλώσεις και εξεγέρσεις, πετυχαίνοντας σταδιακές διευρύνσεις του δικαιώματος ψήφου και εκλογής (για τους άνδρες).

Η εξέλιξη των Συνταγμάτων

Όταν οι απολογητές του συστήματος υμνούν τη δημοκρατία είναι σαν να απονέμουν στον καπιταλισμό παράσημα για μάχες που έχασε. Το καθολικό δικαίωμα ψήφου (για τους άνδρες) καθιερώθηκε στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες μετά το κύμα των επαναστάσεων που συνόδευσαν τη λήξη του Α' Παγκοσμίου πολέμου. Καθοριστικό ρόλο έπαιξε η ρωσική επανάσταση, η οποία όχι μόνο έδωσε δικαίωμα ψήφου σε όλους τους πολίτες (και στις γυναίκες), αλλά και αποτέλεσε παράδειγμα ώστε αστικά Συντάγματα, όπως το γερμανικό Σύνταγμα της Βαϊμάρης του 1919, να κατοχυρώσουν κοινωνικά δικαιώματα.²

Το καθολικό δικαίωμα ψήφου και εκλογής για άνδρες και γυναίκες, καθώς και η καθιέρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων, γενικεύτηκε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου και τον πρωταγωνιστικό ρόλο που είχαν παίξει η εργατική τάξη και οι γυναίκες στα κινήματα της Αντίστασης. Το γαλλικό Σύνταγμα του 1946, το ιταλικό Σύνταγμα του 1948, αλλά και τα Συντάγματα της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας, που ψηφίστηκαν το 1975, 1976 και 1978 αντίστοιχα, μετά την πτώση των δικτατοριών, ήταν Συντάγματα συμβιβασμού. Οι συμβιβασμοί αυτοί, με τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο αποτυπώθηκαν σε κάθε χώρα, ήταν άνισοι: οι αστικές τάξεις αναγκάστηκαν να παραχωρήσουν ελευθερίες και δικαιώματα στους από κάτω για να αποφύγουν την επαναστατική αμφισβήτηση της κυριαρχίας τους, αλλά διατήρησαν την εξουσία τους και τη δυνατότητα να την ασκήσουν πιο αυταρχικά όταν ο ταξικός συσχετισμός δύναμης το επιτρέψει.

Έτσι προέκυψαν οι κοινοβουλευτικές δημοκρατίες στη Δυτική Ευ-

ρώπη με τον τρόπο που τις γνωρίζουμε σήμερα. Η σταθερότητα της αστικής δημοκρατίας μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο δεν καθορίστηκε βέβαια τόσο από τις ρυθμίσεις των Συνταγμάτων, όσο από το ευνοϊκό περιβάλλον που της παρείχε η «χρυσή τριακονταετία» του καπιταλισμού, μια μακρά περίοδος οικονομικής ανάπτυξης που έκανε τις κρίσεις να μοιάζουν φαντάσματα του παρελθόντος. Ακόμα και όταν τα κινήματα του 1968 ράγισαν την εικόνα της συναίνεσης και η κρίση του 1973 ακύρωσε την υπόσχεση της διαρκούς ευημερίας, ακολούθησε μια αρκετά μακρόσυρτη περίοδος οικονομικών υφέσεων, που έδωσε χρόνο για την επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού χωρίς συνταγματικές ρήξεις. Επιπλέον, η άνοδος στην κυβέρνηση σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων (σε κάποιες περιπτώσεις, όπως στη Γαλλία, με τη συμμετοχή και των κομμουνιστικών κομμάτων) σήμανε την πανηγυρική νομιμοποίηση της αστικής δημοκρατίας από πολιτικούς φορείς που στηρίζονταν από την οργανωμένη εργατική τάξη. Το αποτέλεσμα ήταν το σύστημα να απορροφά σε γενικές γραμμές τους κλυδωνισμούς χωρίς να καταφεύγει σε πραξικοπήματα και δικτατορίες. Αυτή η βιτρίνα έχει ραγίσει στα χρόνια της πρόσφατης κρίσης και η αστική τάξη δείχνει να μη χωράει στα Συντάγματα συμβιβασμού της προηγούμενης φάσης, όπως φαίνεται από τις πρόσφατες εξελίξεις στην Ισπανία και στην Ιταλία.

Η περίπτωση της Ισπανίας

Το Σύνταγμα που βρίσκεται σε ισχύ στην Ισπανία ψηφίστηκε το 1978 και ήταν καρπός του ιδιαίτερου χαρακτήρα που πήρε η μετάβαση από τη δικτατορία στον κοινοβουλευτισμό. Οι απεργίες και το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα των Βάσκων κλόνισαν το καθεστώς και ανάγκασαν το βασιλιά Χουάν Κάρλος, που είχε πάρει τα ηνία της χώρας μετά το θάνατο του Φράνκο το 1975, να προχωρήσει τη μετάβαση προς την κοινοβουλευτική δημοκρα-

τία για να μην ριψοκινδυνέψει μια ριζική ανατροπή του καθεστώτος σαν αυτήν που είχε προηγηθεί το 1974 στη γειτονική Πορτογαλία με την επανάσταση των γαρυφάλλων. Ο βασιλιάς και οι δυνάμεις του δικτατορικού καθεστώτος διατήρησαν την κατάσταση στον έλεγχο τους με τη βοήθεια του ΚΚ, το οποίο αποδέχθηκε τη μοναρχία και το «Σύμφωνο της Μονκλόα» (ένα «κοινωνικό συμβόλαιο» μεταξύ εργοδοτών, συνδικάτων και κομμάτων για τον περιορισμό των εργατικών διεκδικήσεων λόγω της κρίσης) με αντάλλαγμα τη νομιμοποίησή του.³

Η αστική τάξη έκανε παραχωρήσεις, έμεινε όμως σταθερά ακλόνητη στις στρατηγικές της επιλογές. Έτσι, απέναντι στα κινήματα αυτοδιάθεσης στην Καταλωνία ή στη χώρα των Βάσκων, το άρθρο 2 του ισπανικού Συντάγματος διακήρυξε την «αδιάσπαστη ενότητα του ισπανικού έθνους». Ταυτόχρονα βέβαια, αναγνωρίστηκε το δικαίωμα των «εθνοτήτων» για αυτονομία με ιδιαίτερο Καταστατικό Χάρτη (Estatuto), αλλά τέθηκε υπό την αίρεση του άρθρου 155 παρ. 1 που προβλέπει ότι «Εάν μία Αυτόνομη Κοινότητα δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που της επιβάλλονται από το Σύνταγμα ή άλλους νόμους ή πράττει με τρόπο ο οποίος ζημιώνει το γενικό συμφέρον της Ισπανίας, η Κυβέρνηση, αφού υποβάλει επίσημη διαμαρτυρία στον Πρόεδρο της Αυτόνομης Κοινότητας και στο βαθμό που δεν θα ικανοποιηθεί από την απάντησή του, μπορεί, με την απόλυτη πλειοψηφία της Γερουσίας, να υιοθετήσει μέσα τα οποία η ίδια κρίνει απαραίτητα ώστε να επιβάλει την εκπλήρωση αυτών των υποχρεώσεων και τον σεβασμό του προαναφερθέντος γενικού συμφέροντος».

Ο συναινετικός χαρακτήρας της ισπανικής «μεταπολίτευσης» είχε ως αποτέλεσμα ότι το «βαθύ κράτος» έμεινε στα χέρια των έμπειρων στελεχών του παλιού καθεστώτος και η δράση του εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος των Βάσκων

αντιμετωπίστηκε μ' ένα μείγμα σκληρής καταστολής και διαπραγματεύσεων. Το «καθεστώς του 1978» φάνταζε ακλόνητο μέχρι το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, που υπέσκαψε τα θεμέλια των πολιτικών συμβιβασμών του παρελθόντος. Όπως το εργατικό κίνημα και οι «αγανακτισμένοι» συγκρούστηκαν με το Μνημόνιο Ραχόι, έτσι και το κίνημα στην Καταλωνία διεκδίκησε το δικαίωμά του στην εθνική αυτοδιάθεση.⁴

Όταν ο εκλεγμένος πρόεδρος της τοπικής κυβέρνησης της Καταλωνίας Πουτζδεμόν προχώρησε σε δημοψήφισμα για την κήρυξη της ανεξαρτησίας, ο Ραχόι απάντησε με την ενεργοποίηση του άρθρου 155 και την ανάληψη της ουσιαστικής διακυβέρνησης της Καταλωνίας από την κεντρική κυβέρνηση. Το άρθρο 155 ήταν μια αυταρχική δυνατότητα που, όπως είδαμε, υπήρχε εξ αρχής στο ισπανικό Σύνταγμα αλλά είχε περιπέσει σε αχρησία. Η ενεργοποίησή της από τον Ραχόι, με την επίσημη στήριξη της ΕΕ, αποτελεί την πιο τρανή απόδειξη ότι η κυρίαρχη τάξη δεν θα διστάσει να χρησιμοποιήσει κάθε μέσο για να διαφυλάξει την «αδιάσπαστη ενότητα του ισπανικού έθνους», τα ιερά και τα όσια του ισπανικού κράτους. Ταυτόχρονα όμως, φανερώνει πανηγυρικά το αδιέξοδο της άρχουσας τάξης. Η διόγκωση της καταστολής σε βάρος της συναίνεσης δεν είναι δείγμα δύναμης αλλά αδυναμίας. Η άδοξη πτώση της κυβέρνησης Ραχόι μετά την καταδίκη της για σκάνδαλα δείχνει ότι η πολιτική κρίση και αστάθεια δεν είναι δυνατό να ξεπεραστεί εύκολα.

Η περίπτωση της Ιταλίας

Αν στην περίπτωση της Ισπανίας η δεξιά κυβέρνηση κλιμάκωσε τον αυταρχισμό της με την ενεργοποίηση ενός άρθρου του Συντάγματος που είχε περιπέσει σε αχρησία, στη γειτονική Ιταλία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας (ΠτΔ) προχώρησε στην ευθεία καταστρατήγηση του Συντάγματος στο όνομα της «ευρω-

παϊκής προοπτικής» της χώρας. Συγκεκριμένα, ο πρόεδρος Ματαρέλα αρνήθηκε στον πρωθυπουργό Τζουζέπε Κόντε την τοποθέτηση του Πάολο Σαβόνα στη θέση του υπουργού Οικονομικών, με την αιτιολογία ότι οι απόψεις του δημιουργούν ανησυχία για τη συνέχεια της συμμετοχής της Ιταλίας στην Ευρωζώνη. Σύμφωνα με το άρθρο 92 παρ. 2 του ισχύοντος ιταλικού Συντάγματος όμως, «ο πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τον πρόεδρο του υπουργικού συμβουλίου και, μετά από πρότασή του, τους υπουργούς».

Η διατύπωση αυτή, σύμφωνα με όλους τους κλασικούς ιταλούς συνταγματολόγους της μεταπολεμικής περιόδου, καθιστά υποχρεωτική για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας την πρόταση του πρωθυπουργού.⁵

Το βέτο του Ματαρέλα παραβίασε την κοινοβουλευτική αρχή, που εξαρτά την κυβέρνηση από την εμπιστοσύνη της Βουλής και όχι του ΠτΔ και συνεπάγεται εξ ορισμού τον καθοριστικό ρόλο του πρωθυπουργού. Στο βαθμό μάλιστα που η άρνηση του Ματαρέλα δεν αποτελούσε αντίρρηση ως προς το πρόσωπο του Σαβόνα αλλά προς την πολιτική που είχε χαράξει η νέα κυβέρνηση και ο ίδιος δήλωσε ότι θα εφάρμοζε, αποτελούσε ευθεία παραβίαση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας στην οποία βασίζονται όλα τα σύγχρονα Συντάγματα.

Το βέτο Ματαρέλα παρουσιάστηκε στην Ιταλία και διεθνώς ως μια προληπτική απάντηση απέναντι στο «λαϊκισμό» της κυβέρνησης συνεργασίας των «5 Αστέρων» με τη ακροδεξιά Λέγκα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μάλιστα, έτρεξε να χαιρετίσει την κίνηση Ματαρέλα, με τον Επίτροπο Προϋπολογισμού Γκίντερ Έτινγκερ να τονίζει ότι οι χρηματογορές «θα μάθουν στους Ιταλούς πώς να ψηφίζουν». Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε ο Ευάγγελος Βενιζέλος, ο οποίος εμπνεύστηκε από το βέτο Ματαρέλα για να γράψει άρθρο με τον εύγλωττο τίτλο «Ποιος δικαιούται να προστατεύσει τον λαό από τις επιλογές του; Το ιταλικό πα-

1976 - Απεργία υπεράσπισης των συνδικαλιστικών ελευθεριών από τις επιθέσεις Καραμανλή με τον Νόμο 330.

ράδειγμα».⁶

Η «αντιλαϊκιστική» ρητορεία, πέρα από το ότι είναι απαράδεκτη από τη σκοπιά του Συντάγματος και γενικά της δημοκρατίας, είναι πέρα για πέρα υποκριτική. Ο ιταλός πρόεδρος έθεσε «βέτο» στην υπουργοποίηση ενός «ευρωσκεπτικιστή», αλλά όχι στην τοποθέτηση του ανοιχτά ξενοφοβικού γραμματέα της Λέγκας Ματέο Σαλβίνι στο υπουργείο Εσωτερικών. Για τον Ματαρέλα, στο σκληρό πυρήνα του ιταλικού Συντάγματος ανήκει η συμμετοχή στην Ευρωζώνη (η οποία ιδρύθηκε το 2002 και για την οποία δεν αναφέρει τίποτα το ιταλικό Σύνταγμα) και όχι τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών και των Ρομά που ήδη έχουν μπει στο στόχαστρο του Σαλβίνι. Με άλλα λόγια, όπως πριν από 150 χρόνια ο λαός θεωρούνταν ανώριμος για να έχει το δικαίωμα ψήφου, τώρα θεωρείται ανώριμος στο βαθμό που το ασκεί με τρόπο που δεν εγκρίνει η κυρίαρχη τάξη, η οποία θα πρέπει «να τον προστατεύσει από τις επιλογές του».

Στην ελληνική Ιστορία, υπάρχει ένα άμεσο προηγούμενο της στάσης

Ματαρέλα. Πρόκειται για τα Ιουλιανά του 1965, όταν ο τότε βασιλιάς Κωνσταντίνος αρνήθηκε στον πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου να αναλάβει το υπουργείο Εθνικής Αμυνας. Το ζήτημα τότε και τώρα ήταν ακριβώς το εάν ο Ανώτατος Άρχοντας (βασιλιάς ή Πρόεδρος της Δημοκρατίας) μπορεί να έχει τον τελευταίο λόγο απέναντι στις επιλογές του εκλογικού σώματος. Με άλλα λόγια, όπως είχαμε δει και στο δημοψήφισμα του 2015 στην Ελλάδα, τον σκοτεινό αντιδημοκρατικό ρόλο που είχε παίξει το 1965 το Παλάτι, τον έχει αναλάβει σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση με τους δικούς της αντιδημοκρατικούς και ανέλεγκτους μηχανισμούς, από το «άτυπο» Eurogroup ως την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Η συζήτηση για τη συνταγματική αναθεώρηση στην Ελλάδα

Η Ελλάδα μπήκε πρώτη στο χορό των Μνημονίων και ήταν η χώρα στην οποία η πολιτική κρίση ξέσπασε πιο γρήγορα, πιο έντονα και πιο

βαθεία. Η διαχείρισή της συνοδεύτηκε από μια σειρά καταστρατηγήσεις του Συντάγματος, από την πράξη νομοθετικού περιεχομένου για την ΕΡΤ που δεν είχε καν υπογραφεί από όλα τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου μέχρι την παραβίαση της ίσης αμοιβής για ίση εργασία με τον ορισμό χαμηλότερου κατώτατου μισθού για τους νέους εργαζόμενους κάτω των 25 ετών. Ωστόσο, το γεγονός ότι το Σύνταγμα εξακολουθεί να έχει τη σφραγίδα του μεταπολιτευτικού συμβιβασμού αποτελεί ένα ενοχλητικό πρόβλημα για την κυρίαρχη τάξη. Γι' αυτό το λόγο, η πίεση για να ανοίξει η διαδικασία συνταγματικής αναθεώρησης έχει μεγαλώσει.

Όταν ο κόσμος στις πλατείες το 2011 απαιτούσε «πραγματική δημοκρατία», ο ΣΥΡΙΖΑ που τότε βρισκόταν στην αντιπολίτευση υποσχόταν ότι μια αριστερή κυβέρνηση θα διεύρυνε τη συμμετοχή του λαού στη λήψη αποφάσεων. Ο Γιώργος Κατρούγκαλος είχε φτάσει στο σημείο να μιλάει για Συντακτική Συνέλευση, δηλαδή για μια πολιτική επανάν-

Καλοκαίρι 2015 - Καμπάνια υπέρ του ΟΧΙ στο δημοψήφισμα.

σταση που θα άνοιγε το δρόμο στο συνολικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Ο Αλέξης Τσίπρας όμως, ανακοίνωσε ότι θα κινήσει τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος το καλοκαίρι του 2016, όταν είχε περάσει ήδη ένας χρόνος από τη μνημονιακή στροφή του ΣΥΡΙΖΑ.⁷

Μπορεί οι προτάσεις του να περιείχαν μια χλωμή αντανάκλαση προτάσεων που είχαν ακουστεί στις πλατείες (πχ λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία, αίτημα δημοψηφίσματος με υπογραφές κλπ), αλλά συνολικά κινούνται στην κατεύθυνση ενίσχυσης της κυβερνητικής σταθερότητας, των αρμοδιοτήτων του ΠτΔ και της δικαστικής εξουσίας. Έτσι, η καθιέρωση της «δημιουργικής πρότασης δυσπιστίας» σημαίνει ότι θα μπορούν να παραμένουν στην εξουσία ακόμα και κυβερνήσεις μειοψηφίας εάν η αντιπολίτευση είναι ετερόκλητη και δεν μπορεί να συμφωνήσει σε άλλον πρωθυπουργό. Ακόμα χειρότερα, η αύξηση των αρμοδιοτήτων του ΠτΔ, πχ με τη δυνατότητα να παραπέμπει ψηφισμένο νόμο σε ειδικό γνωμοδοτικό όργανο αποτελούμενο αποκλειστικά από δικαστές, κάθε άλλο παρά προοδευτική είναι.

Αυτές οι προτάσεις το μόνο που κάνουν είναι να ανοίγουν το δρόμο σε ακόμα πιο συντηρητικές απόψεις. Έτσι, το σχέδιο με τίτλο «Ένα

καινοτόμο Σύνταγμα για την Ελλάδα»⁸ και την υπογραφή των Ν. Αλιβιζάτου, Π. Βουρλούμη, Γ. Γεραπετρίτη, Γ. Κτιστάκι, Σ. Μάνου, Φ. Σπυρόπουλου προτείνει την ακόμα μεγαλύτερη ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, τόσο μέσα από την αναβάθμιση του Προέδρου της Δημοκρατίας που θα μπορεί ακόμα και να διαλύει τη Βουλή, όσο και με τη μετατόπιση του κέντρου βάρους της νομοθέτησης από τη Βουλή στην κυβέρνηση. Ακόμα, δεν παραλείπει να κατοχυρώσει την «κανονικοποίηση των πράξεων νομοθετικού περιεχομένου που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια», αλλά και τον «χρυσό κανόνα» των ισοσκελισμένων προϋπολογισμών. Το «μέτωπο της λογικής» δεν περιμένει μάλιστα τη συνταγματική αναθεώρηση αλλά προσπαθεί από τώρα να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της. Έτσι, μετά το βέτο Ματαρέλα, ο καθηγητής Ν. Αλιβιζάτος τόνισε με έμφαση ότι «το μοντέλο Ματαρέλα είναι εξαγώγιμο. Αρκεί οι φορείς του προεδρικού αξιώματος, στην Ελλάδα και αλλού, να το αντιληφθούν. Και να προετοιμάσουν εγκαίρως το έδαφος».⁹

Συνολικά, και παρά τις επιμέρους διαφορές τους, οι προτάσεις της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης για τη συνταγματική αναθεώρηση συγκλίνουν στη θωράκιση του κράτους, αφού το κέντρο βάρους της

εξουσίας θα μετατοπιστεί σε πιο «στεγανά» κέντρα αποφάσεων. Η ενίσχυση του Προέδρου της Δημοκρατίας και της δικαστικής εξουσίας δεν είναι τίποτα άλλο παρά η καθιέρωση «θεσμικών αντιβάρων» απέναντι στην κοινοβουλευτική πλειοψηφία που θεωρείται πιο εύαλωτη στις «λαϊκιστικές» πιέσεις. Ωστόσο, αυτά τα σχέδια έχουν πηλίνα πόδια, όσο κι αν φαίνεται ότι έχουν ευρεία πλειοψηφία στη Βουλή. Ο κοινοβουλευτικός συσχετισμός δύναμης φαινόταν ευνοϊκός και το 2006, όταν η κυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή κίνησε τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος με βασικό πρόταγμα την αναθεώρηση του άρθρου 16 που απαγορεύει την ίδρυση ιδιωτικών Πανεπιστημίων στην οποία συμφωνούσε και το ΠΑΣΟΚ. Παρά τη συμφωνία των δύο τότε μεγάλων κομμάτων όμως, το κίνημα, με αιχμή τις φοιτητικές καταλήψεις, κατάφερε να αναγκάσει το ΠΑΣΟΚ να αποχωρήσει από τη διαδικασία ακυρώνοντας έτσι ουσιαστικά την αναθεώρηση του Συντάγματος. Το ίδιο μπορεί και πρέπει να γίνει και τώρα. Το πραγματικό «αντίβαρο» στον αυταρχισμό της εκάστοτε κυβέρνησης και την κρίση των κομμάτων εξουσίας δεν είναι η ενίσχυση μη εκλεγμένων θεσμών, αλλά η ένταση της ταξικής πάλης για τη διεύρυνση της δημοκρατίας σε κάθε επίπεδο. ■

Σημειώσεις

1. Α. Μάνσης, «Η κρίση των θεσμών της φιλελεύθερης δημοκρατίας και το Σύνταγμα», Σύγχρονα Θέματα, τχ 8, 1980, σελ. 20-35.
2. Α. Τάχος, Το πρώτο Σοβιετικό Σύνταγμα του 1918, Παρατηρητής, 1989.
3. Ch. Harman, The fire last time. 1968 and after, Bookmarks, 1998, σελ. 311-329.
4. Ν. Λούντος, Το Καταλανικό ζήτημα, Σοσιαλισμός από τα κάτω, τχ 125, σελ. 17-23.
5. Βλ. Χ. Ανθόπουλου, Ιταλία και Ελλάδα: 2018-1965, Εφημερίδα των συντακτών, 4/6/2018.
5. Το Βήμα, 3/6/2018.
7. Βλ. την ομιλία του στις 25/10/2016 σε <http://www.syntagma-dialogos.gov.gr/?p=20077> Το Βήμα, 3/6/2018.
8. Διαθέσιμο σε http://s.kathimerini.gr/resources/toolip/doc/2016/06/08/syntagma_20160605.pdf
9. Καθημερινή, 5/6/2018.

Γιατί χρειαζόμαστε ένα επαναστατικό κόμμα;

Η κατακύλα του ΣΥΡΙΖΑ και η προσπάθεια χτισίματος της αριστερής αντιπολίτευσης ανοίγει τη συζήτηση για το αν χρειάζεται να οργανωθούμε σε επαναστατικό κόμμα σε πολύ περισσότερους εργαζόμενους και νεολαίους απ'ό,τι παλιότερα. Ξέρουμε ότι σε αυτή τη συζήτηση υπάρχουν πολλά ερωτήματα και αντιρρήσεις. Ερωτήματα μήπως αρκούν τα κινήματα και η συμμετοχή μας σε αυτά και δεν είναι απαραίτητο το επαναστατικό κόμμα. Αντιρρήσεις μήπως τα εγκλήματα του Στάλιν ήταν η αναπόφευκτη κατάληξη των επαναστατικών κηρυγμάτων και του κόμματος του Λένιν. Απορίες μήπως τα αριστερά κόμματα είναι δεδομένο ότι θα οδηγήσουν στην προδοσία της τάξης και στα ξεπούλημα που κάνει σήμερα ο ΣΥΡΙΖΑ. Για να απαντήσουμε γιατί το επαναστατικό

Η Λίλιαν Μπουρίτη απαντάει στο πιο καίριο ερώτημα που απασχολεί τον κόσμο της Αριστεράς.

κόμμα είναι αναγκαίο και με ποιον τρόπο αυτό το κόμμα λειτουργεί χρειάζεται να ξεκινήσουμε από την αποδοχή ότι αυτό που έλειψε δεν είναι οι επαναστάσεις. Η ιστορία του καπιταλισμού είναι γεμάτη από επαναστάσεις. Αυτό που πραγματικά έλειψε είναι οι νικηφόρες επαναστάσεις. Συγκεκριμένα, είχαμε μόνο μία νικηφόρα επανάσταση, την επανάσταση που συγκλόνισε τον κόσμο στη Ρωσία το 1917. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι σε αυτή την επανάσταση υπήρχε ένα επαναστατικό κόμμα, το κόμμα των μπολσεβίκων που η ύπαρξή του και το ριζωμά του όχι μέσα στη φωτιά της μάχης, αλλά από πριν, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη νίκη της Ρώσικης επανάστασης.

Ο Κρις Χάρμαν στο βιβλίο του για τη Γερμανική επανάσταση γράφει χαρακτηριστικά: “Ανάμεσα στο 1918-1923, η γερμανική κοινωνία γέννησε εκατομμύρια άντρες και γυναίκες που ποθούσαν αυτή την επαναστατική αλλαγή. Η τραγωδία της Γερμανικής επανάστασης ήταν ότι το κόμμα που θα μπορούσε να αξιοποιήσει και να συντονίσει αυτή την ενέργεια εμφανίστηκε πολύ αργά. Συχνά η ιστορία συγκρίνεται με ένα τρένο που όμως δεν περιμένει τους επαναστάτες να επιβιβαστούν. Οσοι χάνουν τη στάση αναγκάζονται, όπως ο περιπλανώμενος Ιουδαίος του μύθου, να υποφέρουν στην αιωνιότητα.” Είναι μια ζωντανή περιγραφή για το πόσο απαραίτητο είναι να χτίζουμε το επαναστατικό κόμμα από πριν, σε περιόδους που δεν είναι επαναστατικές.

Το επαναστατικό κόμμα δεν είναι

σαν τα υπόλοιπα κόμματα. Ο Γκράμσι περιγράφει με τον καλύτερο τρόπο ότι είναι ένα κόμμα-αντικόμμα, ένα κόμμα που έχει την ιδιομορφία ότι ο τελικός του σκοπός όταν θα φτάσουμε στην αταξική κοινωνία είναι να αυτοκαταργηθεί. “Εφόσον το κόμμα είναι μόνο η νομενκλατούρα μιας τάξης, είναι προφανές ότι για το κάθε κόμμα που βάζει σαν στόχο την κατάργηση του διαχωρισμού σε τάξεις, η ολοκλήρωση και τελειοποίησή του συνίσταται στο να πάψει πλέον να υπάρχει, αφού οι τάξεις και οι εκφραστές τους δεν θα υπάρχουν πια.” Γκράμσι, “ο Σύγχρονος Πρίγκηπας”

Ο Λένιν είναι αυτός που είχε και θεωρητικά και πρακτικά τη μεγαλύτερη συμβολή από όλους τους επαναστάτες της περιόδου για το τι σημαίνει χτίσιμο του επαναστατικού κόμματος. Είναι μια ιδέα που δεν του ήρθε από τον ουρανό. Πάτησε πάνω στους ώμους του Μαρξ, ο οποίος στο κομμουνιστικό μανιφέστο έδωσε τους πρώτους ορισμούς για το πώς εννοούν το επαναστατικό κόμμα της εργατικής τάξης οι κομμουνιστές. “Οι κομμουνιστές αγωνίζονται για την επίτευξη των άμεσων στόχων, για την επιβολή των στιγμιαίων συμφερόντων της εργατικής τάξης. Μέσα όμως στο σημερινό κίνημα εκπροσωπούν επί-

σης και φροντίζουν για το μέλλον αυτού του κινήματος”. “Οι κομμουνιστές δεν έχουν συμφέροντα διαφορετικά από το προλεταριάτο σαν σύνολο”. “Οι κομμουνιστές επομένως, αποτελούν από τη μια μεριά, στην πρακτική, το πιο προχωρημένο και αποφασισμένο τμήμα των εργατικών κομμάτων σε κάθε χώρα, το τμήμα εκείνο, που σπρώχνει μπροστά όλα τα άλλα. Και από την άλλη, θεωρητικά, διαθέτουν σε σύγκριση με τη μεγάλη μάζα του προλεταριάτου το πλεονέκτημα να κατανοούν καθαρά την πορεία, τους όρους και τα τελικά αποτελέσματα του προλεταριακού κινήματος”.

Ο Μαρξ είχε πει δύο πολύ βασικά πράγματα: Ότι η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας κι ότι αυτό γίνεται σε συνθήκες που δεν επιλέγει η ίδια. Σε συνθήκες δηλαδή, που οι κυρίαρχες ιδέες είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης. Και το ερώτημα και το στοιχείο είναι πώς γεφυρώνονται αυτά τα δύο. Πώς δηλαδή η εργατική τάξη η σημερινή, που είναι κυριαρχούμενη από την αστική τάξη, θα φτάσει μέσα από την κίνησή της, να αλλάξει τον ίδιο της τον εαυτό και να αλλάξει όλη την κοινωνία, να την απελευθερώσει. Η αναγκαιότητα της δημιουργίας λοιπόν του επαναστατικού κόμματος πηγάζει από τον

τρόπο, που είναι υποχρεωμένη να ξεκινήσει την πάλη της η εργατική τάξη κάτω από συνθήκες που δεν είναι δικής της επιλογής. Και η δυνατότητα της δημιουργίας του στηρίζεται στην ανατρεπτική ικανότητα της εργατικής τάξης να αλλάξει τον ίδιο το σημερινό εαυτό της μέσα στην απελευθερωτική πορεία της.

Πατώντας πάνω σε αυτή την αναγκαιότητα και στους ώμους του Μαρξ οι επαναστάτες της επόμενης περιόδου, όπως ο Λένιν, μπήκαν ακόμα πιο συγκεκριμένα να προχωρήσουν τις απαντήσεις πιο πέρα από εκεί που τις άφησαν ο Μαρξ κι ο Ένγκελς.

Πρώτα από όλα υποχρεώθηκαν να αναλύσουν το φαινόμενο της ύπαρξης εργατικών κομμάτων και συνδικάτων. Η ανάπτυξη του καπιταλισμού τραβούσε τους εργαζόμενους στην πολιτική ζωή κι άνοιγε δυνατότητες για την πολιτική εκπαίδευσή τους, αλλά αυτές τις δυνατότητες έτρεχαν να τις καλύψουν τα αστικά εργατικά κόμματα. Αυτά ήταν τα κόμματα της Δεύτερης Διεθνούς, με κορυφαίο παράδειγμα τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία (SPD), ένα τεράστιο κόμμα που έγινε ρεφορμιστικό, που έλεγε ότι δεν χρειάζεται να γίνει επανάσταση, ότι υπάρχει ειρηνικός δρόμος προς το σοσιαλισμό. Η ανάπτυξη του καπι-

Μαρξισμός 2018. Συνεχίζουμε στο δρόμο του Μάη '68.

Η “οκαλωσιά” του Λένιν εμπνέει την Εργατική Αλληλεγγύη.

ταλισμού και η πρόοδος θα λύσει τα προβλήματα, εμείς χρειάζεται απλά να ακολουθήσουμε το ρεύμα. Όπως χαρακτηριστικά έλεγε ο ηγέτης του, ο Κάουτσκι: οι σιδερένιοι νόμοι της ιστορίας θα φέρουν το σοσιαλισμό. Ήταν μια παθητική αντίληψη για την ιστορία. Το ίδιο παθητική αντίληψη είναι και ο αυθορμητισμός, η αναρχική αντίληψη που έλεγε ότι ο αυθορμητισμός των μαζών θα λύσει τα πάντα. Οι εργάτες κοιμούνται, κάποια στιγμή θα ξυπνήσουν και θα ξεγεραθούν.

Απέναντι σε αυτές τις δύο αντιλήψεις “αυτοματισμού” για την προοπτική της εργατικής τάξης έρχεται η μεγάλη συμβολή του Λένιν. Και βάζει σαν θεμέλιο της θεωρίας του το ζήτημα της παρέμβασης. Βάζει το ζήτημα ότι η παρέμβαση, το συνειδητό μετράει, ότι χρειάζονται επιλογές σε όλες τις διχάλες. Από τις μικρές ως τις μεγάλες. Από το πώς οργανώνουμε μια απεργία, μέχρι το πώς οργανώνουμε μια εξέγερση. Αυτή η παρεμβατική αντίληψη για την επαναστατική διαδικασία στηρίζεται στο ότι ο μαρξισμός βλέπει την εργατική τάξη σαν το υποκείμενο αυτής της διαδικασίας από την

αρχή μέχρι το τέλος.

Μέσα στη νέα περίοδο με την ύπαρξη των ρεφορμιστικών κομμάτων της Δεύτερης Διεθνούς κι απέναντι στη διαβρωτική δύναμη του καπιταλισμού να μετατρέπει τα εργατικά κόμματα σε αστικούς θεσμούς, οι επαναστάτες βρέθηκαν υποχρεωμένοι να οριοθετήσουν το επαναστατικό κόμμα από τα αστικά εργατικά κόμματα. Ο Λένιν ήταν ο πρώτος που διακήρυξε το χαρακτηριστικό της ανεξαρτησίας του επαναστατικού κόμματος σε αντιπαράθεση με τις ρεφορμιστικές πολιτικές δυνάμεις. Στην πορεία ακολούθησαν κι άλλοι επαναστάτες, όσο κι αν άργησαν να ξεκαθαρίσουν οργανωτικά τους λογαριασμούς τους με τους ρεφορμιστές. Πάνω σε αυτή την ανάγκη πατάει η διαμάχη της ρώσικης σοσιαλδημοκρατίας το 1903 και τα κριτήρια που βάζει ο Λένιν για το ποιος είναι μέλος του κόμματος. Στρέφεται ενάντια στα ρεφορμιστικά στοιχεία που ένιωθαν ότι είχαν την ελευθερία να στήνουν γέφυρες με την αστική τάξη στο όνομα της εργατικής τάξης, έξω από τον έλεγχο των πρωτοπόρων τμημάτων της. Λέει ότι μέλος είναι αυτός

που αποδέχεται τις αρχές και το πρόγραμμα του κόμματος και δρα κάτω από τη διεύθυνση της τοπικής οργάνωσης και των καθοδηγητικών της οργάνων. Στην ουσία ο Λένιν λέει ότι δεν θέλουμε μέλη αφ’ηρηστού, αλλά μέλη ενεργά που να μπορούν να βγουν έξω να συνομιλήσουν με την τάξη και να οργανώσουν τους αγώνες της.

Το κλειδί που επιτρέπει στο Λένιν να προτείνει μια ανεξάρτητη οργάνωση των επαναστατών ήταν η αντίληψη του για την εργατική πρωτοπορία. Ο Λένιν δεν έχτισε μια οργάνωση-φρούριο που είναι συνειδητοποιημένη και προσπαθεί να πείσει τις καθυστερημένες μάζες. Έχτισε ανεξάρτητο επαναστατικό κόμμα, αλλά όχι το κόμμα της “θείας επιφοίτησης” που τα ξέρει όλα, αλλά αντίθετα ένα κόμμα που όχι μόνο διδάσκει, αλλά και μαθαίνει από την εργατική τάξη. Η εργατική τάξη ποτέ δεν κινείται σαν στρατός, σαν μια ομοιόμορφη μάζα. Από τη μία, η θέση της στην παραγωγή, οι εμπειρίες της από την εκμετάλλευση αλλά και η αίσθηση της συλλογικής της δύναμης την οδηγεί ενστικτωδώς σε σύγκρουση με τους καπιτα-

λιστές. Ο κομμουνισμός δεν είναι μόνο ένα δράμα, υπάρχει μέσα στους αγώνες. Από την άλλη η θέση της εργατικής τάξης σαν τάξη που κυριαρχείται ιδεολογικά και πολιτικά από την αστική τάξη τη σπρώχνει στην αντίθετη κατεύθυνση, τη σπρώχνει προς τα πίσω σαν βαρίδι. Μόνο όταν φτάσει να τσακίσει το αστικό κράτος θα αρχίσει να ξεφεύγει από αυτές τις πιέσεις. Στο μεταξύ αυτό το μπρος-πίσω σημαίνει ότι μέσα στην εργατική τάξη υπάρχουν πολλά επίπεδα συνείδησης. Υπάρχουν πιο προχωρημένα και πιο καθυστερημένα κομμάτια.

Αυτή η κίνηση αναδεικνύει συνεχώς ένα προχωρημένο κομμάτι, μια εργατική πρωτοπορία, που είναι η φυσική ηγεσία της αυτενέργειας της τάξης. Το επαναστατικό κόμμα προσανατολίζεται στο να κερδίσει την εργατική πρωτοπορία.

Οι τύχες του κόμματος είναι δεμένες με την τύχη της τάξης, αλλά ταυτόχρονα δεν συγχέει τον εαυτό του με την τάξη. Δεν υποκαθιστά, ούτε εκπροσωπεί, αλλά παλεύει συνεχώς να ανεβάσει την αυτοπεποίθηση, την οργανωτικότητα και την ενεργητικότητα της τάξης στο επίπεδο των πρωτοπόρων τμημάτων της. Όταν μιλούσε για εργατική πρωτοπορία ο Λένιν δεν εννοούσε απλά τους μαχητικούς εργάτες, εννοούσε τους εργάτες εκείνους που γίνονταν η φωνή του κάθε καταπιεσμένου, αυτού που έδιναν ταυτόχρονα τη μάχη ενάντια στο ρατσισμό και στην καταπίεση, χωρίς να φοβούνται μην χάσουν τη δημοφιλία τους.

Όταν μιλούσε για εργατική πρωτοπορία ο Λένιν δεν εννοούσε ούτε ότι είναι στατική έννοια, ούτε ότι είναι ξεκομμένη από την υπόλοιπη τάξη. Αντίθετα έδωσε μεγάλες μάχες ενάντια στο σεχταρισμό και μεγάλη μάχη για το συνεχή διάλογο του κόμματος με την τάξη. Το 1903 έβαζε αυστηρά κριτήρια για το ποιος είναι μέλος, δυο χρόνια αργότερα όμως, όταν έγινε η επανάσταση του 1905, έδωσε μάχη με τα στελέχη του κόμματος ότι δεν πρέπει να είναι συντηρητικοί κι ότι πρέπει να ανοίξουν τις πύλες του κόμματος σε αυ-

τούς τους εργάτες που έκαναν την επανάσταση.

Και το 1912, όταν το εργατικό κίνημα της Ρωσίας άρχισε να συνέρχεται από το σοκ της ήττας της επανάστασης του 1905 και ένα κύμα απεργιών σάρωσε τη Ρωσία, έψαξε τρόπο για να συνδεθεί το κόμμα των μπολσεβίκων με αυτή τη νέα ριζοσπαστικοποίηση. Τότε ήταν που κυκλοφόρησε η πρώτη νόμιμη εφημερίδα των μπολσεβίκων, η Πράβδα και κατάφερε να γίνει όντως όχι απλά συλλογικός προπαγανδιστής, αλλά συλλογικός οργανωτής, η σκαλωσιά όπως έλεγε ο Λένιν γύρω από την οποία χτιζόταν το επαναστατικό κόμμα. Μια εφημερίδα που κατόρθωσε να έχει σε κάθε φύλλο της εντυπωσιακό αριθμό ραπόρτων και άρθρων γραμμένα από τους ίδιους τους εργάτες (35 τέτοια άρθρα κατά μέσο όρο κάθε μέρα), που κατόρθωσε να φτάσει την κυκλοφορία της στα 40.000 φύλλα και ταυτόχρονα να δίνει κατεύθυνση και προσανατολισμό σε κάθε διχάλα που εμφανιζόταν στο κίνημα και στην Αριστερά. Διακινώντας και οργανώνοντας γύρω από την επαναστατική εφημερίδα, χιλιάδες εργάτες εκπαιδεύτηκαν και ήταν αυτή η μαγιά των αγωνιστών που μπήκε επικεφαλής στην επανάσταση των εκατομμυρίων του 1917 που συγκλόνησε τον κόσμο.

Για να καταφέρει να διατηρεί συνεχώς αυτή τη σχέση το κόμμα με την τάξη, για να μπορεί σε κάθε στροφή και διχάλα να παίρνει σωστές αποφάσεις σχετικά με το προς τα πού πρέπει να πάει το κίνημα, ο Λένιν έβαλε ότι το επαναστατικό κόμμα χρειάζεται να λειτουργεί με δημοκρατικό συγκεντρωτισμό. Δηλαδή να είναι ένα κόμμα ελεύθερου διαλόγου και συλλογικής δράσης. Άλλη μια παρεξηγημένη έννοια, λόγω της διαστρέβλωσής της από το σταλινικό καθεστώς. Ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός του Λένιν και των μπολσεβίκων δεν είχε καμία σχέση με την παντοδυναμία της καθοδήγησης.

Το επαναστατικό κόμμα προσπαθεί συνεχώς να διασφαλίζει το διά-

λογο με την τάξη και οι λειτουργίες των επαναστατών προσαρμόζονται σε αυτή την ανάγκη. Αυτό είναι ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός, η λειτουργία που εξασφαλίζει το συνεχή διάλογο με την τάξη. Μαζευόμαστε και συζητάμε, ότι αποφασίσουμε είναι αποφασιστικό για όλους και το εφαρμόζουμε όλοι. Γιατί έτσι μόνο θα μπορέσουμε να δοκιμάσουμε τα αποτελέσματα. Για αυτό ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός σημαίνει καταρχάς εξωστρέφεια. Σημαίνει ότι βγαίνουμε όλοι μαζί συλλογικά, με τον ίδιο τρόπο προς τα έξω. Και στη συνέχεια συζητάμε όλοι μαζί με βάση την επαναστατική θεωρία, τα αποτελέσματα της δοκιμής για να δούμε αν μια πρωτοβουλία θα την κρατήσουμε ή αν χρειάζεται να αλλάξουμε κάτι. Η ορθότητα μιας θεωρίας δεν υπάρχει στα μυαλά των ανθρώπων, υπάρχει έξω στην πραγματικότητα, μετριέται στην αντικειμενική πραγματικότητα. Επειδή δημιουργεί αυτή τη διαλεκτική σχέση με την τάξη, το κόμμα του Λένιν είναι ότι πιο δημοκρατικό υπάρχει.

Το ΣΕΚ πατάει πάνω σε αυτή τη γνήσια επαναστατική παράδοση. Η συνεχής προσπάθεια που κάνουμε να παρεμβαίνουμε με την Εργατική Αλληλεγγύη κάθε βδομάδα στους εργατικούς χώρους, στις σχολές και στις γειτονιές, να απαντάμε σε όλα τα διλήμματα που ανοίγονται αυτή την περίοδο και να διδασκόμαστε από αυτό το συνεχή διάλογο με την τάξη δεν είναι μια τυχαία επιλογή. Οι πρωτοβουλίες μας από τη μία προσπαθούν να ενώσουν όλη την αριστερά και όλους τους αγωνιστές στις μάχες ενάντια στα μνημόνια και στους φασίστες. Από την άλλη, επιδιώκουμε μέσα σε αυτές τις μάχες να κερδίσουμε τα πρωτοπόρα κομμάτια στην επαναστατική προοπτική. Το μεγάλο του ΣΕΚ θα παίξει καθοριστικό ρόλο στο να συνεχιστεί η αριστερή στροφή απέναντι στην κατρακύλα του ΣΥΡΙΖΑ και στο να φτάσει η εργατική τάξη να κάνει τη νέα έφοδο της στον ουρανό. Να φτιάξει μια κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση και καταπίεση. ■

Συμβασιούχοι ΔΕΣΦΑ στην απεργία 30 Μάρ.

Εργατική τάξη

Ο “ιστορικός νεκροθάφτης” σήμερα

Στο Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος ο Μαρξ κι ο Ένγκελς γράφουν ότι «η αστική τάξη δεν σφουρηλάτησε μονάχα τα όπλα που της φέρνουν το θάνατο. Δημιούργησε και τους ανθρώπους που θα χειριστούν αυτά τα όπλα, τους σύγχρονους εργάτες, τους προλετάριους... Πριν απ’ όλα η αστική τάξη παράγει τους ίδιους τους νεκροθάφτες της».¹ Είναι η θέση που έχει δεχτεί και συνεχίζει να δέχεται τη μεγαλύτερη αμφισβήτηση. Ο Μαρξ μπορεί να ήταν προφητικός για πολλά πράγματα, αλλά, λένε οι κριτικές, η εργατική τάξη δεν έχει αποδειχθεί ο νεκροθάφτης του καπιταλισμού.

Προβάλλεται η αντίρρηση ότι δεν ισχύει η περιγραφή του Μαρξ για την εργατική τάξη, ούτε μεγαλώνει ούτε αυξάνεται η δύναμή της. Ο Μαρξ έγραφε ότι: «Μαζί με τη

Ο Λεάνδρος Μπόλιαρης θυμίζει ότι η εργατική τάξη δεν είναι “ταυτότητα”. Είναι ζωντανή κοινωνική δύναμη, πιο μαζική μέσα στον σύγχρονο καπιταλισμό.

διαρκή ελάττωση του αριθμού των μεγιστάνων του κεφαλαίου ... αυξάνει η μάζα της αθλιότητας, της καταπίεσης, της υποδούλωσης, του εκφυλισμού, της εκμετάλλευσης, αλλά αυξάνει μαζί και η αγανάκτηση της εργατικής τάξης, που διαρκώς πληθαίνει και διαπαιδαγωγείται, συνενώνεται και οργανώνεται από αυτόν τον ίδιο τον μηχανισμό του κεφαλαιοκρατικού προοιτισμού παραγωγής».²

Η εργατική τάξη δεν είναι ταυτότητα. Δεν είναι η υποκειμενική αντίληψη του καθενός και καθεμιάς για το πού ανήκει κοινωνικά, ανάλογα με το μισθό, το επάγγελμα ή ακόμα και πού αναφέρεται πολιτικά. Είναι σχέση, ο ένας από τους δυο πόλους της σχέσης κεφάλαιο-εργασία.

Όπως έγραφε ο Ένγκελς σε ένα πρόλογο του Μανιφέστου του Κομμουνιστικού Κόμματος το 1888:

«Με τη λέξη αστική τάξη εννοούμε την τάξη των σύγχρονων καπιταλιστών που κατέχουν τα μέσα κοινωνικής παραγωγής και χρησιμοποιούν μισθωτή εργασία. Με τη λέξη προλεταριάτο εννοούμε τη τάξη των σύγχρονων μισθωτών εργατών που δεν κατέχουν κανένα μέσο παραγωγής και για να ζήσουν είναι αναγκασμένοι να πουλάνε την εργατική τους δύναμη».³ Είναι η τάξη που για να ζήσει πρέπει να πουλήσει την ικανότητά της για εργασία (την εργατική δύναμη), που δεν ελέγχει την εργασιακή διαδικασία, είναι η τάξη που οι μισθοί της μπο-

Το πανό τα λέει όλα.

ρεί να διαφέρουν, αλλά που λίγο πολύ αντιστοιχούν στην αξία αναπαραγωγής της εργατικής της δύναμης.

Και σε αντίθεση με όλες τις καρικοτούρες που κατά καιρούς του έχουν αποδοθεί, ο Μαρξ σε όλα τα κείμενά του, παρουσιάζει μια εργατική τάξη που είναι ενιαία αλλά δεν είναι ομοιόμορφη. Στον Πρώτο Τόμο του Κεφαλαίου που είναι γεμάτος με περιγραφές της εργατικής τάξης και των αγώνων της χρησιμοποιεί για παράδειγμα την έννοια του συνολικού ή συλλογικού εργάτη.

Ισχύει η άποψη του Μαρξ ότι η εργατική τάξη μεγαλώνει και συγκεντρώνεται ή ο καπιταλισμός τη μειώνει και την κατακερματίζει; Η αλήθεια είναι ότι η εργατική τάξη του Μαρξ όχι μόνο συνεχίζει να υπάρχει αλλά είναι πιο μεγάλη, πιο συγκεντρωμένη και πιο ισχυρή από τα μέσα του 19ου αιώνα. Στις μέρες μας, το εργοστάσιο της Volkswagen στο Βόλφσμπουργκ της Γερμανίας απασχολεί 73.000 εργάτες και εργάτριες. Μερικές χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, το βιομηχανικό σύμπλεγμα της Foxconn στο Σενζέν της Κίνας, απασχολεί περίπου 400.000 εργάτες και εργάτριες που παράγουν προϊόντα της Apple.⁴

Ποιος μεταφέρει τα προϊόντα από την Γερμανία στην Κίνα ή στις ΗΠΑ μέσω λιμανιών (όπως του Πειραιά) αεροδρομίων κλπ.; Ένας από τους

πιο ταχέως αναπτυσσόμενους κλάδους στον σύγχρονο καπιταλισμό τον παγκοσμιοποιημένο είναι τα logistics, οι εφοδιαστικές αλυσίδες, που σε ένα μεγάλο βαθμό οι εργαζόμενοι σ' αυτές είναι με επισφαλείς σχέσεις. Στο Μέμφις των ΗΠΑ, έχει την έδρα της η FedEx και στο σύμπλεγμα της δουλεύουν 15.000 εργαζόμενοι. Το Μέμφις εξυπηρετείται από το μεγαλύτερο εμπορικό αεροδρόμιο του κόσμου, είναι κόμβος οδικός και σιδηροδρομικός και στις εταιρείες που τα τρέχουν όλα αυτά δουλεύουν 220 χιλιάδες άνθρωποι.⁵

Επειδή οι παραγωγικές διαδικασίες είναι πολύ πιο παγκοσμιοποιημένες από την εποχή του Μαρξ, υπάρχουνε σημεία-κλειδιά όπου η δράση ενός πολύ μικρού αριθμητικά κομματιού εργατών/τριών μπορεί να παραλύσει τεράστια κομμάτια του συστήματος.

Πέρσι το Νοέμβριο οι εργάτες στο κέντρο διανομής της Amazon στη βόρεια Ιταλία κατέβηκαν σε απεργία σε συντονισμό με τους συναδέλφους του σε άλλα τέτοια κέντρα στην Γερμανία. Τους είχαν οργανώσει ανεξάρτητα συνδικάτα βάσης που ανάγκασαν και τις επίσημες συνμοσπονδίες να στηρίξουν την κινητοποίηση. Επέλεξαν να απεργήσουν τη μέρα των μεγάλων εκπτώσεων την «μαύρη Παρασκευή». Και ανάγκασαν τη γιγάντια πολυεθνική

να κάτσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.⁶

Η εργατική τάξη έχει αλλάξει, αλλάζει συνεχώς. Έχουμε εκατομμύρια εργάτριες και εργάτες που δουλεύουν σε «υπαλληλικά εργοστάσια». Εκατομμύρια που δουλεύουν σε υπηρεσίες για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, κάτι που παλιότερα ήταν υπόθεση σχεδόν αποκλειστικά της εργατικής οικογένειας (φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων, διασκέδαση-τουρισμός) στην εκπαίδευση, στην υγεία. Αυτά τα νέα κομμάτια της εργατικής τάξης είναι συχνά τα πιο μαχητικά. Αυτή την περίοδο για παράδειγμα οι ΗΠΑ συνταράχτηκαν από μεγάλες απεργίες εκπαιδευτικών από τη Δυτ. Βιρτζίνια μέχρι τη Ν. Καρολίνα.

Η «επιφάλεια» ήταν πάντοτε μια προοπτική που απειλούσε όλη την εργατική τάξη, ακόμα και γι' αυτούς που για μια περίοδο μπορεί να θεωρούνταν «βολεμένοι». Ο Μαρξ είχε γράψει για τον «βιομηχανικό εφεδρικό στρατό» και τον «σχετικό υπερπληθυσμό» που δημιουργεί ο καπιταλισμός. Ένα κομμάτι του «σχετικού υπερπληθυσμού» είναι οι άνεργοι. Πάντα υπήρχε η πίεση ότι μπορεί να έχεις μια σταθερή δουλειά με μισθό αλλά υπάρχει και το ενδεχόμενο της ανεργίας και σε περιόδους κρίσης αυτό δεν είναι μακρινή απειλή, είναι πραγματικότητα.

τα. Αλλά δεν είναι μόνο αυτοί. Ο Μαρξ έγραφε και για τον «στάσιμο υπερπληθυσμό», ο οποίος: «αποτελεί τμήμα του εν ενεργεία εργατικού στρατού, αλλά με τελείως άτακτη απασχόληση. Χαρακτηριστικό για την κατηγορία αυτή είναι το ανώτατο όριο του χρόνου εργασίας και το ελάχιστο όριο του μισθού».⁷

Επίσης, πάντοτε ο καπιταλισμός με τον τρόπο που λειτουργεί οδηγεί από τη μια μεριά στην απλοποίηση των εργασιακών διαδικασιών, στην αποειδίκευση, στη μετατροπή του εργάτη σε «εξάρτημα της μηχανής» όπως έγραφε ο Μαρξ στο Μανιφέστο, από το οποίο μπορούν να απαλλαγούν χωρίς δεύτερη σκέψη. Όμως, ταυτόχρονα, δεν μπορεί να ξεφορτωθεί την εργατική τάξη με τις δεξιότητές της και τη δύναμή της. Είναι καταδικασμένη να αναπαράγει τον «νεκροθάφτη» και τη δύναμή του.

Το 2009 ο Ομπάμα διέσωσε την General Motors από τη χρεοκοπία. Η διάσωση περιλάμβανε κι ένα εκβιασμό στο συνδικάτο. Να δεχτεί το πετσόκομμα των συντάξεων και υγειονομικής κάλυψης ή αλλιώς θα απολυθεί όλο το προσωπικό. Η ηγεσία του συνδικάτου υπέκυψε στον εκβιασμό. Λίγο μετά ο επικεφαλής της κυβερνητικής ομάδας, ο Ράτνερ, έγραψε ότι επρόκειτο για μπλόφα: ήταν προφανές ότι δεν μπορούσαν να απολυθούν οι εργάτες γιατί η παραγωγή της General Motors με όλη την αυτοματοποίηση στηρίζεται στη δουλειά εκατοντάδων ομάδων εργατών, «μισο-ειδικευμένων», που πρέπει να κάνουν συγκεκριμένες κινήσεις μέσα σε 45-50 δευτερόλεπτα για να τρέχει η αλυσίδα της παραγωγής.⁸

Αυτή η πραγματικότητα δίνει τη δυνατότητα και στα πιο επισφαλή τμήματα της εργατικής τάξης να παλεύουν με τις μορφές του «παραδοσιακού» εργατικού κινήματος, τις απεργίες. Η «νέα» εργατική τάξη φέρνει μαζί της και τις ελπίδες της, ότι θα ζουν καλύτερα από ότι ζούσαν προχτές, έχει τσαμπουκά. Το είδαμε το 2016 με την απεργία στη

Deliveroo στο Λονδίνο. Τα «παιδιά με τα μηχανάκια» που δεν έβλεπαν καν το αφεντικό ή δεν πηγαίνανε καν στο χώρο δουλειάς αλλά έπαιρναν εντολές στα κινητά τους, κατέβηκαν σε απεργία και νίκησαν αξιοποιώντας, ανάμεσα στ' άλλα, και τις «νέες τεχνολογίες» με βάση τις οποίες οργανωνόταν η δουλειά τους.⁹

Αν έρθουμε στην Ελλάδα βλέπουμε τον Πειραιά, το 7ο λιμάνι της Ευρώπης και το 38ο στον κόσμο που μαζί με το Θριάσιο προορίζεται για ένα τεράστιο hub αποθήκευσης και μεταφορών, με σχέσεις εργασίας Cosco. Σε τέτοιους χώρους είναι λυσσαλέα η προσπάθεια της άρχουσας τάξης να παραμείνουν «αμόλυντοι» από τον συνδικαλισμό. Και το λιμάνι του Πειραιά είναι το «κόσμημα» των ιδιωτικοποιήσεων και των φιλοδοξιών των ελλήνων καπιταλιστών για το ρόλο που θα παίξει. Σωματείο όμως φτιάχτηκε εκεί το 2014 με την απεργία που είχε γίνει εκείνο το καλοκαίρι. Τα συνδικάτα φτιαχτήκανε παντού παράλληλα με τις απεργίες.

Κι αυτό δεν ήταν το τέλος. Οι εργάτες στην COSCO, για την ακρίβεια στις εργολαβικές εταιρείες που μισθώνει η COSCO, «πάτησαν» πάνω στη Γενική Απεργία της 30 Μάη, κατέβηκαν σε απεργία με απόλυτη συμμετοχή, που αντιμετώπισε «θεούς και δαίμονες», από τους απεργοσπαστικούς μηχανισμούς που πήγε να στήσει η εργοδοσία μέχρι τις παρεμβάσεις του Κινέζου πρέσβη στην κυβέρνηση. Όπως ανέφερε η Εργατική Αλληλεγγύη:

«Ξεσήκωσε ένα πολύ μεγάλο κύμα εργατικής αλληλεγγύης. Μέσα σε δύο τρεις μέρες εκατοντάδες ψηφίσματα αλληλεγγύης από σωματεία από όλη την Ελλάδα αλλά και εκτός, έφτασαν στις προβλήτες II και III, και εκατοντάδες εργαζόμενοι βρέθηκαν από νωρίς το πρωί μέχρι αργά το βράδυ στην περιφρούρηση της απεργίας στο Ικόνιο.»

Ήταν μια απεργία διαρκείας που την έδωσαν «οι επισφαλώς» εργαζόμενοι, οι εργολαβικοί. Εργαζόμενοι που αναγκάζονται να ζούνε με

ένα τηλέφωνο στο χέρι γιατί αν τους πάρει ο εργολάβος, πρέπει σε μισή ώρα να είναι στη δουλειά. Που ενώ κάνουν μια από τις σκληρότερες δουλειές δεν παίρνουν βαρέα και ανθυγιεινά. Που δεν έχουν συλλογική σύμβαση. Ήταν μια απεργία που επιβεβαίωσε ότι η εργατική τάξη, με όλα της τα κομμάτια, από τις δυνατός ταξιαρχίες μέχρι τον κόσμο της ασυνδικαλιστής επισφάλειας, έχει τεράστια δύναμη στα χέρια της και μπορεί να νικήσει απέναντι σε κάθε αφεντικό, απέναντι σε κάθε μνημόνιο».¹⁰

Στα ΕΛΠΕ το Πάσχα έκαναν απεργία οι «εργολαβικοί». Δουλεύουν με «σπασμένες» εργασιακές σχέσεις, αλλά δεν είναι ανίσχυροι, δουλεύουν εκεί χρόνια και τους χρειάζονται τα ΕΛΠΕ. Ταυτόχρονα υπάρχουν οι ιδέες, οι εμπειρίες που μπορεί να μην είναι άμεσα από τον συγκεκριμένο χώρο δουλειάς. Μιλάμε για κόσμο που έχει συμμετέχει στους αγώνες ενάντια στα μνημόνια, έχει πολιτικοποιηθεί, έχει ψηφίσει Αριστερά.

Αυτοί οι αγώνες μπορούν να τραβήξουν όλη την εργατική τάξη. Το είδαμε στους δήμους πέρσι τον Ιούνιο, όταν οι «συμβασιούχοι/παρατασιούχοι» κέρδισαν στο πλευρό τους τους «μόνιμους» και επέβαλαν στην ηγεσία της ΠΟΕ-ΟΤΑ την απεργία. Στα νοσοκομεία, και με την πρωτοπόρα δράση του Συντονιστικού, οι συμβασιούχοι, οι «εργολαβικοί», οι «επικουρικοί», έχουν αποκρούσει επανειλημμένα τις απόπειρες απόλυσής τους και έχουν παλέψει μαζί με τους «μόνιμους» για προσλήψεις και ενάντια στη διάλυση του ΕΣΥ.

Αυτή η πραγματικότητα, της «νέας» εργατικής τάξης και των αγώνων της ανοίγει το ζήτημα της κάλυψής τους από τα συνδικάτα. Όπως ανέφερε η πανεπιστημιακός Χριστίνα Καρακιουλάφη στην ομιλία της στο Μαρξισμό 2018:

«Αυτό το ζήτημα έχει προκύψει στις μέρες μας λόγω της αύξησης της επισφαλούς απασχόλησης και της ανεργίας, οι οποίες θεωρούνται ως η μείζονα πρόκληση για τα συν-

27 Ιούνη. Πορεία απεργών του «Βοήθεια στο Σπίτι».

δικάτα. Συχνά τα συνδικάτα κατηγορήθηκαν ότι εκπροσωπούσαν τους «εντός των τειχών» (δεν μ' αρέσει η λέξη αλλά τη χρησιμοποιώ χάρη ευκολίας) κι όχι εκείνους σε επισφαλείς εργασιακές συνθήκες. ... Όμως όταν τα συνδικάτα καταλάβανε ότι η επισφάλεια είναι μια πραγματικότητα και το να αποκλείουμε τους «επισφαλείς» και τους ανέργους δεν θα αλλάξει και πολλά πράγματα, άρχισε μια μάχη για αυτό που ονομάζουμε την «οργάνωση των ανοργάνωτων».

Βλέπουμε ότι τα συνδικάτα είτε επιτυχώς είτε ανεπιτυχώς προσπαθούν να ενσωματώσουν τους «επισφαλείς» επιδεικνύοντας διαφορετικά στάδια και επίπεδα ενσωμάτωσης, κινούμενα από το ακραίο που είναι ο αποκλεισμός, την αποδοχή αλλά σε υποδεέστερη θέση, την αποδοχή με ίση μεταχείριση και βλέπουμε μια προσπάθεια των συνδικάτων να εκφράσουν διάφορες και διαφοροποιημένες ανάγκες. Τι θα κάνουν τα συνδικάτα, για μένα είναι θέμα επιλογής. Δεν είναι θέμα καταστατικού, όπως έχω ακούσει πολλές φορές από συνδικαλιστές...

Όμως, αυτό που μετράει είναι η ελπίδα της αλλαγής που εμπνέει αυτές τις μορφές δράσης. Σε αντίθεση με την κοινή λογική που λέει ότι η επισφάλεια καθιστά πειθήνιους τους εργαζόμενους μπορεί να αντιτάξει αυτά τα παραδείγματα που προσπαθούν να οργανώσουν τους

εργαζόμενους σε δύσκολους χώρους στον ιδιωτικό τομέα. Το αν θα ενσωματωθούν οι επισφαλείς και οι άνεργοι είναι θέμα «ατζέντας» και απόφασης. Τα καταστατικά (έχω ακούσει από συνδικαλιστές της ΓΣΕΕ ότι το «καταστατικό δεν το επιτρέπει») τα φτιάχνουν άνθρωποι, αλλάζουν».¹¹

Δεν είναι τυχαίο ότι τα σωματεία που πρωτοστατούν δυνάμεις της μαχόμενης Αριστεράς στα νοσοκομεία, όχι μόνο έγραψαν τους «συμβασιούχους» στη δύναμή τους αλλά εξασφάλισαν ότι θα ψηφίσουν για αντιπροσώπους στο πρόσφατο συνέδριο της ΠΟΕΔΗΝ, παρά το καταστατικό της Ομοσπονδίας.

Ο Μαρξ επέμενε ότι το προλεταριάτο γεννιέται σαν «τάξη απέναντι στο κεφάλαιο» και γίνεται «τάξη για τον εαυτό της», δηλαδή αποκτάει ταξική συνείδηση μέσα από την εμπειρία των αγώνων του. Έγραφε το 1847 απέναντι στις απόψεις που υποτιμούσαν τις απεργίες και τη δυναμική που δημιουργούν στις συνειδήσεις των εργατών:

«Οι οικονομικές συνθήκες είχαν αρχικά μετατρέψει τη μάζα της χώρας σ' εργάτες. Η κυριαρχία του κεφαλαίου δημιούργησε για τούτη τη μάζα κοινή θέση, κοινά συμφέροντα. Έτσι, η μάζα αυτή είναι πια τάξη αντίκρου στο κεφάλαιο. Μα δεν έχει γίνει ακόμα τάξη για τον εαυτό της. Μέσα στην πάλη, που μονάχα μερικές της φάσεις έχουμε σημειώ-

σει, τούτη η μάζα συνενώνεται, συγκεντρώνεται σε τάξη για τον εαυτό της. Τα συμφέροντα που υπερασπίζει γίνονται ταξικά συμφέροντα. Μα η πάλη μιας τάξης απέναντι σε μια άλλη τάξη, είναι πολιτική πάλη».¹²

Αυτή η διαδικασία δεν είναι ούτε αυτόματη ούτε γραμμική. Όμως, το μοτέρ που δίνει τη δυνατότητα να παραχθούν οι ιδέες της αλληλεγγύης, της «τάξης για τον εαυτό της» είναι οι αγώνες. Τα όρια της εκμετάλλευσης δεν είναι μόνο αντικειμενικά, καθορίζονται από την ταξική πάλη. Ο Μαρξ έχει αφιερώσει ένα από τα πιο συγκλονιστικά κεφάλαια του Κεφάλαιου για την «πάλη για την εργάσιμη μέρα». Από την εποχή του Μαρξ μέχρι σήμερα αυτή η πάλη είναι ενεργή. Χρειαζόμαστε μια Αριστερά που θα την ενισχύει, θα την γενικεύει για να νικήσει. Θα μπαίνει μπροστά σε κάθε εργατική μάχη και αντίσταση, «μικρή» ή μεγαλύτερη και εκεί θα επιχειρηματολογεί κόντρα στις ιδέες της άρχουσας τάξης, θα κερδίζει τους εργάτες και τις εργάτριες στην προοπτική της ρήξης με το σύστημα. ■

Σημειώσεις

1. Κ. Μαρξ - Φρ. Ένγκελς: «Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος», εκδ. «Σύγχρονη Εποχή»
2. Καρλ Μαρξ, Κεφάλαιο, Τόμος Πρώτος, σελ. 787.
3. Κ. Μαρξ - Φρ. Ένγκελς: οπ. σελ. 25
4. Matt Vidal, "Was Marx wrong about the working class? Reconsidering the gravedigger thesis", International Socialism 158, <http://isj.org.uk/gravedigger-thesis/#footnote-10080-15-backlink>
5. Kim Moody, On New Terrain How capital is reshaping the battleground of class war, Haymarket Books 2018, σελ. 60.
6. Rossana Cillo/Lucia Pradella, "Strike Friday at Amazon.it", <https://jacobinmag.com/2017/11/strike-friday-amazon-italy-unions-logistics>
7. Καρλ Μαρξ, Κεφάλαιο, Πρώτος Τόμος, σελ. 665.
8. Steven Rattner, Overhaul: An Insider's Account of the Obama Administration's Rescue of the Auto Industry, Houghton Mifflin Harcourt 2010, σ.σ. 68 και 230.
9. Για την συγκεκριμένη απεργία βλέπε Σ. Κοντογιάννης, «Είναι το πρεκαριάτο, προλεταριάτο;», Σοσιαλισμός από τα Κάτω 119 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2016), <http://www.socialismfrombelow.gr/article.php?id=927>
10. Τάσος Αναστασιάδης, «Συμπεράσματα από τη μάχη της COSCO», Εργατική Αλληλεγγύη 1328 (13/06/2018), <http://ergatikiki.gr/article.php?id=18503&issue=1328>
11. Ολόκληρη την συζήτηση με θέμα «200 χρόνια Μαρξ ο ιστορικός νεκροθάφτης τότε και τώρα» μπορείτε να την ακούσετε εδώ: <https://yourlisten.com/SEKbroadcast/U4OGl0MW>
12. Καρλ Μαρξ, Η Αθλιότητα της Φιλοσοφίας, εκδ. Αναγνωστίδης, σελ. 173.

Απεργιακή συγκέντρωση στο Ιράν.

Μέση Ανατολή

Αντίσταση στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και στην κλιμάκωση των ανταγωνισμών

Τον Μάρτη του 2003 ο υπό αμερικανική ηγεσία στρατός της “Συμμαχίας των προθύμων” εισέβαλε στο Ιράκ με στόχο να “γυρίσει πίσω τη χώρα στην εποχή του λίθου”. Την πρωτομαγιά της ίδιας χρονιάς ο πρόεδρος Μπους διακήρυξε, από το κατάστρωμα του αεροπλανοφόρου USS Abraham Lincoln, την αποστολή “περατωμένη”. Στην πραγματικότητα, ο αμερικανικός στρατός, χρειάστηκε πολλά χρόνια για να ολοκληρώσει το έργο του. Στις 31 Αυγούστου του 2011, όταν ο Μπάρακ Ομπάμα κήρυξε και επίσημα το τέλος των στρατιωτικών επιχειρήσεων, το Ιράκ είχε μετατραπεί πλέον σε ένα σωρό από ερείπια, η χώρα είχε πρακτικά διαιρεθεί στα δυο και οι νεκροί -από τις αμερικανικές

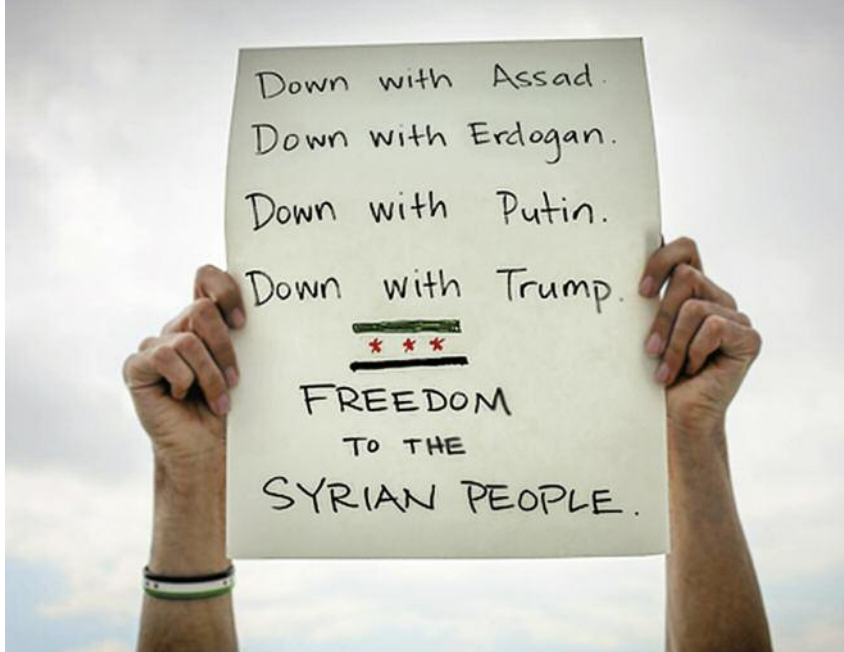
Ο Σωτήρης Κοντογιάννης αναλύει τις επικίνδυνες εξελίξεις στο τόξο από τη Συρία μέχρι το Ιράν.

βόμβες, τα βασανιστήρια ή τις σεχταριστικές συγκρούσεις που είχε γεννήσει η κατοχή- μετρώντας σε εκατοντάδες χιλιάδες.¹ Το Ιράκ μπορεί να μη γύρισε κυριολεκτικά πίσω στην εποχή του λίθου. Αλλά γνώρισε μια τρομακτική καταστροφή.

Τον Μάρτη του 2011, η Αραβική Άνοιξη χτύπησε την πόρτα της Συρίας. Το καθεστώς του Μπασάρ αλ Άσαντ απάντησε με ένα πρωτοφανές κύμα βίας και καταστολής -ο στρατός δεν δίστασε να βομβαρδίσει τον “λαό του” με “βόμβες-βαρέλια”² που σκόρπισαν τον θάνατο και την καταστροφή. Με τη “βοήθεια”

των Μεγάλων Δυνάμεων, που έσπευσαν -με το πρόσχημα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας του αυτοονομαζόμενου “Ισλαμικού Κράτους” (ISIS)- να στηρίξουν η κάθε μια τους δικούς τους συμμάχους αλλά και των “ισχυρών” γειτόνων (κύρια του Ιράν, της Τουρκίας, του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας) η Συρία βυθίστηκε σε έναν αιματηρό εμφύλιο πόλεμο χωρίς τέλος.

Σήμερα, επτά χρόνια μετά την εξέγερση του 2011, ο Άσαντ έχει ανακτήσει, χάρη στη βοήθεια της Ρωσίας, τον έλεγχο του πάνω σε ένα μεγάλο κομμάτι της χώρας. Το

“Κάτω ο Άσαντ, κάτω ο Ερντογάν, κάτω ο Πούτιν, κάτω ο Τραμπ. Λευτεριά στο Λαό της Συρίας”.

Ισλαμικό Κράτος έχει πρακτικά πάψει να υπάρχει. Αλλά η Συρία έχει στο μεταξύ ισοπεδωθεί. Μισό εκατομμύριο άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους ενώ ο μισός περίπου πληθυσμός της χώρας έχει αναγκαστεί να εγκαταλείψει τα σπίτια του -ή για την ακρίβεια ότι έχει μείνει από αυτά. Πέντε περίπου εκατομμύρια Σύριοι πρόσφυγες “φιλοξενούνται” σήμερα, μέσα σε άθλιες συνθήκες, σε στρατόπεδα κύρια της Τουρκίας, του Λιβάνου και της Ιορδανίας.³

Επόμενος στόχος: το Ιράν

Τώρα ο Ντόναλντ Τραμπ έχει βάλει στο στόχαστρο το Ιράν. Τον περασμένο Μάη οι ΗΠΑ αποσύρθηκαν από τη “συμφωνία για τα πυρηνικά” (JCPOA). Η συμφωνία, που είχε υπογραφεί το 2015 από τον Μπάρακ Ομπάμα προέβλεπε την ανάκληση των οικονομικών κυρώσεων που είχε επιβάλλει η “διεθνής κοινότητα” στο Ιράν, με αντάλλαγμα τον δραστικό περιορισμό του πυρηνικού του προγράμματος τουλάχιστον για μια δεκαετία. Σύμφωνα με το AlJazeera⁴ “πριν από τη συμφωνία η γενική πεποίθηση ήταν ότι το Ιράν απείχε μόλις δυο ή τρεις μήνες από το σημείο όπου θα ήταν σε θέση να κατασκευάσει πυρηνική βόμβα. Όμως μετά τη συμφωνία, θα χρειαζόταν ένα χρόνο για να κατασκευάσει ένα τέτοιο όπλο”.

Η ιρανική οικονομία είναι εξαρτημένη από την παραγωγή πετρελαίου. Οι κυρώσεις που είχαν επιβληθεί την προηγούμενη φορά είχαν μειώσει τις εξαγωγές πετρελαίου κατά ένα περίπου εκατομμύριο βαρέλια την ημέρα. Η ανάκληση των κυρώσεων είχε σαν αποτέλεσμα να ανέβει και πάλι στην τρίτη θέση στον κατάλογο των μεγαλύτερων εξαγωγέων πετρελαίου στον κόσμο. Ο μεγαλύτερος “πελάτης” της ιρανικής βιομηχανίας πετρελαίου είναι η Κίνα.

Ο Τραμπ, όμως, δεν απειλεί μόνο οικονομικά το Ιράν. *“Το Ιρανικό καθεστώς υποστηρίζει την τρομοκρατία και εξαγει βία, αιματοχυσία και χάος από το ένα ως το άλλο άκρο της Μέσης Ανατολής”,* έλεγε το περασμένο φθινόπωρο. *“Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θα πρέπει να βάλουμε ένα τέλος στην συνεχιζόμενη ιρανική επιθετικότητα και τις πυρηνικές του φιλοδοξίες”.*⁵

Κανένας δεν μπορεί να προβλέψει αυτή τη στιγμή μέχρι που θα φτάσουν στην αντιπαράθεσή τους με το Ιράν οι ΗΠΑ. Μέχρι σήμερα οι υπόλοιπες δυνάμεις που είχαν συνυπογράψει την JCPOA το 2015 (Ευρωπαϊκή Ένωση, Κίνα, Ρωσία, Βρετανία, Γερμανία και Γαλλία) δεν έχουν αποσυρθεί. Αλλά η αμερικανική πίεση είναι μεγάλη. Και οι Μεγάλες Δυνάμεις εξακολουθούν

να είναι όπως ήταν πάντα: αδίστακτες.

Αν καταφέρει να ολοκληρώσει το “όραμά” του ο Τραμπ, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, το Ιράν θα ακολουθήσει τη μοίρα των γειτόνων του -του Ιράκ και της Συρίας: θα μετατραπεί σε ένα απέραντο νεκροταφείο και ένα άμορφο σωρό από χαλάσματα. Ολόκληρη η “εύφορη ημισέληνος”, η ιστορική Μεσοποταμία, ένα από τα λίκνα του ανθρώπινου πολιτισμού, θα έχει επιστρέψει στην εποχή της βαρβαρότητας.

Η πιο συνηθισμένη ερμηνεία για αυτή την επιθετική πολιτική του Τραμπ είναι η προσωπικότητά του. Η Αμερική, λένε πολλοί, κυβερνείται σήμερα από έναν αλλοπρόσωλλο, ψυχοπαθή, ικανό για τα πάντα. Αλλά η ψυχοσύνθεση του προέδρου -όσο προβληματική και αν είναι- δεν αρκεί για να ερμηνεύσει την πολιτική της μεγαλύτερης και ισχυρότερης υπερδύναμης του πλανήτη.

Η πολιτική του Τραμπ δεν έπεσε από τον ουρανό: είναι το αποτέλεσμα των απαντών αποτυχιών του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού των τελευταίων δεκαετιών. Οι ΗΠΑ κέρδισαν το 1989 το Ψυχρό Πόλεμο αλλά αντιμετωπίζουν ολοένα και μεγαλύτερη δυσκολία να ελέγξουν το “βασιλείο” που κληρονόμησαν. Αυτή η δυσκολία τις σπρώχνει σε ένα ατέλειωτο ζικ-ζακ στην εξωτερική πολιτική και σε μια κλιμάκωση της βίας. Ο Τζορτζ Μπους (ο νεότερος) προσπάθησε να λύσει αυτό το πρόβλημα με μια επίδειξη δύναμης: με την εισβολή στο Ιράκ ήθελε να στείλει ένα μήνυμα σε εχθρούς και φίλους ότι οι ΗΠΑ μπορούσαν να “βομβαρδίσουν πίσω στην εποχή του λίθου” οποιονδήποτε τις αμφισβητούσε.

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, όμως, εξελίχθηκε σε έναν εφιάλη για τις ΗΠΑ. Αντί για επίδειξη δύναμης μετατράπηκε σε επίδειξη αδυναμίας. Το αμερικανικό πεντάγωνο έστειλε εκατοντάδες χιλιάδες στρατιώτες στο Ιράκ και το Αφγανιστάν - αλλά δεν πέτυχε τους στόχους του. Η ήττα αυτή υποχρέω-

σε τον διάδοχό του, τον Μπαράκ Ομπάμα σε μια πιο συμβιβαστική στάση απέναντι στην “διεθνή κοινότητα” -η συμφωνία για τον έλεγχο των πυρηνικών του Ιράν μέσα από τη διπλωματία ήταν ένα χαρακτηριστικό δείγμα αυτής της “υποχώρησης”. Αλλά και η πολιτική του Ομπάμα απέτυχε: το Ιράν, για να φέρουμε ένα μόνο παράδειγμα, έχει γίνει σήμερα ένας από τους βασικούς “παίχτες” στο δράμα του “εμφυλίου πολέμου” της Συρίας. Και η Ρωσία, που είχε βγει αποδεκατισμένη και ανήμπορη από την ήττα του Ψυχρού Πολέμου έχει αρχίσει και πάλι να σηκώνει κεφάλι: ο πρόεδρος Πούτιν προσάρτησε την Κριμαία όταν η Δύση προσπάθησε να “αρπάξει” την Ουκρανία και δεν δίστασε να στείλει τον στρατό του στη Συρία όταν το συμμαχικό του καθεστώς του Άσαντ κινδύνευσε να καταρρεύσει.

Αυτή η αποτυχία και όχι η “τρέλα” του Τραμπ είναι αυτή που σπρώχνει τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό στη νέα, επιθετική και επικίνδυνη στροφή που ζούμε αυτές τις μέρες.

Αντίσταση στον Ιμπεριαλισμό

Το Ιράν έχει μια πλούσια ιστορία αντίστασης στον ιμπεριαλισμό και τις επεμβάσεις του. Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η χώρα βρισκόταν κάτω από την “κηδεμονία” της Βρετανίας. Μια βρετανική εταιρεία, η Αγγλο-Περσική Εταιρεία Πετρελαίου (APOC) -ο πρόγονος της σημερινής BP- “αγόρασε” τα δικαιώματα εκμετάλλευσης του πετρελαίου της χώρας από τον τότε Σάχη (βασιλιά) της Περσίας για 60 χρόνια “με αντικαταβολή 20.000 λιρών σε μετρητά, 20.000 μετοχών της μιας λίρας και 16% των καθαρών κερδών”.⁶ Η Βρετανία συνέχισε να εκμεταλλεύεται τα πετρέλαια του Ιράν χωρίς διακοπή μέχρι τη δεκαετία του 1950, πάντα σε συμμαχία με τον εκάστοτε Σάχη που φρόντιζε να εξασφαλίζει την “εργασιακή ειρήνη” στις πετρελαιοπηγές μέσα από την άγρια καταστολή κάθε εργατι-

κής διεκδίκησης και κάθε αντιποικιακού κινήματος.

Τον Απρίλη του 1951 όμως ένας αντίπαλος της αποικιοκρατίας, ο Μοχάμεντ Μοσαντέκ, κέρδισε την πλειοψηφία στη Βουλή και διορίστηκε πρωθυπουργός της χώρας. Ο Μοσαντέκ εθνικοποίησε σχεδόν αμέσως την Αγγλο-Ιρανική Εταιρεία Πετρελαίου (όπως είχε στο μεταξύ μετονομαστεί η παλιά APOC). Για τη Βρετανία ήταν μια μεγάλη και ατιμωτική ήττα και μέσα στο υπουργικό συμβούλιο πολλοί τάχθηκαν υπέρ μιας άμεσης στρατιωτικής λύσης, μια επέμβαση στο Ιράν για την “ανακατάληψη” του Δυλιστηρίου του Αμπαντάν. Ύστερα από διάφορες ταλαντεύσεις η αμερικανική CIA σε συνεργασία με τη Βρετανική ΜΙ6 και τον Σάχη της Περσίας οργάνωσαν τον Απρίλη του 1953 ένα πραξικόπημα που ανέτρεψε την κυβέρνηση, ο Μοσαντέκ κλείστηκε στις φυλακές και η “τάξη” στις πετρελαιοπηγές αποκαταστάθηκε. Με μια μόνο μικρή διαφορά: η λεηλασία του Ιρανικού πετρελαίου πέρασε τώρα στις αμερικανικές εταιρείες.⁷

Η αρπαγή του δημόσιου πλούτου, η άγρια καταστολή κάθε έννοιας δημοκρατίας και η φτώχεια (το 1977 κατέρρευσε η ιρανική οικονομία) οδήγησε τελικά το 1979 το Ιράν στην επανάσταση. Ήταν μια γνήσια επανάσταση -οι εργάτες στα εργοστάσια ανακάλυψαν ξανά την παράδοση των εργατικών συμβουλίων που ανέτρεψε τον Σάχη (τον Μοχάμαντ Ρεζά Παχλαβί, τον ίδιο βασιλιά που είχε συνωμοτήσει ενάντια στον Μοσαντέκ το 1953) και αναπέρωσε τις ελπίδες των καταπιεσμένων σε ολόκληρο τον κόσμο. Η αριστερά, όμως, μέσα στο ίδιο το Ιράν αποδείχτηκε ανίκανη να αξιοποιήσει την ευκαιρία. Στο τέλος αυτός που επικράτησε ήταν ο Αγιοταλάχ Χομεινί και οι “μουλάδες” -που επέβαλλαν γρήγορα ένα νέο καταπιεστικό, θεοκρατικό καθεστώς.

Παρόλα αυτά το νέο Ιράν δεν συνθηκολόγησε από τότε ποτέ ξανά με τη Δύση. Το 1980 οι ΗΠΑ ενθάρ-

ρουναν τον Σαντάμ Χουσεϊν (αυτόν που μια δεκαετία αργότερα θα αποκαλούσαν Χίτλερ της Μέσης Ανατολής) να κηρύξει τον πόλεμο στο Ιράν με στόχο την ανατροπή της “Ισλαμικής Δημοκρατίας” και την επαναφορά του Σάχη. Ο πόλεμος κράτησε 8 ολόκληρα χρόνια και άφησε πίσω του πάνω από 300 χιλιάδες νεκρούς.⁸ Αλλά στο τέλος, παρά την αμερικανική βοήθεια, το Ιράκ ηττήθηκε.

Το Ιράν δεν βγήκε στην ουσία ποτέ από το στόχαστρο των ΗΠΑ: οι ΗΠΑ δεν συγχωρούν ποτέ τις επαναστάσεις που στρέφονται εναντίον τους. Μέσα στα χρόνια που ακολούθησαν δεν έχει υπάρξει ούτε ένα Αμερικανός πρόεδρος που να μην έχει απειλήσει -τουλάχιστον- το Ιράν. Σήμερα ο κίνδυνος είναι μεγαλύτερος παρά ποτέ. Ο Ρούντι Τζουλιάνι, συνεργάτης, φίλος και δικηγόρος του Τραμπ δήλωσε δημόσια στις αρχές του Μάη ότι ο Τραμπ έχει αποφασίσει να επιβάλλει “αλλαγή καθεστώτος στην Τεχεράνη”.⁹ Το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών τον διέψευσε. Αλλά οι διαψεύσεις της αμερικανικής κυβέρνησης δεν αξίζουν συνήθως ούτε το μελάνι που έχουν τυπωθεί.

Το χάος της Συρίας

Αλλά και στο μέτωπο της Συρίας η πολιτική του Τραμπ δεν είναι ούτε κατά ένα χιλιοστό καλύτερη.

Ο Άσαντ έχει κερδίσει πλέον -κύρια χάρη στη βοήθεια της Ρωσίας και του Ιράν- τον “εμφύλιο πόλεμο” ενάντια στην εξέγερση. Οργανωμένη, ένοπλη αντίσταση δεν υπάρχει πλέον στη Συρία. Η κυβέρνηση έχει επανακτήσει τον έλεγχο στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας και στις περισσότερες μεγάλες πόλεις -την πρωτεύουσα Δαμασκό, το Χαλέπι (τη μεγαλύτερη πόλη πριν από τον πόλεμο), την Χόμς, την Χαμά, την Λατάκια, την Παλμύρα. Τέσσερις μόνο “μεγάλες” περιοχές παραμένουν έξω από τον έλεγχό της: η επαρχία Ιντλίμπ στο βορειοδυτικό άκρο της χώρας, η επαρχία Νταράα νοτιοδυτικά της Δαμασκού, η περιο-

χή γύρω από Αφρίν στα δυτικά σύνορα με την Τουρκία και η Ροτζάβα, οι περιοχές στα ανατολικά σύνορα με την Τουρκία. Το αυτοαποκαλούμενο Ισλαμικό Κράτος (ISIS) έχει περιοριστεί σε δυο μικροσκοπικούς θύλακες -έναν στο νοτιοανατολικό και έναν στο νοτιοδυτικό άκρο της χώρας.¹⁰

Τυπικά η επαρχία Ιντλίμπ, που ήταν μια από τις πιο φτωχές περιοχές της Συρίας στην περίοδο πριν τον πόλεμο, ελέγχεται από τους “αντάρτες”. Στην πραγματικότητα, όμως, δεν είναι παρά ένας θύλακας στον οποίο έχουν “σπρωχτεί” οι διάφορες ηττημένες ισλαμικές μιλίτιες -μαζί με χιλιάδες αμάχους αντιφρονούντες. Η δύναμη που εμποδίζει τον Άσαντ να την καταλάβει είναι η Τουρκία -που αντιμετωπίζει το Ιντλίμπ σαν ένα μεγάλο “εξωτερικό” στρατόπεδο προσφύγων: αν πέσει στα χέρια του Άσαντ χιλιάδες άνθρωποι, μαχητές και άμαχοι, που έχουν βρει τώρα καταφύγιο στο Ιντλίμπ θα προσπαθήσουν να φτάσουν στα σύνορα της Τουρκίας.

Το Αφρίν, μια πόλη με κύρια κουρδικό πληθυσμό, πέρασε κάτω

από τον έλεγχο των κουρδικών “Μονάδων Προστασίας του Λαού” (YPG) το 2012, όταν αποσύρθηκε από την πόλη ο στρατός του Άσαντ. Τον περασμένο Μάρτη κατελήφθη, ύστερα από έναν άγριο βομβαρδισμό και μια πολιορκία που κράτησε πάνω από μια εβδομάδα, από τον τουρκικό στρατό και τις συμμαχικές του συριακές δυνάμεις. Το YPG ήταν ένας από τους βασικούς συμμάχους των ΗΠΑ στον πόλεμο ενάντια στο Ισλαμικό κράτος. Η Τουρκία, όμως, το θεωρεί “τρομοκρατική οργάνωση”, παράρτημα του εκτός νόμου Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK) του Αμπτουλάχ Οτσαλάν.

Κάποιοι μέσα στην Κουρδική ηγεσία έτρεφαν αυταπάτες ότι η συνεργασία με τις ΗΠΑ θα τους προστάτευε από την επιθετικότητα της Τουρκίας, που δεν θέλει με κανένα τρόπο να επιτρέψει να δημιουργηθεί ένα αυτόνομο Συριακό Κουρδιστάν στα νότια σύνορά της. Το αμερικανικό Πεντάγωνο, όμως, φρόντισε να διαψεύσει πολύ γρήγορα τις αυταπάτες αυτές. Σε μια συνέντευξή του στην τουρκική εφημερίδα Hurriyet τον Φλεβάρη ο Ερικ Πά-

χον, ο εκπρόσωπος τύπου του Πενταγώνου ξεκαθάρισε ότι οι ΗΠΑ δεν πρόκειται να υποστηρίξουν το YPG ενάντια στην Τουρκία: “Συνεργαζόμαστε με αυτές τις δυνάμεις που εργάζονται για την ήττα του ISIS... Αυτοί που εγκαταλείπουν αυτή τη μάχη ή έχουν μετακινηθεί στο Αφρίν δεν υποστηρίζονται από τις ΗΠΑ... Η Τουρκία είναι μέλος του ΝΑΤΟ. Βρισκόμαστε σε επικοινωνία με την Τουρκία. Έχουμε μια στρατιωτική συνεργασία από τα μέσα της δεκαετίας του 1950... Οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν το PKK σαν μια ξένη τρομοκρατική οργάνωση... Στηρίζουμε τις τουρκικές δράσεις ενάντια στο PKK...”¹¹

Στις αρχές του Ιούνη οι ΗΠΑ και η Τουρκία συμφώνησαν σε έναν “οδικό χάρτη” για τον έλεγχο του Μανμπίτζ, μιας πόλης που βρίσκεται 30 χιλιόμετρα δυτικά του Ευφράτη, κοντά στην Τουρκική μεθόριο. Τον Αύγουστο του 2016 οι Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις -έναν στρατός που αποτελείται στην ουσία από το YPG και κάποιες άλλες μικρές μη-κουρδικές δυνάμεις- απελευθέρωσε την πόλη ύστερα από κατοχή δυο χρόνων από το Ισλαμικό Κράτος.

Στη συνέχεια ενσωματώθηκε στην “αυτόνομη Ομοσπονδία της Βόρειας Συρίας – Ροτζάβα”, όπως ονομάζουν οι Κούρδοι την βορειοανατολική Συρία που βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο τους. Ο “οδικός χάρτης” προβλέπει την αποχώρηση του YPG από το Μανμπίζ και τον έλεγχο της πόλης από στρατιωτικές δυνάμεις της Τουρκίας και των ΗΠΑ. Σε μια ομιλία του στην Αντάλια ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, υποστήριξε ότι το μοντέλο του Μανμπίζ θα εφαρμοστεί σε ολόκληρη την ελεγχόμενη σήμερα από τους Κούρδους περιοχή: “Στην πρώτη φάση οι τρομοκράτες του YPG θα αποσυρθούν από το Μανμπίζ. Θα αποπλιστούν καθώς θα αποσύρονται. Θα μετακινηθούν στα ανατολικά του Ευφράτη. Αυτό δεν σημαίνει ότι αποδεχόμαστε ότι θα μείνουν εκεί...”.¹²

Και δεν είναι μόνο η Τουρκία αυτή που, με το πράσινο φως της Ουάσιγκτον, ετοιμάζεται για νέες επιχειρήσεις στη Συρία. Το Ισραήλ, ο πιο στενός και πιστός σύμμαχος των ΗΠΑ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής έχει αρχίσει ήδη να βομβαρδίζει στόχους του Συριακού και του Ιρανικού στρατού. Με την μεταφορά της αμερικανικής πρεσβείας από το Τελαβίβ στην Ιερουσαλήμ οι ΗΠΑ έστειλαν ένα μήνυμα στον κόσμο ότι στηρίζουν το Ισραήλ σε όλες τους τις θηριωδίες -είτε πρόκειται για το υψίπεδα του Γκολάν (που βρίσκονται εδώ και δεκαετίες υπό ισραηλινή κατοχή) είτε πρόκειται για τη Λωρίδα της Γάζας.

Αντιστάσεις

Οι λαοί της Μέσης Ανατολής δεν έχουν να περιμένουν τίποτα ούτε από τις Μεγάλες Δυνάμεις, ούτε από τους τοπικούς συμμάχους τους. Η κάθε μια από αυτές -οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Βρετανία, η Γαλλία, η Τουρκία, το Ισραήλ, το Ιράκ, η Σαουδική Αραβία κλπ (συνολικά 14 χώρες έχουν βομβαρδίσει μέσα στα τελευταία χρόνια τη Συρία)- έχει βάλει το δικό της μεγαλύτερο ή μικρότερο λιθαράκι στο δράμα της Συρίας.

Η ελπίδα μπορεί να έρθει μόνο από τα κάτω -από μια νέα “Αραβική Άνοιξη” που θα καταφέρει να ανατρέψει όχι μόνο τους δικτάτορες που σφετερίζονται την εξουσία αλλά και τις ίδιες τις διεφθαρμένες άρχουσες τάξεις, που όπως έχει δείξει η ιστορία είναι πάντα έτοιμες να αιματοκυλίσουν τους λαούς τους όταν διακυβεύεται η εξουσία τους ή απειλούνται τα συμφέροντά τους.

Παρά την καταστολή και την ερείπωση, η εργατική τάξη εξακολουθεί να είναι “παρούσα” στη Μέση Ανατολή. Στην Ιορδανία ένα κύμα απεργιών και μαζικών διαδηλώσεων ανάγκασε στις αρχές του Ιούνη την κυβέρνηση του Χάνι Μούλι να παραιτηθεί. Το κίνημα πυροδοτήθηκε από τις νέες φορολογικές κλίμακες που χτυπούσαν -καθ’ υπόδειξη του ΔΝΤ και της μανίας του για την διεύρυνση της φορολογικής βάσης- ακόμα και τα πιο φτωχά και εξαθλιωμένα τμήματα του πληθυσμού. Ήταν το μεγαλύτερο κίνημα διαμαρτυρίας εδώ και πολλά χρόνια στην Ιορδανία. Τριάντα τρία εργατικά σωματεία συμμετείχαν στην απεργία που οργανώθηκε στις 30 Μάη.¹³

Αναβρασμός κυριαρχεί, παρά την άγρια καταστολή, και στο Ιράν. Η περασμένη χρονιά είχε κλείσει στο Ιράν με ένα μαζικό κύμα διαδηλώσεων ενάντια στον πληθωρισμό και τη φτώχεια που αγκάλιασε πάνω από 75 πόλεις.¹⁴

Τη Δευτέρα 25 Ιούνη ένα οργανωμένο πλήθος εισέβαλε στο ιστορικό Μεγάλο Παζάρι της Τεχεράνης. Την προηγούμενη μέρα μια αυθόρμητη διαδήλωση είχε εξαναγκάσει δυο μεγάλα πολυκαταστήματα να κλείσουν.

Στα τέλη του Μάη το Ιράν παρέλυσε από την απεργία των φορηγατζήδων -που διεκδικούσαν αυξήσεις στα κόμιστρα, καλύτερες συντάξεις, καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και μείωση του κόστους των ανταλλακτικών. Η απεργία κράτησε πάνω από δυο εβδομάδες. Ο ακριβής αριθμός των συμμετεχόντων είναι άγνωστος. Οι Teamsters, το συνδικάτο των φορηγατζήδων της

Αμερικής που στάθηκε αλληλέγγυο στον αγώνα των συναδέλφων του στο Ιράν εκτιμάει ότι η απεργία απλώθηκε σε πάνω από 160 πόλεις και επηρέασε τις 25 από τις 31 επαρχίες της χώρας.

Λίγο νωρίτερα, στις 10 Μάη, το συνδικάτο των δασκάλων κάλεσε σε διαδηλώσεις σε 32 διαφορετικές πόλεις με αίτημα αυξήσεις στους μισθούς και αύξηση του προϋπολογισμού για την παιδεία.¹⁵ Στην Τεχεράνη οι δάσκαλοι συγκρούστηκαν με την αστυνομία.

Το ιρανικό νόμισμα, το ριάλ, έχει πάρει τον κατήφορο. Στις αρχές του Ιούνη η κεντρική τράπεζα “κλειδώσε” την ισοτιμία του στα 42.000 ριάλ ανά δολάριο. Την ίδια κιόλας μέρα, όμως, στη μαύρη αγορά η ισοτιμία είχε πέσει κάτω από το μισό, ένα δολάριο ανταλλάσσόταν με 90.000 ριάλ. Οι νέες κυρώσεις του Τραμπ θα κάνουν την κατάσταση ακόμα πιο εκρηκτική. ■

Σημειώσεις

- 1 Ακριβείς εκτιμήσεις δεν υπάρχουν – και αυτό είναι ένα ακόμα δείγμα της καταστροφής που έφερε ο πόλεμος. Οι πιο “αυστηρές” μελέτες κάνουν λόγο για 110 χιλιάδες νεκρούς ενώ άλλες μιλούν ακόμα και για δεκαπλάσια νούμερα.
- 2 “Τα βαρέλια-βόμβες -βαρέλια πετρελαίου, ντεπόζιτα και φιόλες υγραερίου γεμισμένα με εκρηκτικά και κομμάτια μετάλλου που ρίχνονται από ελικόπτερα έχουν σκοτώσει πάνω από 11.000 από το 2012 μέχρι σήμερα στη Συρία”, Διεθνής Αμνηστία 12.01.2018, www.amnesty.org.uk/circle-hell-barrel-bombs-aleppo-syria
- 3 Διεθνής Αμνηστία, στοιχεία του 2016, www.amnesty.gr/news/articles/article/20615/syria-i-prostygiki-krisi-se-arithmoys
- 4 <https://www.aljazeera.com/news/2018/05/understanding-iran-deal-coming-180509072633096.html>
- 5 Στο ίδιο
- 6 Anthony Sampson, Οι επτά αδελφές, Εκδόσεις Κάκτος (1979) σελ 81
- 7 Socialist Worker, What's the deal in Iran?, Sun 13 May 2018, <https://socialistworker.co.uk/art/46561/Whats+the+deal+in+Iran>
- 8 Στο ίδιο
- 9 https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/05/07/is-regime-change-in-iran-part-of-trumps-agenda/?noredirect=on&utm_term=.b67373efe05e
- 10 Οι περιοχές φαίνονται στον χάρτη που σχεδιάζει το aljazeera <https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2015/05/syria-country-divided-150529144229467.html>
- 11 <http://www.hurriyetdailynews.com/no-us-support-for-ypg-units-that-have-gone-to-aftrin-pentagon-126844>
- 12 www.aljazeera.com/news/2018/06/ypg-confirms-withdrawal-syria-manbij-turkey-deal-180605142952090.html
- 13 Socialist Worker No 2608, 12 June 2018.
- 14 Fox News, Protesters swarm Iran's Grand Bazaar In Teheran, 25.02018.
- 15 4 June 2018, Truckers display new face of popular protest in Iran

Πώς απαντάμε στην “επιστροφή των εθνικισμών”;

Την δεκαετία του '90 κυρίαρχη αντίληψη ήταν ότι ο πλανήτης μπαίνει σε μια νέα φάση, αυτήν της «παγκοσμιοποίησης», όπου η πλήρης απελευθέρωση των αγορών θα δημιουργούσε ένα τεράστιο πλούτο που εν τέλει θα έλυne μια σειρά από προβλήματα: Όχι μόνο την φτώχεια αλλά και τις εθνικές συγκρούσεις καθώς τα έθνη-κράτη θα υποχωρούσαν δίνοντας τη θέση τους στους νέους θεσμούς και οργανισμούς της παγκόσμιας αγοράς. Ο παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός θα μπορούσε να εξασφαλίσει έναν ειρηνικό κόσμο.

Εικοσιπέντε χρόνια αργότερα, βρισκόμαστε στον αντίποδα: επικρατεί η αντίληψη ότι η περίοδος της παγκοσμιοποίησης έχει φτάσει στο τέλος της και μια νέα περίοδος έχει ξεκινήσει με βασικά της χαρα-

Ο Γιώργος Πίπας δίνει απαντήσεις στις λαθεμένες θεωρίες για το έθνος-κράτος, από την ανάδυσή του μέχρι τη σημερινή έξαρση του εθνικισμού.

κτηριστικά την επιστροφή του έθνους-κράτους και μαζί του των εθνικισμών και μιας γενικότερης συντηρητικής στροφής της κοινωνίας. Το Brexit, η εκλογή του Τραμπ στην θέση του προέδρου των ΗΠΑ, η ανάδειξη της νέας κυβέρνησης στην Ιταλία, είναι μερικά από τα παραδείγματα που έρχονται να στηρίξουν αυτήν την τοποθέτηση. Από πολιτική άποψη, καταλήγει ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια αναπόφευκτη άνοδο του εθνικισμού, της ακροδεξιάς και του φασισμού.

Αυτή η εξέλιξη βάζει πιέσεις πάνω στην Αριστερά: «μήπως θα πρέπει η Αριστερά να αγκαλιάσει τα

λεγόμενα «εθνικά ζητήματα» για να ανακόψει τους φασίστες μαλακώοντες έτσι και τα φαινόμενα ακραίου εθνικισμού»; Ιδιαίτερα πιέζονται τα τμήματα που έχουν την άποψη ότι η Αριστερά ήταν και θα είναι πάντα «πατριωτική».

Σε αυτήν την κατεύθυνση, ο Ν. Κοτζιάς έγραψε λίγο πριν γίνει υπουργός Εξωτερικών, το βιβλίο «Αριστερά και πατριωτισμός», στο οποίο εγκυβανεί το αντικαπιταλιστικό κίνημα της Γένοβας γιατί την δεκαετία του 2000 εγκατέλειψε τον πατριωτισμό. Εν πολλοίς οι μάζες είναι φύσει «πατριωτικές» σε αντίθεση με το κεφάλαιο που «δεν έχει

πατρίδα» οπότε στις πλάτες της εργατικής τάξης πέφτει διπλό το βάρος της υπεράσπισης του έθνους.

Η στάση της Αριστεράς πάνω σε όλα αυτά τα ζητήματα είναι σήμερα απολύτως κρίσιμη. Αφενός ο κίνδυνος των «θερμών επεισοδίων» και ενός νέου πολέμου με την Τουρκία βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη. Αφετέρου, με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις για το Μακεδονικό, προβάλλει ο κίνδυνος μιας μετατόπισης προς τα δεξιά όλου του πολιτικού σκηνικού βάζοντας τέρμα στη ριζοσπαστικοποίηση που γεννήθηκε μέσα στους αγώνες των τελευταίων δεκαετιών.

«Παγκοσμιοποίηση vs Έθνος-κράτος»;

Πρόκειται για ένα λάθος δίπολο. Η σχέση μεταξύ έθνους-κράτους και καπιταλισμού δεν είναι μια ανταγωνιστική αλλά μια διαλεκτική σχέση, που ξεκινάει με τη γέννησή τους μερικούς αιώνες πίσω. Όπως αναφέρει ο Κρις Χάρμαν στο βιβλίο του *Μαρξισμός και Εθνικισμός: «Το σύγχρονο έθνος, με την ιδανική μορφή του ομογενοποιημένου σώματος πολιτών που απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα, που δηλώνουν υποταγή σε ένα μόνο κυρίαρχο κέντρο και που μιλάνε μια κυρίαρχη γλώσσα, είναι προϊόν της πρόσφατης σχετικά ιστορίας, όπως και ο καπιταλισμός».*

Το έθνος, όπως το εννοούμε σήμερα, θα γεννηθεί σε κάποιες από τις περιοχές της Ευρώπης, όπου από τον 14ο-15ο αιώνα μέσα στις κυρίαρχες φεουδαλικές δομές είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται οι πρώτοι πυρήνες καπιταλιστικής παραγωγής, με κέντρο τις μικρές αλλά αναπτυσσόμενες πόλεις, καθώς τεχνίτες, έμποροι και τραπεζίτες, άρχισαν να δημιουργούν τα δικά τους εμπορικά, γλωσσικά και εν τέλει διοικητικά δίκτυα.

Η ενηλικίωσή του θα έρθει μέσα από την δημιουργία των πρώτων εθνικών κρατών ξεκινώντας από την Αγγλία και την Ολλανδία τον 17ο αιώνα και συνεχίζοντας στη

Γαλλία τον 18ο αιώνα. Μέσα από συγκρούσεις, εμφυλίους πολέμους και επαναστάσεις η αστική τάξη θα βρεθεί κυρίαρχη όχι μόνο οικονομικά αλλά και πολιτικά. Είτε αναγκάζοντας το παλιό απολυταρχικό κράτος να μεταλλαχτεί και να δουλέψει για αυτήν είτε καρατομώντας την παλιά άρχουσα τάξη και δημιουργώντας ένα νέο κράτος όπως συνέβη με τη Γαλλική επανάσταση του 1789.

Τα νέα έθνη-κράτη, τα ίδια προϊόντα της καπιταλιστικής ανάπτυξης θα παίξουν από την αρχή κυρίαρχο ρόλο στην περαιτέρω ενίσχυση της αστικής τάξης. Μέσα στο ασφαλές περιβάλλον που εξασφάλιζαν στο εσωτερικό τους οι έμποροι και οι τραπεζίτες της κάθε χώρας μπορούσαν αρχικά να διαμορφώσουν την δική τους αγορά εξοβελίζοντας στους ανταγωνιστές τους από άλλες περιοχές. Στη συνέχεια τα έθνη-κράτη θα εξασφαλίσουν για τις «δικές τους» εταιρίες τα διεθνή πλέον εμπορικά δίκτυα μέσα στους ανταγωνισμούς για τον έλεγχο πχ των Ανατολικών και Δυτικών Ινδιών.

Επιπλέον ο νέος θεσμός του έθνους είχε και μια ιδεολογική χρησιμότητα: Δημιουργούσε μέσα στην κοινωνία ένα νέο απατηλό αλλά ισχυρό ιδεολογικό «δεσμό» κοινότητας ανάμεσα σε δύο αντίθετες δυνάμεις, τους εκμεταλλευτές και τους εκμεταλλευόμενους. Αστοί, τεχνίτες, εργάτες, χωρικοί θα ήταν ενωμένοι σε μια «Γαλλική δημοκρατία, μια και αδιαίρετη» και θα λογοδοτούσαν όχι στους «ελέω θεού μονάρχες» αλλά στο σύνταγμα και στους νόμους του Έθνους.

Τον 19ο αιώνα όλες οι αστικές τάξεις έσπευδαν να διεκδικήσουν τον δικό τους «έθνος-κράτος» ακολουθώντας το δρόμο της Γαλλικής Επανάστασης. Αυτή η πορεία είχε πολλά μπρος-πίσω, είχε παλινρθώσεις της απολυταρχίας, συμβιβασμούς, αλλά «το νερό είχε μπει στο αυλάκι». Μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα, το έθνος-κράτος γίνεται κυρίαρχη μορφή στην Ευρώπη και Αμερική ακολουθώντας την πορεία του ίδιου

του καπιταλισμού, όχι χωρίς καθυστερήσεις. Παρότι, προσαρμοσμένες στο διεθνές πλέον σύστημα, εξακολουθούν να υπάρχουν η Ρωσική, η Οθωμανική, η Αυστροουγγρική αυτοκρατορία, μέσα στις οποίες οι αστικές τάξεις πασχίζουν να προλάβουν το τρένο της καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Όμως η ανάπτυξη του καπιταλισμού δεν συνοδεύτηκε μόνο από την εμφάνιση του έθνους-κράτους. Σήμανε και την ανάπτυξη της παγκόσμιας εργατικής τάξης, της τάξης που παρήγαγε όλο αυτόν τον πλούτο, με κοινά συμφέροντα απέναντι στην εκμετάλλευση και την καταπίεση. Ήδη μέσα στην πορεία του 19ου αιώνα, αυτή η νέα κοινωνική δύναμη έχει μπει δυναμικά στο προσκήνιο της ιστορίας μέσα από την ανάπτυξη των εργατικών αγώνων στη Βρετανία και σε χώρες της Ευρώπης, τις επαναστάσεις του 1848 και την Κομμούνια του Παρισιού το 1871. Έρχεται στο προσκήνιο μια μεγάλη αντίφαση. Οι «εθνικοί δεσμοί» που προέταξε η Γαλλική Επανάσταση αποδεικνύονται γρήγορα κερδοφόροι για τους καπιταλιστές και επίπλαστοι για την εργατική τάξη.

Όπως υποστηρίζει ο βρετανός ιστορικός Χόμπσμπουμ («Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα»): «Δεν είναι σωστό να υποθέσουμε ότι η εθνική ένταξη – όταν υπάρχει- αποκλείει ή είναι πάντα ανώτερη από τα υπόλοιπα στοιχεία του συνόλου των εντάξεων που απαρτίζουν την κοινωνική ύπαρξη... Για μεγάλες περιόδους αυτές οι διαφορετικές εντάξεις δεν δημιουργούν ασύμβατες επιθυμίες σε κάθε άνθρωπο αλλά όταν μια από αυτές τις εντάξεις αντικρούεται κατευθείαν με κάποια άλλη, εμφανίζεται το πρόβλημα της επιλογής μεταξύ των δύο».

Σε περιόδους που ο καπιταλισμός κλυδωνίζεται από τις εγγενείς δομικές οικονομικές του κρίσεις, οξύνει τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στα έθνη-κράτη δημιουργώντας πολέμους και ταυτόχρονα οξύνει την εκ-

μετάλλευση της εργατικής τάξης φουντώνοντας τις ταξικές αντιθέσεις. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες, η «εθνική ένταξη» παύει να είναι «αυτονόητη», καθώς η εργατική τάξη αναγνωρίζει μέσα στην ίδια τη ζωή ότι έχει διαφορετικό ταξικό συμφέρον από τα «ομοεθνή αφεντικά της» και αυτό που υπερισχύει είναι η ταξική συνείδηση, δηλαδή η σύγκρουση με αυτά.

Το έθνος-κράτος στην περίοδο του ιμπεριαλισμού

Τη σύνδεση ανάμεσα στην ανάπτυξη του καπιταλισμού και του έθνους-κράτους είχε επισημάνει εκείνη την περίοδο ο Καρλ Κάουτσκι διατύπωνοντας μια ανάλυση σύμφωνα με την οποία βασικοί παράγοντες στην άνοδο του εθνικού κράτους στο προσκήνιο της ιστορίας ήταν πρώτον η επιθυμία των αστών να εξασφαλίσουν μια αγορά για τα δικά τους εμπορεύματα, δεύτερο η αυξανόμενη κεντρική διοίκηση με κοινή γλώσσα και τρίτο η ομογενοποίηση που εξασφάλιζαν περισσότερο οι εμπορικές σχέσεις και λιγότερο η εκπαίδευση στο εσωτερικό του. Όμως, ο Κάουτσκι κατέληγε στο λάθος συμπέρασμα: πίστευε ότι η συνεχιζόμενη και ξέφρενη ανάπτυξη του καπιταλισμού θα οδηγούσε τελικά στην εξαφάνιση των εθνικών συγκρούσεων και ότι ο καπιταλισμός βρισκόταν μπροστά στην έλευση του «υπεριμπεριαλισμού», μιας διεθνούς συνεργασίας των ανεπτυγμένων καπιταλισμών για τη μοιρασιά του υπόλοιπου κόσμου σε αποικίες.

Ο Λένιν αξιοποίησε την υλιστική ερμηνεία του Κάουτσκι («το εθνικό κράτος είναι η νόρμα του καπιταλισμού») αλλά διαφωνούσε ριζικά με τα συμπεράσματά του. Υποστήριξε ότι πλέον στον πλανήτη είχε διαμορφωθεί ένα παγκόσμιο σύστημα που καθορίζεται από τον διαρκή ανταγωνισμό των επιμέρους ιμπεριαλισμών. Πλέον οι «εθνικές» οικονομίες κυριαρχούνται από γιγάντιες επιχειρήσεις, μονοπώλια, που ανα-

ζητούν κέρδη στις διεθνείς αγορές, τότε με συνεργασίες τότε με σκληρές κόντρες, έχοντας όμως έναν ισχυρότατο δεσμό, αυτόν με το εθνικό κράτος που αποτελούσε τη βάση τους.

Κανένα κράτος δεν μπορεί να διεκδικήσει με αξιώσεις τη «θέση στον ήλιο» χωρίς την οικονομική ισχύ αυτών των μεγάλων επιχειρήσεων που του εξασφαλίζουν πόρους πχ για τις ένοπλες δυνάμεις του. Και καμιά πολυεθνική όσο ισχυρή και αν είναι δεν έχει τη δυνατότητα να διατηρεί πχ το δικό της στόλο αεροπλανοφόρων. Έτσι οι οικονομικοί ανταγωνισμοί ανάμεσα στα μονοπώλια μεταφράζονται σε ανταγωνισμό ανάμεσα στα μεγαλύτερα ιμπεριαλιστικά έθνη κράτη, σε ολόκληρο τον πλανήτη, τον οποίο είχαν μοιράσει μεταξύ τους σε εκατοντάδες αποικίες στην Ασία, την Αφρική. Και αυτοί οι ανταγωνισμοί οδηγούν αναπόφευκτα στον πόλεμο.

Όταν ξέσπασε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος σαν συνέπεια αυτής της πρώτης μεγάλης περιόδου παγκοσμιοποίησης του καπιταλισμού, καθένα από τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Ευρώπης υποστήριξε ανοιχτά τη δική του άρχουσα τάξη στον πόλεμο, στο όνομα του κοινού εθνικού συμφέροντος.

Ο Λένιν διατύπωσε την άποψη ότι η μόνη έξοδος από το σφαγείο είναι η προλεταριακή επανάσταση και η μετατροπή του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε εμφύλιο ταξικό πόλεμο. Η αφετηρία αυτής της τοποθέτησης, βρίσκεται στην καρδιά της μαρξιστικής παράδοσης. Ήδη από το 1848, στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο ο Μαρξ και ο Ένγκελς διακηρύσσουν ξεκάθαρα: «Οι προλετάριοι με την επανάσταση δεν έχουν τίποτα άλλο να χάσουν από τις αλυσίδες τους. Έχουν όμως να κερδίσουν έναν κόσμο ολόκληρο. Προλετάριοι όλου του κόσμου ενωθείτε!». Και προσθέτουν: «Όπως παύει να υπάρχει εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, κατ' αναλογία θα πάψει να υπάρχει εκμετάλλευση ενός έθνους από ένα άλλο».

Ο Λένιν θα εμβαθύνει πατώντας πάνω σε αυτήν την παράδοση, προσαρμοσμένη στις νέες συνθήκες του ιμπεριαλισμού: Θεωρούσε ότι η εργατική τάξη της Ρωσικής Αυτοκρατορίας ή της Γερμανίας έπρεπε να ελπίζει όχι στη νίκη αλλά την ήττα της δικής της άρχουσας τάξης στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο και ακόμη περισσότερο να προετοιμάζει την επαναστατική ανατροπή της ανοίγοντας το δρόμο για ένα ντόμινο παγκόσμιων επαναστάσεων. Αυτή ήταν η στρατηγική του επαναστατικού ντεφαιτισμού (ή επαναστατικής ηττοπάθειας) του Λένιν. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος πράγματι τελείωσε μέσα σε ένα κύμα από εργατικές επαναστάσεις και εξεγέρσεις στη Ρωσία, τη Γερμανία, την Ουγγαρία, την Ιταλία.

Λένιν και Εθνική Αυτοδιάθεση

Η επαναστατική στρατηγική του Λένιν και των μπολσεβίκων αντιμετώπιζε όχι μόνο τους αντιδραστικούς εθνικισμούς των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, αλλά και το ζήτημα των εθνικισμών που αναπτύσσονταν μέσα στις πολυεθνικές αυτοκρατορίες και στις αποικίες από τις καταπιεζόμενες εθνότητες. Έπαιρνε θέση υπέρ της αυτοδιάθεσης των εθνοτήτων μέχρι του αποχωρισμού. «Το να σκέπτεται κανείς ότι η κοινωνική επανάσταση μπορεί να νοηθεί χωρίς εξεγέρσεις μικρών εθνών στις αποικίες και στην Ευρώπη...ενάντια στην εθνική καταπίεση σημαίνει ότι απαρνείται την ίδια την κοινωνική επανάσταση» έγραφε μετά την ιρλανδική εξέγερση του 1916.

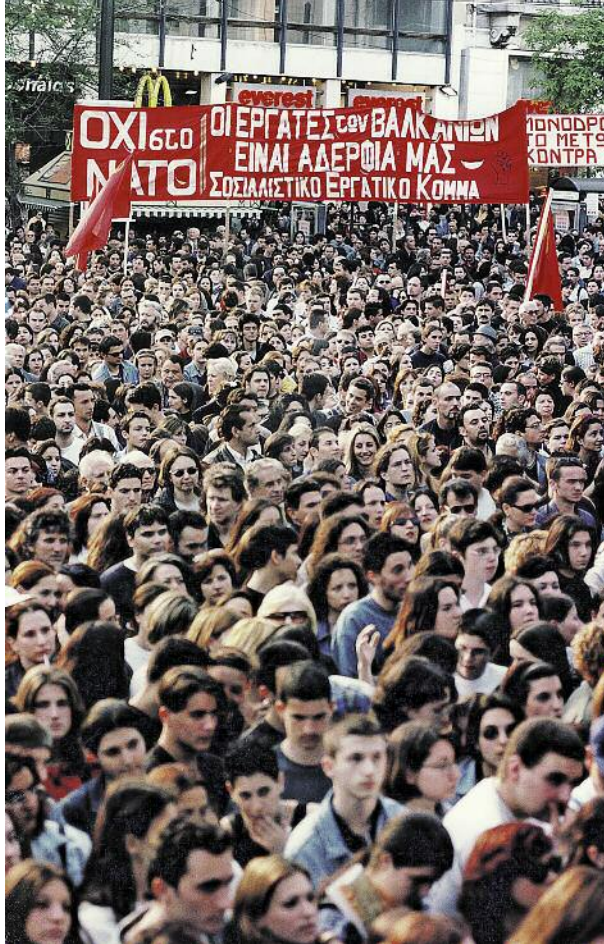
Χάρη σε αυτή τη γραμμή, η συντριπτική πλειοψηφία των εθνοτήτων της τσαρικής αυτοκρατορίας το 1917 κερδήθηκε στην επανάσταση. Θεωρούσε επίσης ότι οι επαναστάτες πρέπει να υποστηρίζουν -όχι άκριτα και σε κάθε περίπτωση κρατώντας την ιδεολογική, πολιτική και οργανωτική τους αυτοτέλεια- τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, ακόμη κι αν βρίσκονται κάτω από αστικές ή μικροαστικές ηγεσίες.

Υποστήριζε τα εθνικο-πελευθερωτικά κινήματα όχι γιατί ήταν «πατριώτης» ή πίστευε ότι η λύση για τις εργατικές τάξεις των αποικιών θα ήταν ένα δικό τους «έθνος-κράτος», αλλά γιατί τα τοποθετούσε στο πλαίσιο της σημασίας που είχαν αυτά για το διεθνιστικό καθήκον της εξάπλωσης της παγκόσμιας επανάστασης. Αφενός γιατί δρούσαν αποσταθεροποιητικά πάνω στις ιμπεριαλιστικές χώρες βοηθώντας τις εργατικές τάξεις στις μητροπόλεις του καπιταλισμού να τις αμφισβητήσουν. Και αφετέρου γιατί, με τη συμμετοχή των σοσιαλιστών σε αυτά στις καταπιεζόμενες χώρες, δίνουν την δυνατότητα στην εργατική τάξη εκεί να αποτινάξει από πάνω της μαζί με την ιμπεριαλιστική κυριαρχία και τους δικούς της ντόπιους δυνάστες.

Ο Λένιν τόνιζε επίσης ότι οι επαναστάτες δεν ταυτίζονται με κανένα εθνικό πολιτισμό, ούτε αυτόν των καταπιεσμένων: «*Να πολεμήσουμε ενάντια σε κάθε εθνική καταπίεση; Ναι, βεβαίως. Να παλέψουμε για οποιοδήποτε είδος εθνικής ανάπτυξης, για τον "εθνικό πολιτισμό" γενικά; Ασφαλώς όχι... Το προλεταριάτο μακριά από το να αναλαμβάνει να στηρίζει την εθνική ανάπτυξη κάθε έθνους, αντίθετα, προειδοποιεί τις μάζες ενάντια σε αυτές τις ψευδαισθήσεις, υποστηρίζει την πλήρη ανάπτυξη της καπιταλιστικής επικοινωνίας και καλωσορίζει κάθε μορφή αφομοίωσης των εθνών εκτός από εκείνες που βασίζονται στη βία και τα προνόμια.*»

Στη σύγχρονη εποχή

Το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και η «ανοικοδόμηση» σήμανε μια περίπου τριαντάχρονη περίοδο οικονομικής ανάπτυξης και περαιτέρω παγκοσμιοποίησης του καπιταλισμού με τα εθνικά κράτη πα-

Αντιπολεμική διαδήλωση ενάντια στους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ στην Σερβία.

ρόντα περισσότερο από κάθε άλλη φορά στους οικονομικούς και στρατιωτικούς ανταγωνισμούς - με τις πυρηνικές απειλές να εκτοξεύονται και από τα δύο στρατόπεδα του Ψυχρού Πολέμου αλλά και διεξάγοντας μια σειρά από φονικούς περιφερειακούς πολέμους.

Το έθνος-κράτος, σε αντίθεση με τον κυρίαρχο μύθο, ήταν απόλυτα παρόν με πολλούς και διάφορους τρόπους και σε όλη την περίοδο της «παγκοσμιοποίησης».

Το 2003 ο Μπους ο νεότερος οδήγησε στο θάνατο ένα εκατομμύριο Ιρακινούς και έφερε το χάος και την αποσταθεροποίηση σε μια ολόκληρη περιοχή της Μέσης Ανατολής σε μια (αποτυχημένη τελικά) προσπάθεια να στείλει σε κάθε κατεύθυνση το μήνυμα του ποιος κάνει κουμάντο στον πλανήτη. Ο Ομπάμα που τον διαδέχτηκε, αποφάσισε να μπαλώσει όπως μπορούσε τις τεράστιες τρύπες που άφησε ο προκάτοχός του στη Μέση Ανατολή και να μεταφέρει το βάρος των ανταγωνι-

σμών στον Ειρηνικό και τη θάλασσα της Νότιας Κίνας.

Ο Τραμπ συνεχίζει σε αυτήν την κατεύθυνση το έργο όλων των προηγούμενων προέδρων. Η συμφωνία με την Βόρειο Κορέα, μετά από ταλαντεύσεις, δείχνει πόσο πολύ θέλουν οι ΗΠΑ να πατήσουν γερά το πόδι σε μια περιοχή που κυρίαρχη είναι η Κίνα. Η επιβολή των δασμών σε ξένα προϊόντα είναι ξανά μια προσπάθεια του Τραμπ, ελέγχοντας την τάπα της παγκόσμιας οικονομίας, να στείλει ένα μήνυμα στους ανταγωνιστές του στην Ευρώπη και στην Ασία, για το ποιος είναι το αφεντικό. Η αναβάθμιση της σχέσης με την Σαουδική Αραβία και το Ισραήλ ενάντια στο Ιράν είναι μια προσπάθεια να ανακτήσει το χαμένο έδαφος στη Μέση Ανατολή, όπου η Ρωσία έχει κάνει δυναμικά την εμφάνισή της

στο έδαφος της Συρίας.

Δεν υπάρχει λοιπόν σήμερα καμιά «επιστροφή του έθνους-κράτους» γιατί πολύ απλά αυτό δεν σιμάτησε ποτέ να είναι ενεργά παρόν στους ανταγωνισμούς. Η διεύρυνση της ΕΕ και η ευρωζώνη, σε αντίθεση με όλες τις φανφάρες και τις αυταπάτες για «ευρωπαϊκή ενοποίηση», στηρίχτηκε στις ισορροπίες που έχουν διαμορφώσει με τον πιο παρεμβατικό τρόπο μέσα σε αυτήν τα δυνατότερα έθνη-κράτη, οι δυνατότεροι (και ανταγωνιστικοί μεταξύ τους) καπιταλισμοί, οι οποίοι και έχουν βγει, λιγότερο ή περισσότερο, ωφελημένοι από το όλο εγχείρημα. Σήμερα σε συνθήκες κρίσης, αυτό το οικοδόμημα κλυδωνίζεται.

Στη γειτονιά μας, στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο, οι ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί έχουν πάρει τη μορφή ανοιχτών πολεμικών συγκρούσεων στη Συρία και -υπό εκκρόλαφη- πολεμικών συγκρούσεων ανάμεσα στο Ιράν και

το Ισραήλ, στην Ελλάδα και στην Τουρκία.

Τα καθήκοντα των επαναστατών σε όλη την περιοχή είναι να σταθούν ενάντια στα σχέδια όλων των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, των ΗΠΑ, της Κίνας, της Ρωσίας και των χωρών της ΕΕ, που -είτε άμεσα είτε κρυμμένες πίσω από διεθνείς οργανισμούς- δημιουργούν ένα σφαγείο στη Συρία και αλλού, προωθώντας η καθεμιά τα δικά της συμφέροντα στην περιοχή.

Είναι να σταθούν ενάντια στους τοπικούς υποϊμπεριαλισμούς που μέσα σε αυτό το περιβάλλον κλιμακώνουν και αυτοί τους ανταγωνισμούς ανάμεσα τους, για τον έλεγχο των ΑΟΖ, του αέρα

και της θάλασσας και για το ποιος θα πλασαριστεί καλύτερα στους ιμπεριαλιστικούς σχεδιασμούς στην περιοχή. Πρόκειται για ανταγωνισμούς που όχι μόνο δεν αφορούν, αντίθετα είναι ενάντια στα συμφέροντα της εργατικής τάξης που θα κληθεί άλλη μια φορά να πληρώσει το μάρμαρο. Η στάση των επαναστατών στην Ελλάδα, στην Τουρκία, την Κύπρο, πρέπει να είναι ξεκάθαρη, δεν έχουμε τίποτε να χωρίσουμε με τους εργάτες των γειτονικών χωρών, ο αντίπαλος βρίσκεται μέσα στις ίδιες μας τις χώρες.

Σήμερα δεν υπάρχει κανένα περιθώριο για λαθροχειρίες όσων προσπαθούν να ντύσουν την υποστήριξη τους στην ελληνική άρχουσα τάξη πάνω στα «εθνικά θέματα» κάτω από ένα «αντιιμπεριαλιστικό» μανδύα, ότι τάχα «πίσω από την Τουρκία είναι οι Αμερικάνοι». Ο άξονας Ελλάδας-Ισραήλ-Κύπρου-Αιγύπτου ανταγωνίζεται με τον τούρκικο καπιταλισμό και όσον αφορά στα σχέδια των πολυεθνικών «επενδύσεων» στην περιοχή και όσον αφορά στη σχέση με τις ΗΠΑ και την ΕΕ.

Τουρκία. Με την εφημερίδα του DSIP σε προεκλογική συγκέντρωση του HDP.

Το ελληνικό κράτος δεν είναι «αποικία» ή «μισοαποικία». Ο ελληνικός καπιταλισμός βρίσκεται σήμερα, παρότι στη χειρότερη περίοδο της οικονομικής του κρίσης, 42ος στην κατάταξη των χωρών με το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν εισόδημα, είναι από τα παλαιότερα μέλη του NATO, μέλος της ΕΕ από την δεκαετία του '70, από τις πρώτες χώρες στον κόσμο στις δαπάνες για εξοπλισμούς, με στρατιωτική συμμετοχή σε δεκάδες διεθνείς «ειρηνευτικές» επεμβάσεις, ενώ το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο είναι το πρώτο σε όλο τον πλανήτη.

Επιπλέον, τα τελευταία είκοσι χρόνια μέσα από εμπάργκο, βέτο και κυρώσεις, προσπαθεί να μετατρέψει το μικρό γειτονικό κράτος της Δημοκρατίας της Μακεδονίας σε οικονομικό και πολιτικό δορυφόρο του. Έχοντας πετύχει ήδη το πρώτο από την δεκαετία του 2000, επιχειρεί σήμερα το δεύτερο με τις πλάτες των ΗΠΑ και της ΕΕ, επιβάλλοντας αλλαγές ακόμη και στο σύνταγμα της διπλανής χώρας, ενάντια σε κάθε δικαίωμα αυτοδιάθε-

σης και αυτοπροσδιορισμού, αλλά και μόνο με τη δύναμη που αντλεί από την οικονομική, διπλωματική και στρατιωτική της υπεροχή απέναντι σε μια χώρα που δεν έχει ούτε ένα μαχητικό αεροπλάνο. Το διεθνιστικό καθήκον της Αριστεράς είναι να αντιταχθεί και στις πολεμοκάπηλες κραυγές της ΝΔ αλλά και ενάντια στη συμφωνία, που επικυρώνοντας την πολιτική ηγεμονία του ελληνικού καπιταλισμού, ανοίγει νέους εθνικιστικούς κύκλους έντασης και εδώ και στη γειτονική χώρα.

Δεν μπορεί ο ελληνικός εθνικισμός να ντύεται πίσω από κανένα «προοδευτικό» μανδύα. Υποστήριξη της εργατικής τάξης σε ένα πόλεμο που διεξάγει η

δική της άρχουσα τάξη δεν μπορεί να δικαιολογείται επειδή το αντίπαλο κράτος καταπιέζει εθνότητες, όπως το τουρκικό τους Κούρδους ή μπορεί να υπάρχει αυταρχικό καθεστώς. Η μόνη δύναμη που μπορεί να σταματήσει την καταπίεση στην Τουρκία βρίσκεται μέσα στην Τουρκία. Είναι η ενότητα της εργατικής τάξης -των Κούρδων με την τούρκικη αριστερά και το εργατικό κίνημα. Το να παλεύουμε ενάντια στις «δικές μας» εθνικιστικές εκστρατείες είναι η καλύτερη βοήθεια στους z μας στην Τουρκία ενάντια στον Ερντογάν και το βαθύ κράτος.

Ένας ελληνοτουρκικός πόλεμος σήμερα θα είναι αντιδραστικός και από τις δυο πλευρές, ανεξάρτητα από το ποιος θα κάνει την πρώτη στρατιωτική κίνηση. Η απάντηση στην απειλή του πολέμου είναι η διεθνιστική αλληλεγγύη των εργατών που σημαίνει πάλι για την ανατροπή των δικών μας αστικών τάξεων. Αυτήν τη διεθνιστική αλληλεγγύη χρειάζεται να χτίσουμε γρήγορα σε όλες τις πλευρές του Αιγαίου και των Βαλκανίων. ■

Βιβλιοκριτική

Ένας επαναστατικός οδηγός για τον Καρλ Μαρξ

Μάικ Γκονζάλες

Σελίδες 88, 5 ευρώ

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Το μικρό βιβλίο 'τσέπης' του Μάικ Γκονζάλες «Ένας επαναστατικός οδηγός για τον Καρλ Μαρξ», που επανακυκλοφόρησε φέτος από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, πετυχαίνει με τον καλύτερο τρόπο ένα πολύ δύσκολο εγχείρημα: να συμπυκνώσει μέσα σε λιγότερες από εκατό σελίδες μια εξαιρετική εισαγωγή στις ιδέες, τη δράση και την εποχή του Μαρξ.

Ο Μαρξ ήταν ένας μεγάλος φιλόσοφος και ένας οξυδερκής αναλυτής της πολιτικής οικονομίας. Όμως, όπως είπε και ο στενός φίλος, συνεργάτης και σύντροφός του, Φρίντριχ Ένγκελς, στον επικηδειό του: «Ο Μαρξ πάνω απ' όλα υπήρξε ένας επαναστάτης».

Έχοντας σαν αφετηρία αυτήν την τελευταία διαπίστωση, ο Γκονζάλες ανασύρει τις βασικές πτυχές της σκέψης του Μαρξ βάζοντάς τες μέσα στο πλαίσιο όχι μόνο της εποχής του αλλά και της ίδιας της διαδρομής που ακολούθησε η πολιτική του ανάπτυξη: από τη δημοκρατική αμφισβήτηση του απολυταρχισμού στη Γερμανία στην αμφισβήτηση του καπιταλισμού και από την πρώτη επαφή του με το εργατικό και σοσιαλιστικό κίνημα στη Γαλλία και την Αγγλία των μέσων του 19ου αιώνα στην ηγεσία της Πρώτης Διεθνούς και στην Παρι-

σινή Κομμούνα. Όπως γράφει ο συγγραφέας: «Κατά τη διάρκεια της ζωής του υπήρχε μια αλληλεπίδραση ανάμεσα στην εξέλιξη των ιδεών του και στις εμπειρίες των πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων που βίωνε».

Ιστορικός υλισμός

Το βιβλίο ξεκινάει με την επιρροή που άσκησε πάνω στο νεαρό Μαρξ η διαλεκτική φιλοσοφία του Χέγκελ. Ο Χέγκελ ήταν ένας ενθουσιώδης ιδεαλιστής υποστηρικτής της Γαλλικής Επανάστασης του 1789. Αλλά την εποχή που ο Μαρξ ήρθε σε επαφή με τις ιδέες του αυτός είχε γίνει ήδη ένας συντηρητικός διανοητής. Η αριστερή κριτική που άσκησε ο Μαρξ στις ιδέες του Χέγκελ τον οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι πεποιθήσεις που έχουν οι άνθρωποι διαμορφώνονται, όχι αφηρημένα από τις ιδέες, αλλά από τις υλικές και κοινωνικές συνθήκες στις οποίες ζουν και επομένως και η ίδια η αλλαγή του κόσμου ήταν μια υλική διαδικασία. Έτσι, δια-

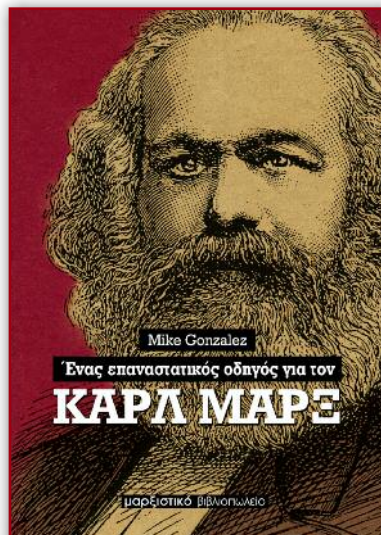
μορφώνει τη θεωρία του ιστορικού υλισμού. Λέγοντας συνθήκες ο Μαρξ αναφερόταν στο φυσικό περιβάλλον αλλά κυρίως στον τρόπο παραγωγής, δηλαδή στον τρόπο που η κοινωνία οργανώνεται για να παράγει αυτά που χρειάζεται για να επιβιώσει.

Υποστήριξε ότι ο τρόπος παραγωγής εξαρτάται από την αλληλεπίδραση δύο πραγμάτων: των παραγωγικών δυνάμεων και των παραγωγικών σχέσεων που υπάρχουν σε μια κοινωνία.

Οι παραγωγικές δυνάμεις δεν είναι τίποτα άλλο από τις δυνατότητες που έχει κάθε κοινωνία για να παράγει αυτά που χρειάζεται για να ζήσει. Περιλαμβάνουν το ίδιο το υποκείμενο της παραγωγής, τους ανθρώπους, αλλά και τα μέσα παραγωγής. Για να μπορέσει να παράγει ο άνθρωπος χρειάζεται εργαλεία, τεχνολογία, γνώση. Οι παραγωγικές σχέσεις είναι οι σχέσεις που έχουν οι άνθρωποι μεταξύ τους κατά την κοινωνική παραγωγή των υλικών αγαθών. Αυτές καθορίζονται από το ποιος κατέχει και ελέγχει τα μέσα παραγωγής, το ποιος ορίζει το πώς χρησιμοποιούνται αυτές οι δυνατότητες. Στις ταξικές κοινωνίες ο έλεγχος βρίσκεται στα χέρια μιας μειοψηφίας κι όχι στα χέρια της συντριπτικής πλειοψηφίας των ανθρώπων που δουλεύουν για να επιβιώσουν. Είναι εκμεταλλευτικές και καταπιεστικές κοινωνίες και στόχος θα πρέπει να είναι η επαναστατική ανατροπή τους.

Εργατική τάξη

Ποιος, όμως, είναι ο φορέας μιας τέτοιας επαναστατικής αλλαγής; Η απάντηση που δίνει ο Μαρξ είναι: η εργατική τάξη. Αυ-

τό δεν συμβαίνει γιατί ο Μαρξ εξιδανίκευε τους εργάτες, ούτε επειδή τους θεωρούσε απαλλαγμένους από τις αντιφατικές αντιλήψεις που γεννιούνται σε μια καπιταλιστική κοινωνία. Εξηγεί ότι το ταξικό σύστημα που επικρατεί στην κοινωνία δίνει στη μια τάξη την ιδιοκτησία και τον έλεγχο όλων όσων παράγονται, ενώ η πλειοψηφία που παράγει τα αγαθά δεν κατέχει τίποτα εκτός από τη δυνατότητά της για εργασία την οποία ο καπιταλιστής αγοράζει και εκμεταλλεύεται. Για τους εργάτες, λοιπόν, το μόνο μέσο για να υπερβούν την εκμετάλλευση είναι η πραγματική πάλη ενάντια στους καπιταλιστές.

Επομένως, είναι η μοναδική θέση που καταλαμβάνει η εργατική τάξη στον καπιταλισμό, αυτή που της δίνει τόσο το συμφέρον για την ανατροπή του, όσο και τη δυναμική και συλλογική ισχύ για να την πραγματοποιήσει και να οικοδομήσει μια διαφορετική κοινωνία απαλλαγμένη από τάξεις, εκμετάλλευση και καταπίεση.

Στο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» ο Μαρξ αναγνωρίζει τον επιθετικό δυναμισμό του καπιταλισμού, αλλά έρχεται να θάψει το σύστημα, όχι να το επαινέσει. Υποστηρίζει ότι η εργατική τάξη είναι ο νεκροθάφτης του συστήματος, αλλά και το υποκείμενο της σοσιαλιστικής επανάστασης.

Τέλη Φλεβάρη του 1848, το «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» στάλθηκε στο τυπογραφείο. Κυκλοφόρησε λίγες μέρες πριν ολοκληρη η Ευρώπη βρεθεί σε αναβρασμό από τις επαναστάσεις ενάντια στα αντιδραστικά απολυταρχικά καθεστώτα.

Καπιταλισμός

Έχοντας την εικόνα ότι το υπόβαθρο της έκρηξης του 1848 ήταν η οικονομική κρίση του συστήματος, ο Μαρξ έβαλε στόχο να ερευνήσει και να περιγράψει τα γενικά χαρακτηριστικά του καπιταλισμού, του τρόπου παραγωγής μέσα και ενάντια στον οποίο είχαν να παλέψουν οι εργάτες. Σκοπός του, όπως λέει ο

Γκονζάλες, ήταν να κατανοήσει τις κινητήριες δυνάμεις του καπιταλισμού και τις αντιθέσεις που οδηγούσαν τελικά στις κρίσεις του.

Στο «Κεφάλαιο» ο Μαρξ ξεκινάει από την αφετηρία ότι το κλειδί της καπιταλιστικής παραγωγής είναι η εκμετάλλευση –το γεγονός ότι οι εργάτες κι οι εργάτριες παράγουν πολύ περισσότερα απ’όσα παίρνουν πίσω σαν μισθούς. Η διαφορά –η υπεραξία– πηγαίνει στις τσέπες των καπιταλιστών. Ταυτόχρονα, η καπιταλιστική παραγωγή κινείται από την ατέλειωτη ανάγκη συσσώρευσης κερδών σε βάρος άλλων καπιταλιστών. Αυτοί που κατέχουν τα μέσα παραγωγής ανήκουν στην ίδια τάξη, αλλά είναι ταυτόχρονα εχθροί μεταξύ τους που ανταγωνίζονται για να κυριαρχήσουν στην αγορά. Οι λέξεις κλειδιά που ερμηνεύουν την κίνηση του συστήματος είναι η συσσώρευση και ο ανταγωνισμός.

Αλλά, επειδή μέσα από το ξέφρενο κυνήγι της συσσώρευσης κερδών, σε κάθε εργάτη αναλογούν όλο και περισσότερες μηχανές, αυτό σημαίνει ότι η ίδια η πηγή του κέρδους –η ζωντανή εργασία– όλο και μειώνεται σαν ποσοστό της συνολικής παραγωγικής διαδικασίας και τελικά οδηγεί στην τάση του ποσοστού κέρδους να πέφτει. Ο καπιταλισμός, καταλήγει ο Μαρξ, είναι από τη φύση του ένα σύστημα που βασιζέται στις αντιθέσεις που οδηγούν στις κρίσεις.

Επανάσταση και εργατική εξουσία

Το Μάρτη του 1871 οι εργάτες στο Παρίσι εξεγέρθηκαν ξανά. Στους δυο μήνες της ύπαρξής της η Κομμούνα του Παρισιού έβαλε για πρώτη φορά τα σπέρματα της επαναστατικής οργάνωσης μιας νέας κοινωνίας. «*Η εργατική τάξη δεν μπορεί απλά να πάρει έτοιμο τον παλιό κρατικό μηχανισμό και να τον χρησιμοποιήσει για τους δικούς της σκοπούς*», συμπεραίνει ο Μαρξ. Μια

κοινωνία που έχει στόχο τη ριζική αναδιανομή του πλούτου, τη δικαιοσύνη, την ισότητα και το τέλος της εκμετάλλευσης απαιτεί το δικό της όργανο εξουσίας, την οικοδόμηση οργάνων εργατικής δημοκρατίας από τα κάτω, πάνω στα συντρίμια του καπιταλιστικού κράτους. Στην εμπνευσμένη ανάλυσή του για την Κομμούνα, ο Μαρξ διαβλέπει τη μορφή που θα μπορούσε να πάρει η εργατική εξουσία, τα προβλήματα που θα αντιμετώπιζε, τα όρια που πρέπει να ξεπεράσει και τη δημιουργικότητα που μπορεί να επιδείξει οικοδομώντας μια νέα και διαφορετική τάξη πραγμάτων. Στηριγμένος σε αυτή την ανάλυση του Μαρξ, 30 χρόνια αργότερα ο Λένιν θα γράψει το «Κράτος και Επανάσταση» και η εργατική τάξη θα χτίσει «τα δικά της όργανα εξουσίας» – τα σοβιέτ– στις ρωσικές επαναστάσεις του 1905 και του 1917.

200 χρόνια από τη γέννησή του, ο Καρλ Μαρξ εξακολουθεί να είναι επίκαιρος κι αυτό το μικρό βιβλίο του Μάικ Γκονζάλες μάς δείχνει γιατί οι ιδέες του δεν είναι ένα νεκρό δόγμα, αλλά οδηγός για επαναστατική δράση.

Κώστας Πίττας

Διαβάστε επίσης:

- Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο, Μαρξ-Ένγκελς
  - Μισθωτή εργασία και κεφάλαιο, Μαρξ
  - Οικονομικά και φιλοσοφικά χειρόγραφα 1844, Μαρξ
  - Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία, Μαρξ
  - Βάση και εποικοδόμημα, Κρις Χάρμαν
  - Μαρξισμός – θεωρία και πράξη, Κρις Χάρμαν
  - Οι επαναστατικές ιδέες του Καρλ Μαρξ, Άλεξ Καλλίνικος
- Θα τα βρείτε στο Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Βάση και Εποικοδόμημα

Κρις Χάρμαν

Σελίδες 72, 6 ευρώ

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Αυτό το ολιγοσέλιδο βιβλίο είναι μια διεισδυτική παρουσίαση του ιστορικού υλισμού, της επαναστατικής θεωρίας του Μαρξ και του Ένγκελς για το πως γεννιούνται και αλλάζουν οι κοινωνίες. Η αφετηρία του είναι η διάκριση ανάμεσα στη «βάση» και το «εποικοδόμημα» που είχε κάνει ο Μαρξ σε διάφορα κείμενά του.

Αυτή η διάκριση έχει γίνει αντικείμενο μεγάλων συζητήσεων και αντιπαραθέσεων σε ρεύματα που αναφέρονταν στο μαρξισμό, και ο Χάρμαν τις παρουσιάζει και εξηγεί την πολιτική τους σημασία. Δεν πρόκειται για μια χαλαρή ιστορία ιδεών και αντιπαραθέσεων πάνω σ' ένα αφηρημένο, ακαδημαϊκής φύσης θέμα σαν να είχαν όλες κάποιο δίκιο και κάποια ελάχιστη συμβολή.

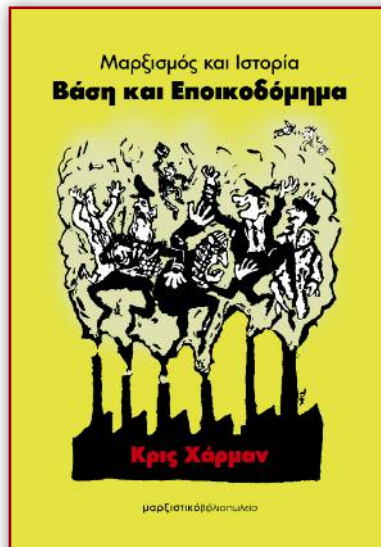
Το 1857 ο Μαρξ έγραφε ότι: «Στην κοινωνική παραγωγή της ζωής τους οι άνθρωποι εισέρχονται σε συγκεκριμένες σχέσεις οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τη θέλησή τους, σχέσεις παραγωγής που ανταποκρίνονται σε ένα δεδομένο στάδιο των υλικών παραγωγικών τους δυνάμεων.

Το σύνολο αυτών των σχέσεων παραγωγής αποτελεί την οικονομική δομή της κοινωνίας, την πραγματική βάση πάνω στην οποία ορθώνεται ένα νομικό και πολιτικό εποικοδόμημα στο οποίο αντιστοιχούν συγκεκριμένες μορφές κοινωνικής συνείδησης».

Τι είναι, λοιπόν, βάση; Τα ανθρώπινα όντα, για να διατηρηθούν στη ζωή, είναι αναγκασμένα να δρουν συνεργατικά στον φυσικό κόσμο παράγοντας με την εργασία τους την ανάγκη και τη δυνατότητά τους να ζήσουν. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, διευρύνονται τα προηγούμενα

κάθε φορά όριά της, δηλαδή αναπτύσσονται οι παραγωγικές δυνάμεις.

Ο τρόπος που είναι οργανωμένη αυτή η προσπάθεια παράγει συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις παραγωγής. Σε διαφορετικές κοινωνίες, διαφορετικές τάξεις έλεγχαν τα μέσα παραγωγής και οργάνωναν την κοινωνική εργασία, και διαφορετικές τα δούλευαν. Διαφορετικές κοινωνικές σχέσεις

παραγωγής εκφράζανε οι φεουδάρχες, διαφορετικές οι σημερινόι καπιταλιστές.

Απαραίτητη συνθήκη της εκμετάλλευσης είναι η δημιουργία ενός δικτύου μη παραγωγικών σχέσεων -μέσω της πολιτικής, των νόμων και της ιδεολογίας- που στοχεύει στον έλεγχο της παραγωγικής βάσης και την εδραίωση των σχέσεων εκμετάλλευσης. Αυτό είναι το «εποικοδόμημα».

Τα κράτη είναι τέτοιοι «θεσμοί». Γεννήθηκαν όταν οι κοινωνίες χωρίστηκαν σε τάξεις με κύρια αποστολή των «σωμάτων ενόπλων ανθρώπων» που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά τους να υπερασπίζονται τις άρχουσες τάξεις. Είναι αλήθεια ότι τα σύγχρονα καπιταλιστικά κράτη παίζουν και άμεσο οικονομικό ρόλο σε πολλά επίπεδα. Το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε για άλλους θεσμούς, όπως

την οικογένεια.

Όμως, όπως εξηγεί ο Χάρμαν «η διάκριση ανάμεσα σε βάση και εποικοδόμημα δε είναι μια διάκριση ανάμεσα σε δυο κατηγορίες θεσμών με τους οικονομικούς θεσμούς στη μια πλευρά και τους πολιτικούς οικονομικούς ιδεολογικούς κλπ θεσμούς από την άλλη. Πρόκειται για μια διάκριση ανάμεσα σε σχέσεις που είναι άμεσα συνδεδεμένες με την παραγωγή και σε αυτές που δεν είναι».

Για παράδειγμα, κράτη υπήρχαν πριν την ανάδυση των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής. Για να επικρατήσουν όμως αυτές οι σχέσεις, για να μπορέσει η τάξη των καπιταλιστών να πλάσει όλη την κοινωνία κατ' εικόνα και ομοίωση, χρειάστηκε αλλού να καταστρέψει, αλλού να αλλάξει ριζικά τα παλιά κράτη των βασιλιάδων και των αριστοκρατών.

Στο εποικοδόμημα ανήκουν και οι ιδέες «οι νομικές, θρησκευτικές, αισθητικές ή φιλοσοφικές -εν συντομία ιδεολογικές- μορφές» -για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια του Μαρξ- με τις οποίες οι άνθρωποι και οι διαφορετικές τάξεις αντιλαμβάνονται την κοινωνία που ζούνε. Κι όπως έχει γράψει ο Μαρξ σε κάθε ταξική κοινωνία κυρίαρχες ιδέες είναι οι ιδέες της κυρίαρχης οικονομικά τάξης.

Μια συχνή κατηγορία απέναντι στον Μαρξ και το μαρξισμό είναι ότι ανάγει τα πάντα στην οικονομία και δεν «βλέπει» τίποτα πέρα από την «οικονομική πάλη». Πρόκειται για μια κριτική των «αδαών» όπως επισημαίνει καυστικά ο Χάρμαν. Ο Μαρξ υποστηρίζει ότι το «εποικοδόμημα», δεν είναι ένα παθητικό στοιχείο που προσαρμόζεται λίγο πολύ ειρηνικά στις αλλαγές της «βάσης». Αντεπιδρά, προσπαθεί να την «παγώσει».

Γι' αυτό το λόγο ο Μαρξ κι ο Ένγκελς ξεκινούσαν το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος με τις φράσεις: «η ιστορία των όλων ως τώρα κοινωνιών είναι ιστορία ταξικών αγώνων... έναν αγώνα που τελείωνε κάθε φορά με έναν επαναστατικό μετασχηματισμό ολόκληρης της κοι-

ωνίας ή με την από κοινού καταστροφή των τάξεων που αγωνίζονταν».

Η εκμεταλλευτική οργάνωση της παραγωγής δεν σπάει από μόνη της. Οι παραγωγικές δυνάμεις απελευθερώνονται από τις στατικές παραγωγικές σχέσεις που παγιώνει η εκμετάλλευση μόνο μέσω των ταξικών αγώνων. Δεν μπορούμε να «διαβάσουμε» τη σχέση βάσης και εποικοδομηματος, αν δεν την αναλύσουμε στη βάση των εννοιών της εκμετάλλευσης και των ταξικών αγώνων.

Η αμφισβήτηση της κυρίαρχης τάξης προκειμένου να οδηγήσει στην ανατροπή της είναι διαδικασία που συμπεριλαμβάνει την πάλη των ιδεών, αλλά η δυναμική της εξασφαλίζεται μόνο από τον βαθμό της πολιτικής της κινητοποίησης. Ο Ένγκελς έγραφε ότι η ταξική πάλη διεξάγεται και «στις τρεις πλευρές της, τη θεωρητική, την πολιτική και την πρακτικοοικονομική (αντίσταση ενάντια στους καπιταλιστές) συντονισμένα, σε συνάρτηση και σχεδιασμένα». Το επαναστατικό κόμμα είναι ο φορέας που μπορεί να το κατορθώσει αυτό.

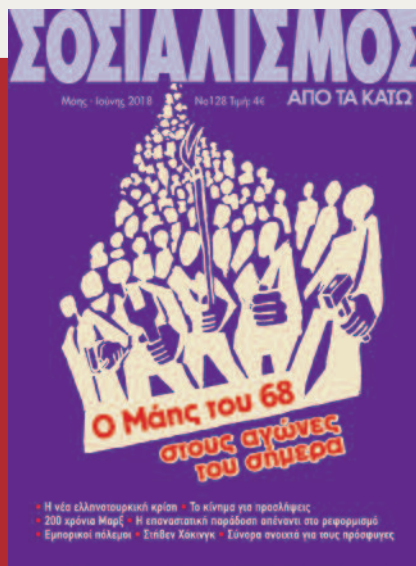
Το βιβλίο είναι πυκνογραμμένο και ενδεχομένως φανεί απαιτητική η ανάγνωσή του. Ωστόσο, αξίζει τον κόπο να επιμεινουμε: επειδή έχει την σημασία του να κερδίσουμε ολόκληρη την πραγματική εικόνα του κοινωνικού κόσμου, τη δυναμική και την ιστορική του εξέλιξη, όλοι και όλες εμείς που θέλουμε σήμερα να τον αλλάξουμε αλλά και επειδή, αναγνωρίζοντας στις σελίδες του τον ίδιο μας τον εαυτό, τις συνθήκες που τον περιβάλλουν, τους ορίζοντες που διαγράφονται μπροστά μας, τροφοδοτείται η αυτοπεποίθησή μας ότι μπορούμε να συμβάλλουμε με την οργανωμένη δράση μέσα από τις γραμμές του επαναστατικού κόμματος στην ανατροπή του καπιταλισμού.

Αποστολής Λυκούργος

Περιοδικό ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Κυκλοφορεί κάθε δίμηνο
με αναλύσεις, αγώνες, διεθνές κίνημα
ιστορία, βιβλία και τέχνη

Γράψου συνδρομητής

www.socialismfrombelow.gr
socialismopotakato@gmail.com